

แรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักศูนย์พัฒนา
โครงการหลวงแม่สาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

FARMER'S MOTIVATION FOR INVOLVING IN GOOD VEGETABLE
QUALITY MANAGEMENT PROJECT OF MAESA-MAI
ROYAL DEVELOPMENT PROJECT, CHIANGMAI

พิรศุขม์ มหาเพชร

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2550

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

ชื่อเรื่อง

แรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักศูนย์พัฒนา

โครงการหลวงแม่สาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

FARMER'S MOTIVATION FOR INVOLVING IN GOOD VEGETABLE

QUALITY MANAGEMENT PROJECT OF MAESA-MAI

ROYAL DEVELOPMENT PROJECT, CHIANGMAI

โดย

พิรศุขม์ มหาเพชร

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ)

วันที่ 12 เดือน ๗.๑ พ.ศ. ๖๐

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.วิรัชศักดิ์ ปรกติ)

วันที่ ๑๒ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์กิตติพงษ์ โตธิรกุล)

วันที่ 12 เดือน ๗.๑ พ.ศ. ๒๕๖๐

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ)

วันที่ 12 เดือน ๗.๑ พ.ศ. ๖๐

สำนักงานบัณฑิตศึกษารับรองแล้ว

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช)

ประธานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่ 18 เดือน ๑.๑ พ.ศ. ๒๕๖๐

ชื่อเรื่อง	แรงงูใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการ คุณภาพพืชผักศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นายพิรศุขม์ มหาเพชร
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง แรงงูใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึง 1) ลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก 2) ระดับแรงงูใจในแต่ละชนิด ที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจมากที่สุดในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักจำนวน 150 ราย ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบ Simple random sampling ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 40 ปี มีการศึกษาสูงสุดชั้นประถมศึกษา เกือบทั้งหมดสมรสแล้ว มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน และมีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ย 2.77 ไร่ โดยเป็นที่ดินของตนเองเฉลี่ย 2.29 ไร่ และเป็นที่ดินของโครงการหลวงฯ เฉลี่ย 0.61 ไร่ มีรายได้เฉลี่ยจากการเพาะปลูก 78,510 บาท ค่าขาย 9,454.67 บาท และรับจ้าง 12,249.36 บาทต่อปี โดยมีแรงงานในครอบครัวเฉลี่ย 2.37 คน แรงงานที่ออกไปรับจ้างประจำเฉลี่ย 0.07 คน และแรงงานที่ออกไปรับจ้างชั่วคราวเฉลี่ย 0.53 คน ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นสมาชิกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 92.00 ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการคุณภาพพืชผักจากเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ และมีผู้ให้ข้อมูลไม่ถึงสองในสามเท่านั้นที่เคยเข้ารับการศึกษาอบรมการจัดการคุณภาพพืชผักมาก่อน

จากผลการวิจัย พบว่าแรงงูใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักภายใต้การดำเนินงานศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 4 ชนิด โดยเรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ แรงงูใจผลประโยชน์ แรงงูใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงงูใจใฝ่สัมพันธ์ และแรงงูใจใฝ่ชื่อเสียง

แรงจูงใจแต่ละด้านที่ทำให้เกษตรกรมีความสนใจเฉลี่ยมากที่สุดในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก คือ 1) ด้านแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ เกษตรกรเชื่อว่าการเข้าร่วมโครงการนี้จะทำให้มีตลาดที่แน่นอน ได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์ในการบำรุงรักษา ปุ๋ย การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช รวมทั้ง ยังได้รับการรับรองคุณภาพผลผลิตจากโครงการจัดการคุณภาพพืชผักอีกด้วย 2) ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เกษตรกรจะได้รับความรู้ เรื่องการวางแผนการปฏิบัติการอย่างถูกต้อง เกี่ยวกับการดูแลรักษาแปลงปลูกพืช การเตรียมดิน และช่วงเวลาที่เหมาะสมในการปลูก 3) ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ เกษตรกรจะได้รับการยอมรับจากเพื่อนเกษตรกรในการจัดการคุณภาพพืชผัก และได้พบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนเกษตรกรอีกด้วย และ 4) ด้านแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง เกษตรกรจะมีโอกาสได้แสดงออกในความรู้ ความสามารถ โดยให้คำปรึกษาและแนะนำแก่เพื่อนบ้าน

อย่างไรก็ตาม ยังมีแรงจูงใจแต่ละด้านที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่ามีความน้อย และน้อยที่สุด คือ ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ได้แก่ 1) ได้ความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการปลูกพืชชนิดต่างๆ 2) ได้ความรู้ด้านการฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องการจัดการคุณภาพพืชผัก 3) ได้ความรู้ด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับช่วงเวลาที่เหมาะสมในการปลูก 4) ได้ความรู้ด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการเตรียมดิน และ 5) ได้ความรู้ด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพของพืช ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ ได้แก่ 1) สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิดกับผู้จัดการแปลงปลูกพืชตามการจัดการคุณภาพพืชผัก และ 2) สามารถพบปะ พูดคุย กับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการอย่างใกล้ชิด ด้านแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ ได้แก่ 1) ได้รับชนิดพันธุ์พืชที่จะปลูก 2) สามารถผลิตพันธุ์พืชได้ตามความต้องการของตลาด และ 3) สามารถขายผลผลิตได้ในราคาสูงกว่าเดิม ด้านแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง ได้แก่ 1) ได้รับการยกย่องจากศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่ให้เป็นเกษตรกรผู้จัดการคุณภาพพืชผักดีเด่น 2) ทำให้มีหน้ามีตา มีชื่อเสียงในหมู่บ้านของตน และ 3) เป็นที่รู้จักของสมาชิกในหมู่บ้านเป็นพื้นฐานในการเป็นผู้นำในระดับต่างๆ ทางสังคม เช่นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

Title	Farmer's motivation for involving in good vegetable quality management project of maesa-mai royal development project, Chiangmai
Author	Mr. Peerasud Mahapesh
Degree of	Master of Science in Agricultural Extension
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Boonsom Waraegsiri

ABSTRACT

This study was conducted to investigate: 1) socio-demographic characteristics of the respondents participating in the Good Vegetable Quality Management Project; and 2) level of motivation making the respondents decide to participate in the project. Sampling group of this study were 150 farmers obtained from simple random sampling and interview schedules were used for data collection. Obtained data were analyzed by using descriptive statistics.

Results of the study revealed that most of the respondents were male, aged 40 years old on average, elementary school graduates and Married. They had 5 family members on average. The respondents had vegetable cultivation area of 2.77 rais on average and had their own cultivation land of 2.29 rais on average. They cultivated vegetables on the land of the royal project with the size of 0.61 rai on average. They earned yearly income from the cultivation of 28,510 baht, from merchandising of 9,454.67 baht, and hire-working of 12,249.36 baht. The respondents were found to have 2.37 family labor forces on average. A number of respondents who went hire-working were 0.07 people on average and 0.53 people were temporary hired-worker on average. All respondents were members of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. Majority of the respondents (92.00 percent) perceived information on good vegetable quality management from staff of Maesa-Mai Royal Project Development Center. Less than two-thirds of the respondents used to attend a seminar on vegetable quality management.

It was also found that motivation of the respondents on the participation in the 4 kinds of vegetable quality management project held by the Maesa-Mai Royal Project Development Center were benefit motivation, achievement motivation, relation motivation, and fame motivation, respectively.

Kind of motivation caused the respondents to be interested in the participation of the vegetable quality management project most were: 1) benefit motivation – the respondents believed that the project participation could surely make them have markets and the project offered them maintenance equipment, fertilizers, pest and disease prevention as well as the recognition of quality of yields; 2) achievement motivation – the respondents could perceive knowledge about correct planning and appropriate time for cultivation; 3) relation motivation – the respondents were recognized by companions on the vegetable quality management and they had a chance to meet and exchange knowledge with their companions; and 4) fame motivation – the respondents had a chance to expose their knowledge and potential by giving suggestions and recommendations to their neighbors.

Kinds of motivation having little motivation as indicated by the respondents were as follows: 1) achievement motivation: 1.1) the respondents had knowledge on correct planning and practice on the cultivation of various kinds of vegetable; 1.2) the respondents had knowledge on training about the vegetable quality management; 1.3) the respondents had knowledge on correct planning about an appropriate time for cultivation; 1.4) the respondents had knowledge on correct practice planning about the soil preparation method; and 1.5) the respondents had knowledge on practice planning about the maintenance of vegetable quality. 2) relation motivation: 2.1) the respondents could closely participate in various activities with people who prepared vegetable beds in accordance with the vegetable quality management; and 2.2) the respondents could closely meet and discuss with staff who were responsible for the project. 3) benefit motivation: 3.1) the respondents received vegetable breed to be grown; 3.2) the respondents could produce vegetable breed as needed by markets; and 3.3) the respondents could sell the yields in a higher price than before. 4) fame motivation: 4.1) the respondents were admired by the project as an outstanding vegetable quality managers; 4.2) the respondents were famous in their village; and 4.3) the respondents were well-known among their village members as a leader in various level in their village such as village head, district head and a member of the District Administration Organization.

กิตติกรรมประกาศ

ปัญหาพิเศษนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.วิรัชศักดิ์ ปรัตติ และอาจารย์ กิตติพงษ์ โตศิริกุล กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ พร้อมข้อเสนอแนะ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนสำเร็จสมบูรณ์ ซึ่งผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบคุณ คุณอัญชลี ชรรมชัย อาจารย์ ดร.จักรพงษ์ พวงงามชื่น ที่สละเวลาให้คำปรึกษา และช่วยเหลือในการทำปัญหาพิเศษครั้งนี้ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทุกท่านที่สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียน ตลอดระยะเวลาในการศึกษาเล่าเรียนในสถาบันแห่งนี้

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความช่วยเหลือ ร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และกรุณาให้ข้อเสนอแนะสนับสนุนด้านข้อมูลทั่วไปเป็นอย่างดี ขอขอบคุณเพื่อนๆ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรที่ทำให้กำลังใจจนทำให้ปัญหาพิเศษเล่มนี้สำเร็จลงด้วยความเรียบร้อย

ขอกราบและระลึกถึงพระคุณของ คุณพ่อสรรเพชญ และ คุณแม่อัมพร มหาเพชร ที่กรุณาอบรมสั่งสอน ให้กำลังใจ และสนับสนุนการศึกษาด้วยดีมาโดยตลอด

พีรศุภมภ์ มหาเพชร

ตุลาคม 2550

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญเรื่อง	(8)
สารบัญตาราง	(12)
สารบัญภาพ	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาการวิจัย	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	5
บทที่ 2 การตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง	8
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่	8
ลักษณะทั่วไปและวัตถุประสงค์ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	8
งานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	10
กระบวนการรับรองมาตรฐานระบบการจัดการคุณภาพพืชผักของ	
มูลนิธิโครงการหลวงฯ	12
นโยบายและกิจกรรมต่างๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับผักปลอดสารพิษ	14
ผักปลอดภัยจากสารพิษ	14
การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน	15
การป้องกันศัตรูพืช	16
สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	17
อันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	17
คำแนะนำเพื่อความปลอดภัยในการบริโภค	18

	หน้า
แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ	19
แนวความคิดทางจิตวิทยาเกี่ยวกับแรงจูงใจ	19
ทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับการจูงใจ	26
ทฤษฎีลำดับขั้นแห่งความต้องการ	28
ทฤษฎีความคาดหวัง	30
ทฤษฎีการกำหนดเป้าหมาย	30
ทฤษฎีการเสริมแรง	31
ทฤษฎีการจูงใจด้วยเงิน	31
องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจ ประเภทของแรงจูงใจ ชนิดของแรงจูงใจ	32
องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจ	32
ประเภทของแรงจูงใจ	33
ชนิดของแรงจูงใจ	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ	35
งานวิจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	35
งานวิจัยทางด้านแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์	38
งานวิจัยทางด้านแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุ	39
งานวิจัยทางด้านแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง	41
ภาคสรุป	42
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	44
สถานที่ดำเนินการวิจัย	44
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	45
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	47
การทดสอบแบบสัมภาษณ์	47
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	49
การวิเคราะห์ข้อมูล	49

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	50
ลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมเกษตรกรในการเข้าร่วม	
โครงการจัดการคุณภาพพืชผัก	50
ลักษณะส่วนบุคคล	50
สถานภาพทางเศรษฐกิจ	54
สถานภาพทางสังคม	59
แรงจูงใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักของศูนย์พัฒนา	
โครงการหลวงแม่สาใหม่	61
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	61
แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์	65
แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์	67
แรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง	70
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	73
สรุปผลการวิจัย	73
ลักษณะส่วนบุคคล	73
สถานภาพทางเศรษฐกิจ	74
สถานภาพทางสังคม	74
แรงจูงใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักของ	
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงฯ	74
อภิปรายผลการวิจัย	76
ข้อเสนอแนะ	78
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	78
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	78
บรรณานุกรม	79
ภาคผนวก	84
ภาคผนวก ก เครื่องมือในการวิจัย	85
ภาคผนวก ข โครงการจัดการคุณภาพพืชผักศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่	91

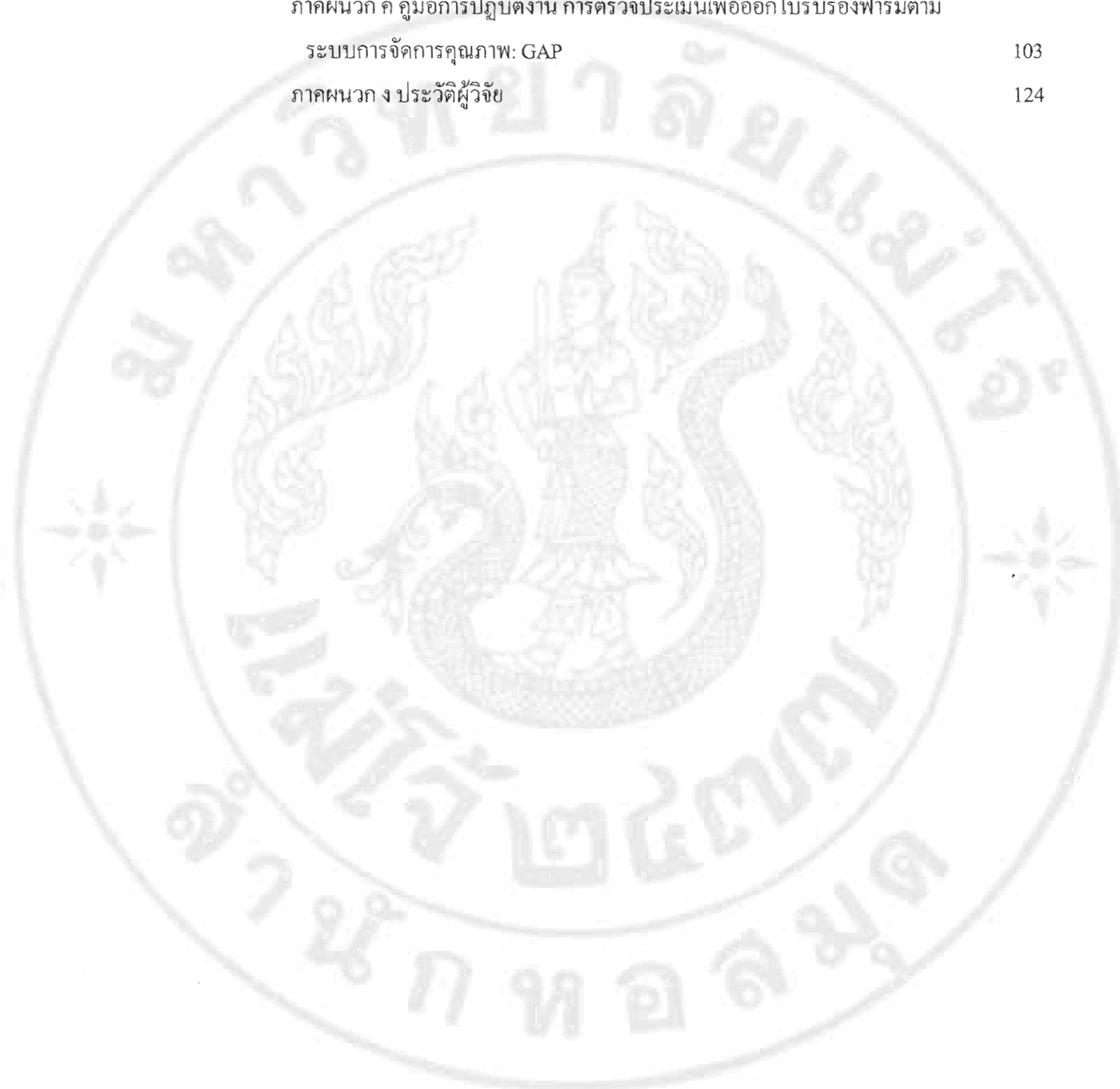
ภาคผนวก ค คู่มือการปฏิบัติงาน การตรวจประเมินเพื่อออกไปรับรองฟาร์มตาม

ระบบการจัดการคุณภาพ: GAP

103

ภาคผนวก ง ประวัติผู้วิจัย

124

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนประชากรของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก โครงการหลวง แม่สาใหม่	46
2 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามเพศ	51
3 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามอายุ	52
4 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับการศึกษา	52
5 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามสถานภาพครอบครัว	53
6 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน	54
7 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนพื้นที่เพาะปลูก	54
8 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามสภาพการถือครองที่ดิน	55
9 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนรายได้จากการปลูกพืช	56
10 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนรายได้จากการค้าขาย-รับจ้าง	57
11 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการใช้แรงงานในครอบครัว	59
12 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม	60
13 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามแหล่งความรู้หรือข่าวสาร เกี่ยวกับการจัดการคุณภาพพืชผัก	61
14 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามประสบการณ์การฝึกอบรมการจัดการ คุณภาพพืชผัก	62
15 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของเกษตรกร ในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก	64
16 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ของเกษตรกร ในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก	67
17 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ของ เกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก	69
18 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียงของ เกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก	72

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	วัฏจักรขั้นตอนแห่งการเกิดแรงจูงใจ	25
2	ลำดับขั้นแห่งความต้องการของ Maslow	29

บทที่ 1

บทนำ

(INTRODUCTION)

ประเทศไทยในปัจจุบันยังคงเป็นประเทศที่มีพื้นฐานเกษตรกรรม ภาคการเกษตรก่อให้เกิดรายได้มากที่สุด เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้เทคโนโลยีทางการเกษตรก้าวหน้าทำให้สินค้าเกษตรของไทยมีผลผลิตสูงขึ้นเพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ และการส่งออกของประเทศไทยก็ประกอบด้วยสินค้าเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ภาคการเกษตรกรรมจึงเป็นหัวใจของระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย การเลือกรับประทานผักกำลังได้รับความนิยมในกระแสการบริโภคของคนรักสุขภาพส่วนหนึ่ง เป็นเพราะ สื่อประเภทต่าง ๆ ได้ร่วมใจกันให้ความรู้แก่ประชาชน จนคนส่วนใหญ่เริ่มสนใจสุขภาพของตนเอง มากขึ้น เน้นการดูแลตนเอง เพื่อส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค มากกว่าการรักษาที่ปลายเหตุ อันที่จริง ค่านิยมของคนไทยแต่ไหนแต่ไรมา ภูเขาตายล้านชิ้นชมและเห็นคุณค่าของผัก มีผู้สำรวจชาวตะวันตก เขียนไว้ว่า อาหารไทยและอาหารเอเชียส่วนใหญ่ มีผักเป็นองค์ประกอบหลัก ยิ่งถ้าเป็นอาหารอุตสาหกรรม อาหารจานด่วน เราจะพบว่ามักเป็นผักอัดอัดคือผักสไลด์ แดงกว่า หลายทศวรรษก่อนหน้านี้ คนเราบริโภคผักน้อยลงเนื่องจากกระแสวัฒนธรรมอาหารเชิงอุตสาหกรรม แบบตะวันตก แต่อย่างไรก็ตามในทศวรรษที่ผ่านมา ภาพรวมของการบริโภคผักกลับหันเป็นทิศทางเพิ่มขึ้น

ผักเป็นพืชเศรษฐกิจที่เกษตรกรให้ความสนใจผลิต เนื่องจากระยะเวลาการผลิตและเก็บเกี่ยวตลอดจนให้ผลตอบแทนที่รวดเร็วกว่าพืชชนิดอื่นๆ และประชาชนจำนวนมากนิยมบริโภคทำให้มีการแข่งขันค่อนข้างสูงในการเร่งผลิตผักออกสู่ท้องตลาด ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าในกระบวนการผลิตเพื่อให้ทันต่อความต้องการของตลาดนั้น เกษตรกรจึงต้องใช้กระบวนการเร่งผลผลิตโดยใช้ปุ๋ยและสารเคมีต่างๆ ในรูปผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ส่วนใหญ่จะเป็นสารที่จัดอยู่ในพวกวัตถุไวไฟ วัตถุระเบิด วัตถุมีพิษ และวัตถุกัดกร่อน ซึ่งเกษตรกรนำมาใช้อย่างไม่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทั้งในดิน น้ำ อากาศ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศได้

ในปัจจุบันผู้บริโภคเริ่มให้ความสำคัญต่อการเลือกสรรหาอาหารที่ดีมีคุณภาพมีประโยชน์และปลอดภัยต่อร่างกายมากขึ้น ทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับสินค้าและอาหารปลอดสารพิษ ส่งผลให้พืชผักที่ผลิตโดยใช้สารเคมีเร่งผลผลิตไม่เป็นที่นิยมของท้องตลาดทั้งในและต่างประเทศ

ประกอบกับปัจจุบันภายใต้กรอบการค้าขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) เน้นการค้าเสรีโดยกำจัดกำแพงภาษีและแนวทางการคุ้มครองสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม ซึ่งภายใต้ระบบการค้าเสรีที่ได้ตกลงยอมรับกันนั้นมีหลายประเทศใช้เงื่อนไขทางวิชาการ เช่น เกี่ยวกับ สุขอนามัย พืชและสิ่งแวดล้อม มาเป็นข้อกีดกันทางการค้า ทำให้ประเทศไทยในฐานะผู้ผลิตสินค้าเกษตรต้องปรับตัวสอดคล้องกับทิศทางที่เกิดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือความเสริมสร้างความเชื่อมั่นด้านคุณภาพและความปลอดภัยให้กับผู้บริโภค

ดังนั้นทางโครงการหลวงได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าว จึงได้มีโครงการที่จะพัฒนามาตรฐานการปลูกผักตามระบบการจัดการคุณภาพพืช เพื่อตอบสนองต่อนโยบายของภาครัฐ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาให้ผลผลิตของโครงการหลวงมีคุณภาพมาตรฐานสากลและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับจำหน่ายทั้งในและนอกประเทศ รวมทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค และยังสามารถเพิ่มรายได้ให้กับตัวเกษตรกรเองด้วย

ปัญหาการวิจัย

(Research Problem)

สุขอนามัย และความปลอดภัยด้านอาหารเป็นเรื่องที่สำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ส่วนหนึ่งก็เนื่องจากสภาพแวดล้อม และสังคมของโลกกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็น รายได้เฉลี่ยของประชากร การปฏิวัติเทคโนโลยีการผลิต หรือความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม รวมถึงการเกิดขึ้นของโรคติดต่อใหม่ๆ ด้วยเหตุนี้ทิศทางการพัฒนาของรัฐต่อการเพิ่มศักยภาพทางการค้า ความปลอดภัยด้านอาหาร รวมถึงการทำความเข้าใจกลไกของตลาดโลก และการกำหนดนโยบายสาธารณะต่างๆ เพื่อรองรับการเป็นครัวโลกนั้น จึงกลายเป็นคำถามที่ต้องการคำตอบมากกว่าตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึงคุณภาพชีวิตของคนในประเทศจากการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยเช่นเดียวกับสินค้าที่ส่งออกไปด้วย การปฏิบัติงาน และการจัดการด้านอาหารปลอดภัยของหน่วยงานรัฐที่ผ่านมา มักถูกวิจารณ์อยู่เสมอว่าเป็นการทำงานที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม หรือมุ่งการจัดทำมาตรฐานมากกว่า สนับสนุน และพัฒนาการผลิตจึงทำให้แนวคิดเรื่องอาหารปลอดภัยห่างไกลการปฏิบัติ และห่างไกลการบริโภคภายในประเทศเพราะผลิตได้จำนวนเท่าใดก็ถูกส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศทั้งหมด ประเทศไทยเราได้แยกหน่วยงานจัดการควบคุมดูแลออกเป็นหน่วยงานต่างๆ เกิดขึ้นมากมายเพื่อผลักดันเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรตระหนักในการพัฒนาศักยภาพในการผลิตให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยมุ่งเน้นจากปัจจัย

ภายในประเทศเป็นหลักด้วยการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการผลิต และการดำเนินชีวิต โดยลดรูปแบบการพัฒนาทางวัตถุที่ให้ความสะดวกสบาย และรวดเร็วในชีวิต มายอมรับความเจริญอย่างช้าในอัตราที่ไม่ก้าวกระโดดอย่างเป็นมา ซึ่งจะช่วยให้ประเทศสามารถพลิกฟื้นความสูญเสียต่อสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจได้ และยังสอดคล้องกับพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นโครงการหลวงแม่สาใหม่ จึงได้ดำเนินการจัดระบบการจัดการคุณภาพพืชผักขึ้น เพื่อการดำเนินกระบวนการตามนโยบายของมูลนิธิของโครงการหลวงในเรื่องการผลิตพืชผักที่ดีและเหมาะสม เพื่อเป็นเส้นทางสู่ความปลอดภัยด้านอาหารในประเทศและเพื่อการส่งออก โดยรับสมัครเกษตรกรเพื่อเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักเพื่อผลิตผักให้ได้คุณภาพและมาตรฐานตามการจัดการคุณภาพพืชผักที่โครงการหลวงได้กำหนดไว้ นั่นเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการเป็นอย่างมาก โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะต้องปฏิบัติตามระเบียบ หลักเกณฑ์ วิธีการ ตั้งแต่การปลูก การดูแลรักษาจนถึงการเก็บเกี่ยวตามหลักเกณฑ์ที่โครงการกำหนดไว้ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดความยุ่งยากต่อการปฏิบัติของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรบางรายไม่สนใจเข้าร่วมโครงการ

ดังนั้นในการรับสมัครเกษตรกร เพื่อเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวงของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จึงจะต้องมีปัจจัยต่างๆ ที่เป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ อาทิเช่น การส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปดูแลให้คำแนะนำตั้งแต่การปลูก จนกระทั่งการเก็บเกี่ยว สนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย อุปกรณ์ในการผลิต ตลอดจนการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรโดยตรง เป็นต้น นอกจากนี้ปัจจัยที่เกษตรกรจะได้รับดังกล่าวแล้ว อาจมีแรงจูงใจอื่นๆ ที่ทำให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวงเป็นสิ่งสำคัญ ต่อการผลิตผักให้ได้ตรงตามคุณภาพ

ผู้วิจัยจึงต้องการทราบว่า อะไรบ้างเป็นสิ่งที่กระตุ้นหรือดึงดูดให้เกษตรกรเกิดแรงจูงใจตัดสินใจเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวงของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(Objectives of the Research)

การวิจัยเรื่องแรงจูงใจของเกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการจัดการคุณภาพพืชผัก โครงการหลวงของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคล สถานะภาพทางเศรษฐกิจทางสังคม ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวงแม่สาใหม่
2. แรงจูงใจของเกษตรกรในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวง

ขอบเขตของการวิจัย

(Scope of the Research)

ในการวิจัยเรื่องแรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะแรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น
2. ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากแบบสัมภาษณ์ของเกษตรกรผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 150 ราย
3. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาชนิดแรงจูงใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้
 - แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motivation)
 - แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (affiliation motivation)
 - แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุ (material gain motivation)
 - แรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง (prestige motivation)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(Expected Results)

ผลการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์สำหรับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังนี้

1. ผู้บริหารระดับต่างๆ ของโครงการหลวงแม่สาใหม่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารงานให้เหมาะสมและสอดคล้องกับชนิดแรงงูใจของเกษตรกร เพื่อให้การดำเนินงานโครงการจัดการคุณภาพพืชผักให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่งานการเกษตร นักวิชาการเกษตร ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของโครงการจัดการคุณภาพพืชผักหรือ เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการคุณภาพพืชผัก สามารถกำหนด วิธีการ และทิศทางในการเข้าถึงตัวเกษตรกรได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปพัฒนาการดำเนินกิจกรรมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

(Operational Definition of Terms)

โครงการหลวง หมายถึง โครงการภายใต้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ โดยการดำเนินงานให้คำแนะนำตั้งแต่การปลูกจนกระทั่งการเก็บเกี่ยว สนับสนุนปัจจัยในการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย อุปกรณ์ในการผลิต เพื่อให้ได้ผักที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวง ในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ หมายถึง เจ้าหน้าที่งานการเกษตร และนักวิชาการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุม กำกับ ดูแลให้คำแนะนำเกษตรกรผู้จัดทำแปลงพืชผักในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

โครงการจัดการคุณภาพพืชผัก หมายถึง โครงการที่จัดตั้งภายใต้การดำเนินงานของโครงการหลวง ดำเนินงานโดยเจ้าหน้าที่และพนักงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ โดยให้คำแนะนำแก่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการตั้งแต่เริ่มการผลิต จนกระทั่งการเก็บเกี่ยว รวมถึง

การสนับสนุนปัจจัยในการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย อุปกรณ์ในการผลิต เพื่อให้ได้ผักที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน

ลักษณะส่วนบุคคล หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา สภาพการสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สถานภาพเศรษฐกิจ หมายถึง ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร สภาพการถือครองที่ดิน รายได้ แรงงานในครอบครัว

สถานภาพสังคม หมายถึง การเป็นสมาชิกกลุ่ม การรับความรู้หรือข่าวสารของเกษตรกร ประสบการณ์ในการฝึกอบรม

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ให้ข้อมูล จากสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร หมายถึง จำนวนพื้นที่ ที่ใช้จัดทำแปลงปลูกพืชผักของผู้ให้ข้อมูลคิดเป็นจำนวนไร่ (ถ้าเกิน 2 งานให้คิดเป็น 1 ไร่)

สภาพการถือครองที่ดิน หมายถึง ลักษณะการถือครองที่ดินที่ทำการเกษตรทั้งหมดของเกษตรกรซึ่งอาจเป็นที่ดินกรรมสิทธิ์ของตนเอง หรือเป็นของผู้อื่น เพื่อใช้จัดทำแปลงการจัดการคุณภาพพืชผัก

รายได้ หมายถึง รายได้ทั้งหมดจากการปลูกพืช ค้าขาย และรับจ้างของเกษตรกร ผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ของผู้ให้ข้อมูล ในปี พ.ศ. 2549

แรงงานในครอบครัว หมายถึง จำนวนคนในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลที่สามารถใช้แรงงานหรือปฏิบัติในแปลงหรือสวนผักได้

การเป็นสมาชิกกลุ่ม หมายถึง การที่เกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิกกับกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์การเกษตร แม่บ้านเกษตรกร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และกลุ่มอื่น ในหมู่บ้านของตน

การรับความรู้หรือข่าวสารของเกษตรกร หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรเคยได้รับข่าวสารด้านต่างๆ เกี่ยวกับโครงการจัดการคุณภาพพืชผักของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จากแหล่งข่าวสารต่างๆ เช่น จากเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เกษตรตำบล ผู้ใหญ่บ้าน เอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ โทรทัศน์ และวิทยุ

ประสบการณ์การฝึกอบรม หมายถึง จำนวนครั้งของผู้ให้ข้อมูลที่เคยผ่านการฝึกอบรมในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการคุณภาพพืชผัก

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักมีการพบปะ พูดคุย ปรีกษา ประชุมหารือ กับเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง หมายถึง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

แรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก หมายถึง สิ่งที่เกษตรกรอยากได้ (motive) หรือต้องการที่จะได้รับการตอบสนอง ซึ่งเป็นพลังงานที่กระตุ้น (drive) หรือผลักดันให้เกษตรกรเกิดแรงจูงใจ (motivation) ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมาย (goal) ตามที่กำหนดไว้

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง แรงจูงใจที่บุคคลต้องการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้มีมาตรฐานที่ดีที่สุด เช่น การพัฒนาทักษะ และความสามารถของตนเอง

แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ หมายถึง ความต้องการของบุคคลที่จะมีความสัมพันธ์อันดีกับคนอื่นเป็นความปรารถนา ที่ทำตัวเองเข้าร่วมในสังคม เช่น การพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความรู้ กับเพื่อนเกษตรกร

แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุ หมายถึง ความต้องการผลตอบแทนและการกอบโกยสิ่งต่างๆ มาเป็นสมบัติของตนเอง เช่น การได้รับสิทธิพิเศษจากการเข้าร่วมโครงการ

แรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง หมายถึง ความต้องการให้คนอื่นเห็นความสำคัญของตนเอง ต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง เช่น การได้เข้าร่วมโครงการทำให้มีหน้ามีตา มีชื่อเสียงในหมู่บ้านของตนเอง

การวัดค่าของแรงจูงใจเพื่อเป็นมาตรฐาน ได้กำหนดค่าเฉลี่ยซึ่งกำหนดไว้ดังนี้ 5 คะแนน แรงจูงใจมากที่สุด 4 คะแนน แรงจูงใจมาก 3 คะแนน แรงจูงใจปานกลาง 2 คะแนน แรงจูงใจน้อยและ 1 คะแนนแรงจูงใจน้อยที่สุด

การกำหนดช่วงคะแนนเฉลี่ยได้กำหนดไว้ดังนี้

ช่วงค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับแรงจูงใจ
3.68-5.00	มีแรงจูงใจมากที่สุด
2.34-3.67	มีแรงจูงใจปานกลาง
1.00-2.33	มีแรงจูงใจน้อยที่สุด

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

(REVIEW OF RELATED LITERATURE)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความกระจ่างในปัญหาและดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้อง โดยมีเนื้อหา ดังนี้

1. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่
2. นโยบายและกิจกรรมต่างๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับผักปลอดสารพิษ
3. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่

ลักษณะทั่วไปและวัตถุประสงค์ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

บ้านแม่สาใหม่ เป็นชื่อหมู่บ้านที่มีชาวเขาเผ่าม้งอยู่อาศัยและทำกิน ณ หมู่บ้านแม่สาใหม่ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ต่างบุกรุกผืนป่า ทำไร่เลื่อนลอย ปลูกฝิ่น ข้าวไร่ ข้าวโพด และพืชผักบางชนิด เพื่อยังชีพของตนอันเป็นความเคยชินปีแล้วปีเล่า ต่อมาหน่วยงานราชการได้เข้มงวดกวาดขัน และปราบปรามไม่ให้มีการปลูกฝิ่นอีกต่อไป ชาวเขาจึงต้องประสบกับปัญหาการขาดรายได้ ต่างมีชีวิตความเป็นอยู่ในสภาพที่ขาดแคลน ขัดสนและการมีลูกมากก็เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพอนามัยตามมาอีกด้วย

เมื่อปี พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จเยือนพื้นที่นี้และเสด็จลงบนไร่ฝิ่นที่กำลังออกดอกบานสะพรั่ง และทรงเสด็จพระราชดำเนินประมาณ 25 นาทีก็ถึงหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ชื่อหมู่บ้านแม่สาใหม่ ณ ที่หมู่บ้านแม่สาใหม่นี้ พระองค์ทรงตั้งสถานีอนามัยชั่วคราว และทรงงานเป็นเวลา 2 ชั่วโมง พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นสุกรซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงที่สำคัญต่อการดำรงชีพตามวิถีชีวิต และพิธีกรรมของชาวเขา ซึ่งมีขนาดเล็ก พุงลากดิน จึงได้ทรงพระราชทานลูก

สุกร ตัวผู้พันธุ์ดี จำนวน 3 ตัว พร้อม พันธุ์พืช อาหารสัตว์ เพื่อเพาะปลูกต่อมา เมื่อปี พ.ศ. 2517 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ได้เริ่มต้นดำเนินงาน โดยร่วมกับ สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร แม่โจ้เชียงใหม่ (มหาวิทยาลัยแม่โจ้) ดำเนินการทดลองวิจัยและผลิตเมล็ดพันธุ์พืชผักเมืองหนาวขึ้น เป็นพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 990 เมตร พื้นที่รับผิดชอบทั้งสิ้น 23.59 ตารางกิโลเมตร หรือ 14,743 ไร่ ครอบคลุม 1 หมู่บ้าน 204 ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น 1,971 คน เป็นชาวเขาเผ่าม้ง ทั้งหมด ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีความชันค่อนข้างสูง อุณหภูมิเฉลี่ย 23 องศาเซลเซียส และต่อมาในปี พ.ศ. 2525 ได้ดำเนินงานด้านการส่งเสริมอาชีพให้แก่เกษตรกรชาวเขาให้มีรายได้ เพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น จนจนถึงปัจจุบัน

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จัดตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรชาวเขา ปลูกพืชผักเมืองหนาวแทนการปลูกฝิ่น
2. เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรชาวเขาเลี้ยงหมู และ ไข่พันธุ์พื้นเมือง เพื่อบริโภคเป็นอาหารโปรตีน
3. เพื่อสาธิตและส่งเสริมให้ชาวเขา รู้จักวิธีการใช้พื้นที่ สำหรับการเกษตรบนที่สูงที่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการให้มีประสิทธิภาพ และเกิดผลดีที่สุด
4. เพื่อทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักบางชนิด สนับสนุนงานส่งเสริมการผลิตผัก ของมูลนิธิโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ เริ่มงานส่งเสริมอาชีพให้แก่เกษตรกรชาวเขาให้มีรายได้ทดแทนการปลูกฝิ่น โดยการส่งเสริมการปลูกพืชผักเมืองหนาว โดยแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ ผักต่างๆ เช่น มันฝรั่ง ผักกาดหางหงส์ สลัด แครอท กะหล่ำปลี ผักกาดขาว ผักกาดหอมห่อ บีท กระเทียมต้น และต้นหอมญี่ปุ่น ส่งเสริมการปลูกไม้ผล คือ ลิ้นจี่ และ ไม้ตัดดอก คือ เบญจมาศ นอกจากนี้ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ยังได้ให้การสนับสนุนปุ๋ย ยาป้องกันกำจัดศัตรูพืช ตลอดจนคำแนะนำต่างๆ

ในระยะเริ่มต้นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ เน้นการส่งเสริมพืชล้มลุกที่สามารถให้ผลตอบแทนได้รวดเร็ว ชาวบ้านไม่ค่อยยอมรับ เพราะรายได้ต่ำกว่าการปลูกฝิ่น แต่เนื่องจากการปราบปรามการปลูกฝิ่น ชาวบ้านจึงหันมายอมรับ พืชที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ให้การส่งเสริม ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือ

จากกรมประมงกระทรวง ในด้านปัจจัยการผลิตส่วนหนึ่ง และกรมชลประทานดำเนินการจัดทำระบบชลประทาน ซึ่งเป็นระบบประปาภูเขาสำหรับการเกษตร การอุปโภคและบริโภค

พืชเกษตรกรรมที่ให้ผลผลิต และทำรายได้ดีให้แก่เกษตรกรแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. พืชผักเมืองหนาว ได้แก่ กะหล่ำปลี ผักกาดขาวปลี ผักกาดหางหงส์ ผักกาดหอมห่อ กระเทียมดั้น หอมญี่ปุ่น แครอท และมันฝรั่ง
2. ไม้ผล คือ ลิ้นจี่ ซึ่งเกษตรกรทุกรายปลูกเป็นพืชหลัก และปลูกแทรกด้วยพืชผักต่าง ๆ

เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพืชผักต่างๆ ประมาณ 25,000 บาท/ปี/ครอบครัว ซึ่งเป็นการจำหน่ายโดยไม่ผ่านระบบตลาดของมูลนิธิโครงการหลวง

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม

เกษตรกรจะสามารถ ทำการเพาะปลูกได้ดี ในช่วงฤดูฝน และการชลประทาน เป็นระบบประปาภูเขา ซึ่งกรมชลประทาน ได้จัดสร้าง อ่างเก็บน้ำไว้บนดอย โดยปล่อยลงสู่ถังเก็บน้ำของ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ 2 ถัง และถังเก็บน้ำของเกษตรกรอีก 6 ถัง ซึ่งแต่ละครั้ง สามารถใช้ในการเพาะปลูก ได้ประมาณ 4-5 วัน แต่จะขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง

งานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ดิน - น้ำ

จากเวลาที่ผ่านมาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ได้เน้นส่งเสริมการปลูกไม้ล้มลุก เมื่อเกษตรกรให้การยอมรับแล้ว ในปัจจุบันศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ได้แนะนำให้เกษตรกรใช้พื้นที่การเกษตรในเชิงอนุรักษ์ ด้วยการให้ปลูกพืชสลับชนิดกัน ปลูกสลับเป็นแถบ โดยการปลูกหญ้าแฝก หรือตะไคร้สลับแถบกับพืชที่ปลูก มีการทำขั้นบันได และส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น โดยเฉพาะลิ้นจี่ที่ทดแทนป่า ซึ่งในระยะแรกที่ลิ้นจี่ยังเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ได้แนะนำให้ปลูกพืชผักกระหว่างแถว ระหว่างต้น เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ก่อนที่ลิ้นจี่ จะให้ผลผลิต ประกอบกับโครงการไทย-เบลเยียม ร่วมกับภาควิชาดินปุ๋ยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทำการวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ดิน-น้ำเกี่ยวกับการดักตะกอนดิน การพังทลายของดิน โดยใช้พื้นที่ของเกษตรกรในการวิจัย โดยการขุดบ่อไว้ด้านล่าง แล้วปลูกพืชด้านบน และ

เปรียบเทียบกับบ่อที่ ไม่ได้ปลูกพืชด้วยการนำตะกอนดิน 2 บ่อนี้ มาวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารที่สูญเสียไป หลังจากนั้นจึงนำดินทั้ง 2 บ่อ ไปปลูกพืชเปรียบเทียบถึงการเจริญเติบโตของพืช

งานวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่ก็คือ การปลูกกระถินสลักระหว่างแถว และในระหว่างแถวของพืชที่ปลูก ซึ่งในระหว่างกรวิจัยนี้ ได้มีการเผยแพร่การอนุรักษ์ดิน-น้ำ ให้แก่เกษตรกรควบคู่กันไปด้วย

อนุรักษ์ป่าไม้

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ตั้งเป้าหมายไว้ว่า จะส่งเสริมการปลูกถั้วซึ่งเป็นไม้ผลยืนต้นให้เต็มพื้นที่ เพื่อทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลายไป ซึ่งขณะนี้ดำเนินการไปแล้วบนพื้นที่ 1,500 ไร่ และได้ผลผลิตแล้วประมาณ 50% สำหรับกรมป่าไม้ได้กำหนดเขตพื้นที่ป่าและพื้นที่อยู่อาศัยออกจากกันอย่างชัดเจน อีกทั้งเป็นผู้ดำเนินการปลูกป่าทดแทนป่าไม้ ที่ถูกทำลายในส่วนที่เป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม และได้ห้ามไม่ให้ชาวบ้านบุกรุกขยายพื้นที่เพาะ ปลูกเพิ่มขึ้นอีก ห้ามไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า โดยเฉพาะในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ให้ชาวบ้านช่วยกันอนุรักษ์ไว้ 20 ปีที่ผ่านมาด้วยความพยายามในการดำเนินงานส่งเสริมอาชีพ ให้แก่เกษตรกรชาวเขาบ้านแม่สาใหม่ ก่อให้เกิดผลแห่งความสำเร็จแล้ว ในระดับหนึ่ง เพราะวันนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ต่างมีรายได้จากอาชีพเกษตรกรรม ในการเลี้ยงครอบครัว ต่างช่วยเหลือตัวเองได้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการหาเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย การดูแลรักษา การหีบห่อ การขนส่ง และการหาตลาด มีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้นมาก สามารถปลูกสร้างบ้านเรือน คอนข้างถาวรมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า หรือรถยนต์ใช้เกินกว่าครึ่งหนึ่งของหมู่บ้าน ชีวิตของเขาทั้งหลายกินดีอยู่ดีขึ้นก็ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานพระเมตตาแก่พสกนิกร ณ ทุกหนทุกแห่งบนผืนแผ่นดินนี้ นั่นเอง

ภายในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ได้จัดเป็นแหล่งศึกษาพันธุ์กล้วยไม้ภายใต้โครงการเชียงใหม่เมืองแห่งกล้วยไม้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ภายในสวนกล้วยไม้มีเส้นทางเดินชมกล้วยไม้ ทั้งกล้วยไม้พันธุ์เมือง กล้วยไม้ไทย กล้วยไม้ดิน และกล้วยไม้ป่าหลากหลายชนิดสีสวยงามตา และบางชนิดมีกลิ่นหอม เช่น เอื้องคำ เอื้องฟ้ามุย เอื้องมะลิ เอื้องช้างสารภี เป็นต้น ช่วงเดือน เมษายน-พฤษภาคม ของทุกปี ดอกกล้วยไม้ภายในสวนจะเริ่มบาน จึงเหมาะอย่างยิ่งที่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจกล้วยไม้จะมาเยือนที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ เพื่อชมสวนกล้วยไม้และ กิจกรรมและ ผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ ที่น่าสนใจ

ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นภูเขาที่มีความลาดชันค่อนข้างสูง พื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกอยู่ตามไหล่เขาและบริเวณหุบเขา สภาพป่าไม้บางส่วนมีการบุกรุกเพื่อทำ

การเกษตรของราษฎร และมีพื้นที่ทำกินส่วนหนึ่ง ส่วนพื้นที่ที่เหลือเป็นพื้นที่ป่าทั้งหมดเพราะอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ-ปุย ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย ความเป็นกรดเป็นด่าง pH 4-4.5 มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 900 เมตร มีอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 18.55 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 24.16 องศาเซลเซียส และมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 998.05 มิลลิเมตร/ปี (มูลนิธิโครงการหลวง, 2547: 137)

กระบวนการรับรองมาตรฐานระบบจัดการคุณภาพพืชผัก ของมูลนิธิโครงการหลวงฯ

มูลนิธิโครงการหลวงมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนามาตรฐานการปลูกผักตามระบบการจัดการคุณภาพพืช (Good Agricultural Practice: GAP) ซึ่งคำนึงถึงความปลอดภัยในระบบห่วงโซ่อาหารตั้งแต่ในระดับไร่นาจนถึงมือผู้บริโภค ทั้งนี้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภคถึงความสะอาด ปลอดภัยของสินค้าโครงการหลวงอย่างแท้จริง

มูลนิธิโครงการหลวงโดยความร่วมมือจากสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้ดำเนินงานระบบการจัดการคุณภาพพืช (GAP) ขึ้นในการส่งเสริมผักโครงการหลวง โดยเริ่มดำเนินงานตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2547 ตามกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงาน 5 กิจกรรม ได้แก่ การวางแผนและเตรียมการ การฝึกอบรมทำความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและเกษตรกร ผู้ปลูกผักทุกคน การดำเนินงานในแปลงปลูก การตรวจรับรองและให้การรับรอง การรักษามาตรฐานและตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

ผลการดำเนินงาน

1. การวางแผนและเตรียมการ ดำเนินงานกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักการ วิธีการ วัตถุประสงค์ เป้าหมายการดำเนินงาน การกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์คุณภาพ ชนิดของพืชผักและสมุนไพรที่จะให้การรับรอง การจัดทำแผนควบคุมการผลิตรายกลุ่มพืช การกำหนดศูนย์พัฒนาที่เข้าร่วมโครงการ ตลอดจนการจัดทำเอกสารคู่มือประกอบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่และเกษตรกร รวมทั้งจัดทำแบบบันทึกข้อมูลของเกษตรกร และเจ้าหน้าที่เพื่อการสอบทวนย้อนกลับข้อมูลการผลิต

2. การฝึกอบรมทำความเข้าใจ ดำเนินงานฝึกอบรม 3 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตร การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นผู้ตรวจรับรองภายใน จำนวน 20 คน การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นที่ปรึกษาเกษตรกร จำนวน 120 คน และการฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อรับทราบความสำคัญของระบบ การจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวงและเกษตรกรสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 2,611 คน

3. การดำเนินงานในแปลงปลูกของผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

3.1 เกษตรกร ทำหน้าที่ปลูก ปฏิบัติ ดูแลรักษาตามแผนการปลูกและแผน ควบคุมการผลิตรายพืช รวมทั้งปฏิบัติตามข้อกำหนดหลัก 8 ประการของระบบการจัดการคุณภาพ: GAP พืชผักโครงการหลวง

3.2 ที่ปรึกษาเกษตรกร หรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมผักของมูลนิธิโครงการหลวง จัดทำแผนการปลูกรายพืช รายเกษตรกร รายสัปดาห์ ตามแผนความต้องการของตลาด จากนั้นทำการติดตามให้คำปรึกษาแนะนำตามข้อกำหนดรวมทั้งเป็นที่เสี่ยงในการบันทึกข้อมูลการผลิตและการใช้ปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร

3.3 ผู้ตรวจรับรองภายใน ได้แก่ผู้ชำนาญการด้านพืชผักและด้านอารักขาพืช ทำการตรวจสอบตามข้อกำหนดหลัก หากพบว่าเกษตรกรยังดำเนินงานบกพร่องผู้ตรวจรับรองจะ บันทึกข้อบกพร่องดังกล่าวแจ้งให้ที่ปรึกษารับทราบและให้คำแนะนำเกษตรกร เพื่อแก้ไข จากนั้นจึงเข้ามาตรวจสอบจนกว่าเกษตรกรจะดำเนินได้ตามข้อกำหนด

4. การตรวจรับรองและให้บริการรับรอง สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำหน้าที่เป็นผู้แทนกรมวิชาการเกษตร ในการตรวจรับรอง โดยทำการตรวจสอบ 3 ประการ คือ

4.1 การตรวจสอบระบบการผลิตพืชผัก

4.2 การตรวจสอบแปลงปลูกของเกษตรกร หรือแหล่งผลิต

4.3 การตรวจสอบเอกสารตกค้างและความปลอดภัยของผลผลิตทั้งในแปลงก่อนเก็บเกี่ยวและตรวจสอบผลผลิตผัก ณ ศูนย์รวบรวมผลิตผลโครงการหลวง เมื่อตรวจสอบแล้วหากผลการตรวจสอบผ่านตามมาตรฐาน กรมวิชาการเกษตรจึงให้บริการรับรองซึ่งประกอบด้วย ใบรับรอง การผลิตโครงการอาหารปลอดภัย (food safety) ด้านพืช และใบรับรองแหล่งผลิตของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง รวม 34 ศูนย์

5. การรักษามาตรฐานและตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง มูลนิธิโครงการหลวงได้ให้ความสำคัญต่อการรักษามาตรฐานและตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพดี ปลอดภัยมาจากแปลงปลูกตามมาตรฐานการจัดการคุณภาพพืช (GAP) โดยกำหนดให้เป็นงานประจำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและผู้เกี่ยวข้องต่อไป

ผลสำเร็จ

1. มุลนิธิโครงการหลวงได้รับการรับรองระบบการผลิตโครงการอาหารปลอดภัย (food safety) ด้านพืชและรับรองแหล่งผลิตพืชผัก 34 พื้นที่ศูนย์โครงการหลวงจากกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2547 ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวกระจายอยู่ใน 5 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน และแม่ฮ่องสอน มีเกษตรกรในระบบการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวงจำนวน 2,657 คน พื้นที่ปลูก 7,293.62 ไร่ ชนิดพืชผักและสมุนไพรที่ส่งเสริมมีจำนวน 68 ชนิด 10 กลุ่มพืช ได้แก่ กลุ่มผักกาดหอม 8 ชนิด กลุ่มกะหล่ำ 12 ชนิด กลุ่มแครอท 5 ชนิด กลุ่มถั่ว 5 ชนิด กลุ่มแตงฟัก 6 ชนิด กลุ่มปวยเล้ง 2 ชนิด กลุ่มหอมกระเทียม 4 ชนิด กลุ่มข้าวโพด 2 ชนิด กลุ่มพริกมะเขือ 4 ชนิด และกลุ่มสมุนไพร 20 ชนิด
2. ผลผลิตผักโครงการหลวงมีคุณภาพดี สด สะอาด ปลอดภัยตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย
3. มีระบบการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวงที่เป็นมาตรฐานในการส่งเสริมผัก และเกษตรกรสามารถปฏิบัติได้
4. มีระบบการรักษามาตรฐานและตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง (เอกสารสรุปการดำเนินงานมูลนิธิโครงการหลวง, 2547)

นโยบายและกิจกรรมต่างๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับผักปลอดภัย

ผักปลอดภัยจากสารพิษ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ได้มีนโยบายให้มีการฝึกอบรมความรู้ด้านการบริหารจัดการทั้งด้านของการผลิต การพัฒนาคุณภาพสินค้าและการตลาด และสินค้าหลักของประเทศไทยก็คือสินค้าทางการเกษตร ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพของการผลิต และคุณภาพของผลผลิตที่ได้ รัฐบาลจึงได้มีนโยบายต่างๆ เกิดเพื่อให้เกษตรกรได้มีความรู้ความเข้าใจในด้านของการผลิตที่คุณภาพ และเพื่อเพิ่มปริมาณการส่งออกสินค้าทางการเกษตรของไทย และยังคงส่งผลถึงรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของเกษตรกร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546 อ้างโดย อัญชลี ธรรมชัย, 2549: 38)

ผักปลอดภัยจากสารพิษ (green foods) ระบบการเพาะปลูกที่สามารถใช้สารเคมี เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช และสารควบคุมการเจริญของพืชในปริมาณที่จำกัด และเก็บเกี่ยวเมื่อปลอดภัย มีระบบตรวจสอบและรับรอง (good agricultural practices: GAP) (นิพนธ์ ไชยมงคล, 2547: 11)

ผักปลอดภัยจากสารพิษ หมายถึง ผักที่ปราศจากสารพิษตกค้าง (pesticide residue free) โดยหลักการนี้ต้องเพาะปลูก ในพื้นที่ที่ปราศจากสารเคมี และไม่มีการใช้สารเคมีโดยเด็ดขาด โดยจะใช้วิถีธรรมชาติในการเพาะปลูก และต้องได้รับการดูแลจากเกษตรกรเป็นอย่างดี แต่อีกความหมายหนึ่ง ผักปลอดภัยจากสารพิษนั้น รวมถึงผักที่ยังคงมีสารพิษตกค้างปนอยู่บ้าง แต่ไม่เกินค่า MRL (maximum residue limit) ซึ่งเป็นเครื่องมือตรวจระวังระดับของสารพิษตกค้าง ที่กำหนดโดยองค์การอนามัยโลก หรือ ปริมาณตกค้างสูงสุด ซึ่งกำหนดโดย คณะกรรมการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหารสากล (CODEX) และเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ เสมือนหนึ่งเป็นการรับรองว่าผักเหล่านี้ปลอดภัย โดยให้เหตุผลว่า การปฏิบัติตามเกณฑ์นี้ ทำให้มีสารพิษตกค้างไม่เกิดขึ้นที่จะเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน

การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชผัก เพื่อให้ได้ผลผลิตพืชผักที่ปลอดภัยจากสารพิษ ควรใช้หลาย ๆ วิธีผสมผสานกัน วิธีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชผักที่ได้ผลดี มีดังนี้

- 1.1 การใช้กับดักกาวเหนียวสีเหลือง มีคุณสมบัติไม่มีสี กลิ่น และพิษต่อสิ่งแวดล้อม ใช้ในการควบคุมปริมาณตัวเต็มวัยของแมลงศัตรูพืชได้หลายชนิด โดยทั่วไปมักนิยมใช้ทาบนวัสดุที่มีสีเหลือง
- 1.2 การใช้กับดักแสงไฟ สามารถจับผีเสื้อกลางคืน แสงที่เหมาะสมควรมีสีม่วงหรือสีน้ำทะเล
- 1.3 การใช้พลาสติกสีเทา - เงิน หรือฟางข้าว คลุมแปลงปลูกเหมาะกับพืชที่มีระยะปลูกที่แน่นอน จะช่วยรักษาความชื้นในดิน
- 1.4 การใช้โรงเรือนมุ้งตาข่ายในลอน ควรเป็นพื้นที่ที่สามารถปลูกผักได้อย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 3 ปี เพื่อจะได้คุ้มค่าต่อการ สร้าง ตาข่ายที่ใช้ควรมีความถี่ขนาด 16 ช่องต่อความยาว 1 นิ้ว ควรเป็นมุ้งสีขาวเพราะแสงผ่านได้เกือบทั้งหมด สีฟ้าแสงจะผ่านได้เพียง 70 % เท่านั้น (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2549)

การป้องกันศัตรูพืช

สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ (2549) ได้ระบุว่า การป้องกันกำจัดศัตรูพืชมีดังต่อไปนี้

1. การป้องกันกำจัดโดยกลวิธี
2. การป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยอาศัยศัตรูธรรมชาติ

2.1 เชื้อแบคทีเรีย นิยมใช้ในการควบคุมแมลงคือ เชื้อบีที (BT) โดยแมลงที่ได้รับเชื้อแบคทีเรียชนิดนี้เข้าไปแล้ว ทำให้เกิดสารพิษทำลายระบบย่อยอาหาร และอวัยวะของแมลงทำให้ขาดรไกรแข็ง กินอาหารไม่ได้ เคลื่อนไหวช้าลง และตายไปในที่สุด เชื้อแบคทีเรียที่ขายเป็นการค้ามี 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม Kurstaki มีประสิทธิภาพในการกำจัดหนอนใยผัก หนอนกระทู้หอมและหนอนคืบกะหล่ำ และกลุ่ม Aizawai มีประสิทธิภาพในการกำจัดหนอนใยผักและหนอนคืบกะหล่ำ

2.2 เชื้อไวรัส ที่ใช้ในการควบคุม คือ เอ็นพีวี (NPV) ซึ่งเป็นเชื้อไวรัสที่มีประสิทธิภาพในการกำจัดแมลงมากที่สุด เมื่อแมลงกินอาหาร ไวรัสปะปนเข้าไป เชื้อไวรัสชนิดนี้จะเข้าไปทำลายระบบต่าง ๆ ในร่างกายของแมลง ไวรัสชนิดนี้ สามารถใช้กำจัดแมลงกระทู้หอม หนอนเจาะสมอฝ้าย

2.3 เชื้อรา ที่ใช้ในการควบคุมคือ ไตรโคเดอร์มา จะใช้ควบคุมโรคพืชที่มีสาเหตุของโรครากเน่าโคนเน่า ลำต้นเน่า เน่าคอดินของมะเขือเทศ และผักกาดหัว โดยจะใช้ผสมกับรำข้าวและปุ๋ยอินทรีย์ ในอัตรา 1: 5: 25 แล้วใช้รองก้นหลุม หรือโรยรอบ โคนต้น ปัจจุบันมีจำหน่ายเป็นชุด ควรใช้อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง คือต้นฝนและปลายฝน

2.4 ไล่เดือนฝอย จะช่วยควบคุมด้วงหมัดผัก โดยซ่อนไข่เข้าสู่ระบบเลือดหรือ กระทบะอาหาร เมื่อเข้าไปแล้วจะถูกย่อยทำลาย จากนั้นจะปลดปล่อยเชื้อแบคทีเรียที่เป็นอันตรายต่อแมลงออกมา ทำให้แมลงตายในที่สุด

2.5 การใช้แมลงตัวห้ำ ตัวเบียน

3. การป้องกันกำจัดโดยใช้สารสกัดจากพืช

พืชที่นิยมนำมาใช้สกัดเป็นสารควบคุมโรคและแมลง คือ สะเดา เนื่องจากมีสารอะซาดิแรคติน ซึ่งมีคุณสมบัติช่วยในการป้องกันและกำจัดแมลงได้ ชนิดของแมลงที่สามารถกำจัดได้ด้วยสะเดา ชนิดที่ใช้แล้วได้ผลดี ได้แก่ หนอนใยผัก หนอนหน้างเหนียว หนอนกระทู้ชนิดต่าง ๆ หนอนกัดกินใบ หนอนเจาะยอด หนอนชอนใบ หนอนม้วนใบ หนอนหัวกะโหลก

4. การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยใช้สารเคมี

ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชนั้น เกษตรกรต้องหมั่นตรวจแปลงพืชของตนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพยากรณ์สถานการณ์ของศัตรูพืชในแปลงของตน แล้วจึงพิจารณาเลือกใช้วิธีการป้องกันและกำจัดที่เหมาะสม

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

เนื่องจากการเพิ่มประชากรเป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงมีการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้าช่วยในการผลิตอาหารให้เพียงพอแก่การบริโภค เช่น มีการนำสารเคมีกำจัดศัตรูพืช(pesticides) ช่วยในการเพาะปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิต เป็นเหตุให้เกิดปัญหาตามมามากมายที่สำคัญคือ ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพของประชาชน เพราะสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกชนิดเป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิต หากใช้เกินความจำเป็นหรือขาดความระมัดระวังในการใช้แล้ว จะทำให้สารตกค้างหลงเหลืออยู่ในอาหารและสิ่งแวดล้อมได้ (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2549)

อันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า "ยาฆ่าแมลง" นั้น ส่วนใหญ่จะแสดงอาการเป็นพิษต่อระบบประสาทของสิ่งมีชีวิต อาการที่เกิดอาจเป็นชนิดรุนแรงหรือชนิดเรื้อรังก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

- ชนิดและปริมาณของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- ได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทางปาก (อาหาร) ผิวหนังหรือทางการหายใจ
- ปริมาณสารตกค้างที่สะสมอยู่ในร่างกาย
- ออกฤทธิ์ที่ระบบประสาทส่วนใด

สารเคมีกำจัดศัตรูพืชบางชนิดทำให้เกิดมะเร็งในสัตว์ทดลองจึงเชื่อกันว่าอาจเป็นสาเหตุให้เกิดมะเร็งในมนุษย์ได้เช่นกัน อันตรายเหล่านี้จะเกิดช้าๆ และไม่ปรากฏให้เห็นได้ชัดเจนนัก

การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพื่อประโยชน์ในงานประเภทใดก็ตาม ควรคำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว โดยเปรียบเทียบประโยชน์และอันตรายที่จะได้รับภายหลัง การใช้ให้ดีเสียก่อน เพราะสารเคมีกำจัดศัตรูพืชบางชนิดสลายตัวได้หมดภายหลังการใช้ แต่บางชนิดจะสลายตัวได้ยากหรือเกือบจะไม่สลายเลย คงเหลือสารตกค้างอยู่ในอาหารและสิ่งแวดล้อม เท่าที่ใช้กันแพร่หลายในปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่เป็นพวกที่ผลิตขึ้นจากสารเคมีและ

สลายตัวได้ยาก จึงจำเป็นต้องศึกษาพิษอันตรายที่จะเกิดขึ้นให้ดีและรู้จักหลีกเลี่ยงอันตรายเหล่านั้น โดยปฏิบัติตามคำแนะนำวิธีใช้ที่มีฉลากโดยเคร่งครัด การควบคุมใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่าง รัศุม จะช่วยให้ได้รับประโยชน์เต็มที่และเกือบจะไม่มีอันตรายเหลืออยู่เลย

เท่าที่ใช้กันแพร่หลาย ได้แก่ สารเคมีกำจัดแมลง (insecticides) กำจัดเชื้อรา (fungicides) กำจัดวัชพืช (herbicides) และกำจัดหนู (rodenticides)

สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวง สาธารณสุข ตระหนักดีถึงอันตรายที่ประชาชนอาจได้รับจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จึง ศึกษาวิจัยหาสารตกค้างดังกล่าวในอาหารเป็นประจำ เพื่อการเฝ้าระวังและติดตามชนิดและปริมาณ ของสารเคมีที่ตกค้างในอาหารตัวอย่างอาหารที่นำมาวิเคราะห์ มีทั้งชนิดดิบและสุกทุกประเภท เช่น ผัก ผลไม้ กุ้งแห้ง ข้าว ไข่ เนื้อสัตว์ ไขมัน น้ำมันปรุงอาหาร ฯลฯ โดยเก็บตัวอย่างจากตลาดขายส่ง ขายปลีกและแหล่งเพาะปลูกหรือจากหน่วยราชการและเอกชนส่งให้วิเคราะห์เพราะสงสัยว่าสาเหตุ ให้เกิดอาการเป็นพิษ และผู้ส่งออกที่ต้องการหนังสือรับรองคุณภาพสินค้าอาหารที่จะส่งไปจำหน่าย ต่างประเทศ

ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยเท่าที่ผ่านมาแล้ว ปรากฏว่าปริมาณสารเคมีกำจัด ศัตรูพืชที่ตกค้างในอาหารโดยเฉลี่ยแล้ว ส่วนใหญ่ยังอยู่ในเกณฑ์ปลอดภัยต่อการบริโภค (สำนัก คุณภาพและความปลอดภัยอาหาร, 2550)

คำแนะนำเพื่อความปลอดภัยในการบริโภค

ล้างผักและผลไม้ด้วยน้ำสะอาดหลายๆ ครั้ง เพื่อชะล้างสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตกค้างอยู่บนผิวของผักและผลไม้ให้หมดไป หรือแช่ผักและผลไม้ในน้ำยาล้างผัก แล้วล้างน้ำยาให้ หมดด้วยน้ำสะอาดหลายๆ ครั้งผักและผลไม้ที่ปอกเปลือกได้ ควรล้างด้วยน้ำให้สะอาดก่อนปอก เปลือก การต้มผักแล้ว เทน้ำทิ้งไปจะช่วยลดปริมาณยาฆ่าแมลงในผักลงได้บ้าง ถั่วแห้งทุกชนิด ก่อนนำมาใช้ปรุงอาหารควรล้างด้วยน้ำให้สะอาด ถ้าเป็นอาหารที่ต้องต้ม ควรทิ้งน้ำต้มครั้งแรก เพื่อให้ยาฆ่าแมลงที่ตกค้างอยู่บนผิวนอกของ เมล็ดถั่วหลุดไปได้มากที่สุด ก่อนฉีกหรือพ่นสารเคมี กำจัดศัตรูพืชทุกครั้ง ควรถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด ดังนี้

- ใช้เมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น
- การฉีดพ่นเพื่อกำจัดแมลงหรือมดในห้องอาหาร ควรกระทำในขณะที่ไม่มี อาหารอยู่ในห้องนั้น

- ถ้าต้องการกำจัดแมลงในครัว ควรดูแลเปิดอาหารให้มิดชิด อย่าให้ละอองของสารเคมีเข้าไปปะปนในอาหารได้

- ภาชนะบรรจุน้ำบริโภค ต้องปิดฝาให้มิดชิดเช่นกัน
- ห้ามนำภาชนะที่เคยบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มาใช้บรรจุอาหาร เครื่องดื่ม หรือน้ำเป็นอันขาด

ควรระลึกอยู่เสมอว่า สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกชนิดเป็นวัตถุมีพิษ ต้องเก็บแยกไว้ในที่ปลอดภัย อย่าเก็บใกล้กับอาหารและเก็บในที่เฉพาะซึ่งเด็กหยิบไม่ถึง (สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร, 2550)

แนวความคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ

แนวความคิดทางจิตวิทยาเกี่ยวกับแรงจูงใจ

การจูงใจ (motivation) หมายถึง กระบวนการใดๆ ที่เป็นแรงผลักดันหรือกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ การจูงใจมีลักษณะเป็นแรงกระตุ้น หรือผลักดันให้เกิดพฤติกรรม และเป็นตัวกำหนดทิศทางของพฤติกรรมเพื่อให้ได้สิ่งที่ตัวเองต้องการ (บุญมัน ธนาสุภวัฒน์, 2537: 122)

สุรชัย ไคว้ตระกูล (2533: 164) ได้กล่าวถึงการจูงใจว่าประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ

1. แรงจูงใจ (motive) เป็นแรงผลักดันจากภายในของบุคคลเอง ได้แก่ แรงขับ (drive) เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งของแรงจูงใจ ได้แก่ ความต้องการ (need) เช่น ความอยากรู้ อยากเห็น ความสนใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในร่างกาย
2. สิ่งจูงใจ (incentive) หรืออาจเรียกว่า เครื่องล่อใจ ซึ่งเป็นสิ่งเร้าต่างๆ จากภายนอกที่เข้ามาหรือกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมและเป็นตัวกำหนดทิศทางของพฤติกรรมทั้งทางบวกและทางลบ กล่าวคือ สิ่งจูงใจทางบวกจะทำให้บุคคลมุ่งเข้าหา ส่วนสิ่งจูงใจทางลบจะทำให้บุคคลมุ่งที่จะหลีกเลี่ยง เช่น รางวัล คำชมเชย เป็นสิ่งจูงใจทางบวก การลงโทษเป็นสิ่งจูงใจทางลบ เป็นต้น

ศิริโสภาคย์ บุรพาเดชะ (2529: 38) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่ได้รับการจูงใจว่ามีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. มีพลัง (energy) การจูงใจย่อมทำให้เกิดพลังขึ้นในสถานการณ์หนึ่งๆ เพื่อทำกิจกรรมหนึ่งให้เป็นผลสำเร็จ เช่น คนที่อดอาหารมาเป็นเวลา 24 ชั่วโมงย่อมจะทำการดิ้นรนแสวงหาอาหารด้วยพลังและความพยายามมากกว่าผู้ที่เพิ่งรับประทานไปเมื่อชั่วโมงที่แล้ว ในการทำงานก็เช่นกัน นาย ก. ทำงานอย่างเข้มแข็งกว่า นาย ข. อาจกล่าวได้ว่า นาย ก. มีการจูงใจในการทำงานมากกว่า นาย ข. เป็นต้น
2. มีความพยายาม (persistence) บุคคลที่มีการจูงใจย่อมไม่ท้อถอยหรือละความพยายามง่ายๆ เช่น เด็กที่รู้ว่ามารดาซ่อนขนมไว้ในห้องครัวจะวิ่งเข้าไปค้นหาในลิ้นชัก ตู้กับข้าว ตู้เย็น โดยใช้เวลาหาตามที่แตกต่างกัน เป็นระยะเวลาหนึ่งจึงจะละความพยายาม เป็นต้น
3. มีการเปลี่ยนแปลงได้ (variability) เมื่อคนเราดิ้นรนเพื่อจะบรรลุวัตถุประสงค์ใดๆ มักมีความพยายามอยู่ในระยะเวลาหนึ่ง ถ้าหากยังไม่ประสบความสำเร็จเขาจะไม่ทำตามวิธีการเดิมที่เคยล้มเหลวมาแล้ว แต่เขาจะพยายามค้นหาข้อบกพร่องต่างๆ และหาทางแก้ไขให้ดีขึ้นโดยลองพยายามใช้เป้าหมายอื่นๆ เช่น เด็กที่ต้องการการยกย่องจากเพื่อนฝูงในตอนแรกอาจใช้ความพยายามทางการศึกษาเล่าเรียน แต่ถ้าไม่ประสบผลสำเร็จก็อาจเปลี่ยนความพยายามไปทางอื่น เช่น การกีฬา การดนตรี การบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

ลำดับของการจูงใจ

ลำดับของการจูงใจแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

1. ระยะแรก เป็นระยะที่ร่างกายเกิดการจูงใจโดยมีความต้องการ (need) แรงขับ (drive) หรือแรงจูงใจ (motive) เกิดขึ้น
2. ระยะสอง เป็นการแสดงพฤติกรรมเพื่อทำให้เกิดการตอบสนองความต้องการ อันจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายและเพื่อลดแรงขับ
3. ระยะที่สาม เป็นระยะจุดมุ่งหมาย ระยะนี้มนุษย์จะบรรลุถึงจุดหมายที่ต้องการทำให้เกิดภาวะสุดท้ายคือ การลดแรงขับหรือความต้องการได้รับการตอบสนอง (บุญมั่น ธานาศุภวัฒน์, 2537: 123)

Silverman (2537: 18) กล่าวว่า การบอกลักษณะแรงกระตุ้นของบุคคลโดยอาศัยเพียงการสังเกตพฤติกรรมนั้นมักจะทำได้ยากเพราะเหตุว่าแรงกระตุ้นอย่างเดียวอาจมีพฤติกรรมเป็น

หลายแบบ ยกตัวอย่างแรงกระตุ้นเพื่อความสำเร็จ (the motivation for achievement) เพียงอย่างเดียว อาจมีการกระทำได้หลายอย่างต่างกันไป เช่น บางคนอาจค้นคว้าเรียนอย่างหนักแต่ลำพังตัวเอง หรืออีกคนอาจขอความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกโดยหาคนที่พอจะช่วยให้สำเร็จมาช่วยทำให้ ส่วนอีกคนอาจหางานง่าย ๆ ทำ ที่มั่นใจได้ว่าจะสำเร็จ และอีกคนอาจหางานยากที่สุดทำเพื่อทดสอบความสามารถของตน

ในทางตรงกันข้ามแรงกระตุ้นที่ต่างกันอาจทำให้เกิดพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันได้ เช่น นักเรียนกลุ่มหนึ่งเลือกเรียนวิชาวรรณคดีไทยอย่างเดียวกัน แต่การเลือกวิชานี้เนื่องมาจากสิ่งกระตุ้นหรือสาเหตุต่างกัน คือคนหนึ่งชอบเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่มีแทรกอยู่ในวรรณคดี อีกคนชอบบสรสอ้อยคำที่บรรจงไว้ในวิชานี้ บางคนลงทะเบียนเรียนวิชานี้ตามอย่างเพื่อนที่รักกัน หรืออีกคนเรียนเพราะผู้สอนวิชานี้ให้คะแนนดี ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าคนที่ทำอะไรเหมือน ๆ กัน ไม่ได้หมายความว่าเนื่องมาจากสาเหตุอย่างเดียวกันเสมอไป

แรงจูงใจอาจมองเห็นได้ (over) หรืออาจถูกปิดบัง (covert) ไว้ การกระทำของคนนั้นยากที่จะหาคำตอบที่แท้จริงได้ว่ามาจากสาเหตุใด แม้บุคคลนั้น ๆ เองอาจไม่ทราบเกี่ยวกับแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของตน แต่จากการค้นคว้าในห้องทดลอง และการสังเกตจากการตรวจรักษา นักจิตวิทยาสามารถหาขอบเขตที่จะวิเคราะห์แรงจูงใจได้ ขอบเขตใช้ในการนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการ (need) และแรงขับ (drive)

ความต้องการ (need) มาจากการขาดสมดุลทั้งภายในร่างกายและสิ่งแวดล้อมภายนอก ร่างกาย แล้วทำให้เกิดแรงขับ (drive) ขึ้น ความต้องการของคนมีมากน้อยบ้างอยู่ตลอดเวลา และทุกคนล้วนมีความต้องการด้วยกัน ความต้องการอาหารนับเป็นความต้องการภายใน (physiological need) ความต้องการเกี่ยวข้องกับสังคม นับเป็นความต้องการภายนอก (environmental need) เมื่ออยู่ในสภาพที่เกิดความขาดแคลนมาก ความต้องการจะมีกำลังขับสูง ทำให้เกิดสภาพการตอบสนองขึ้น เช่น ต้องการเมื่อเกิดความรู้สึกเดียวดายว่าหิวเมื่อเกิดความขาดแคลนและต้องทนทุกข์ทรมานเพราะความไม่สมดุล ทำให้เกิดการตอบโต้พฤติกรรมขึ้น

แรงขับ (drive) เป็นสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นจากความต้องการ (need) เมื่อเกิดความต้องการแล้ว จะทำให้เกิดความกระวนกระวาย หาช่องทางที่จะบำบัดความต้องการให้หายไป ภาวะความกระวนกระวายและการหาช่องทางบำบัดความต้องการนี้เองที่เรียกว่าแรงขับ (drive) ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเกิดความต้องการอาหาร ก็จะถูกเร้าด้วย แรงขับความหิว (hunger drives) แรงขับหรือสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการตอบสนองนี้มาจากแหล่งต่าง ๆ เป็นต้นว่า ทางกาย ทางสังคม ทางสติปัญญา ฯลฯ เช่น เมื่อเกิดแรงขับความหิวจะมีอาการแสดงออกทางกายที่ต่างกันตามการอบรมทางสังคมและเท่าที่สติปัญญาจะบงการ เป็นต้นว่า บางคนปรุงอาหารรับประทานเอง หรือบางคนซื้อ

รับประทาน และบางคนอาจใช้วิธีขโมยอาหารก็ได้ คำว่า แรงขับ (drives) และแรงกระตุ้น (motive) นี้มักจะใช้ควบคู่กันในความหมายอย่างเดียวกัน

บุญสม วราเอกศิริ (2539: 104-105) ได้กล่าวถึงความหมายของแรงจูงใจว่า อาจหมายถึงสภาพการขาดแคลนอะไรบางอย่างของร่างกายหรือของจิตใจเป็นสภาพที่เรารู้สึกกระวนกระวายมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะแสดงพฤติกรรมอะไรบางอย่างออกไปขณะนั้น เพื่อสนองความปรารถนาของเราเอง ดังนั้นแรงจูงใจจึงเกิดจากความต้องการทั้ง 3 ประเภท คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย เพื่อการดำรงชีวิต ความต้องการทางด้านสังคมและความต้องการที่จะสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเอง แรงจูงใจจึงแบ่งได้เป็น 3 ประเภท เช่นกัน

1. แรงจูงใจที่จะช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้เรียกว่า Survival motives ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อาหาร การขับถ่าย ความต้องการทางเพศ การหลบหลีกภัยอันตราย การเจ็บไข้ได้ป่วย
2. แรงจูงใจทางสังคม (social motives) ต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่น ต้องการเป็นสมาชิกของกลุ่มหนึ่ง ต้องการพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ต้องการมีพวกพ้องหรือความสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการปกป้องรักษาผู้อื่น
3. แรงจูงใจที่เกี่ยวกับการสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเอง การเคารพนับถือตัวเอง (egointegrative motives) ความมีศักดิ์ศรี ความเทียบพร้อมด้วยตัวเองความสำเร็จสูง (achievement motives)

สงวนศรี วิรัชชัย (2527: 85) กล่าวว่ามนุษย์โดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นวัยใดหรืออยู่ในวัฒนธรรมใดก็ตาม ต่างก็จะมีกระบวนการของพฤติกรรม (the process of behavior) ที่มีลักษณะเหมือนกันซึ่งพฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นไปโดยมีข้อสมมติฐาน 3 ประการที่สัมพันธ์กันอยู่ คือ ประการแรก การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมจะเกิดขึ้นได้ก็โดยที่ต้องมีสาเหตุมาทำให้เกิด (behavior is caused) อันได้แก่ ความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองที่เกิดขึ้นในตัวคน (innerstate of need or tension) หรือแรงจูงใจหรือความอยากได้ (motive) นั่นเอง ประการที่สอง พฤติกรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องมีแรงกระตุ้นสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากระตุ้นทำให้เกิด (behavior is motivated) กล่าวคือ ความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองจะกลายเป็นตัวกระตุ้นที่มีอิทธิพลทำให้ต้องมีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรม และประการสุดท้าย พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นไปโดยมีจุดมุ่งหมายหรือหวังจะได้ผลตอบแทนอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น ความต้องการจะเป็นตัวชักนำ (guide) ให้เกิดแรงผลักดันหรือแรงจูงใจให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมที่ต้องไปหาสิ่งต่างๆ เพื่อตอบสนองตามเป้าหมาย

ธงชัย สันติวงษ์ (2537: 377) กล่าวว่า พฤติกรรมเจตนาหรือปฏิกิริยาที่บุคคลแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อผู้อื่น เหตุการณ์ และสถานการณ์ต่างๆ เป็นพฤติกรรมที่เกิดเพราะ

แรงจูงใจที่มีสาเหตุมาจากความต้องการเป็นพลังที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกไปตามความคิดและเป้าหมายที่กำหนดไว้ในใจ

พิสิทธ์ สารวิจิตร (2523: 46) ได้กล่าวถึงความหมายของแรงจูงใจว่า หมายถึง การกระตุ้นให้บุคคลกระทำงานหรือสิ่งที่ต้องการ โดยอาศัยการใช้เครื่องมือต่อภายนอก เช่น คำจ้ำจรัส รางวัล ยศ ตำแหน่ง หรือการกระตุ้นจากภายในโดยอาศัยความต้องการ ความสนใจ และแรงขับของบุคคลเองเป็นเครื่องกระตุ้น

มนูญ ตนะวัฒนา (2539: 50) ได้ให้คำจำกัดความของ แรงจูงใจ (motives) ว่ามาจากภาษาลาตินว่า “movere” หมายถึง ความเคลื่อนไหว (to move) คือ แรงจูงใจที่มีอำนาจทำให้คนได้แสดงพฤติกรรมออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแรงผลักดันให้คนแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างตั้งใจหรือ อย่างมีการสั่งการจากภายใน สำหรับ ลักษณะ สรวิวัฒน์ (2539: 132) และสุชา จันทน์เอม (2539: 101) ได้อธิบายความหมายแรงจูงใจในทฤษฎีคล้ายกัน โดยกล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง

ก. ภาวะที่อินทรีย์ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อบรรลุจุดหมายปลายทาง (goal) ที่ตั้งไว้

ข. พฤติกรรมที่สนองความต้องการของมนุษย์และเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่จุดหมาย

ค. พฤติกรรมที่ถูกกระตุ้นโดยแรงขับ (drive) ของแต่ละบุคคล มีแนวโน้มไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างใดอย่างหนึ่ง และร่างกายอาจจะสมประสงค์ในความปรารถนาอันเกิดจากแรงขับนั้นๆ ได้

ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2538: 153) ได้อธิบายแรงจูงใจว่า หมายถึง พลังที่มีอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งพร้อมที่จะกระตุ้นหรือชี้ทางให้อินทรีย์กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ สำหรับสมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2532: 168) ได้ให้ความหมายแรงจูงใจไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่บุคคลคาดหวัง โดยที่สิ่งนั้นอาจเป็นสิ่งที่บุคคลพึงพอใจหรือไม่พอใจก็ได้ ความคาดหวังนี้เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม

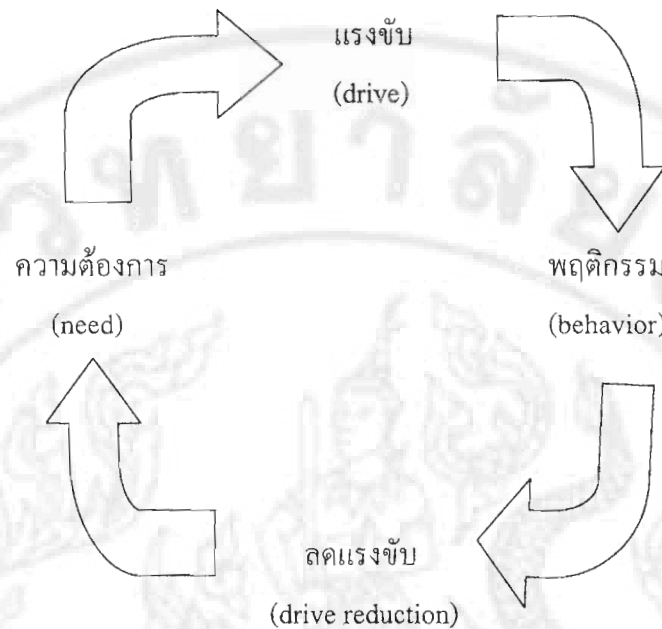
สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน (2526: 200) ได้อธิบายว่า แรงจูงใจ หมายถึง สภาพการกระตุ้นหรือการผลักดันที่เกิดขึ้นภายในของแต่ละบุคคล ซึ่งถ้าอยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เหมาะสม จะทำหน้าที่กระตุ้นหรือผลักดันให้ผู้นั้น แสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบหนึ่ง หรือให้บรรลุเป้าหมายที่ตนคาดหวัง และถ้าสภาพที่เราารู้สึกกระวนกระวาย มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะแสดงพฤติกรรมอะไรบางอย่างออกไปขณะนั้นเพื่อสนองความปรารถนาของเราเอง นอกจากนี้ คำรงค์ดี ชัยสนิท และประสาน หอมพลู (2538: 89) ยังได้อธิบายว่า แรงจูงใจ หมายถึง ความมุ่งมั่นในการทำงาน เพื่อให้งานได้ดำเนินไปสู่เป้าหมายโดยมีสภาวะแวดล้อมเป็นตัวกำหนด

นอกจากนี้ พัทธี วรกวิน (2526: 93) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจ เป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ นักจิตวิทยาพบว่า พฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจ มีลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

1. พฤติกรรมที่มีแรงจูงใจเริ่มแรงจะมีแรงขับและจะก่อให้เกิดการแสวงหาวิธีการลดแรงขับอันมีเป้าหมาย เมื่อแสดงวิธีการได้ก็สามารถจะลดแรงขับหรือสนองความต้องการได้
2. แรงจูงใจทำให้เกิดพฤติกรรมที่สามารถเลือกได้
3. พฤติกรรมอาจมีลักษณะว่องไวหรือเฉื่อยชาได้
4. พฤติกรรมที่ไม่ได้รับการตอบสนองความเครียดจะเกิดขึ้น อินทรีย์จะหาทางตอบสนองอีกเพื่อลดความเครียด

ฟวงเพชร วัชรอยู่ (2537: 189) ได้กล่าวว่าแรงจูงใจอาจมองเห็นได้ (overt) หรืออาจถูกปิดบัง (covert) ไว้ การกระทำของคนนั้นยากที่จะหาคำตอบที่แท้จริงได้ว่ามาจากสาเหตุใด แม้บุคคลนั้นๆ เองอาจไม่ทราบเกี่ยวกับแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของตน และยังได้อธิบายถึงกระบวนการของแรงจูงใจประกอบด้วยขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกัน 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นความต้องการ (need stage) ความต้องการเป็นภาวะขาดสมดุลที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลขาดสิ่งที่จะทำให้ส่วนต่างๆ ภายในร่างกายดำเนินหน้าที่ไปตามปกติ สิ่งที่เขาขาดนั้นอาจจะเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตอย่างมหันต์
2. ขั้นแรงขับ (drive stage) เมื่อเกิดความต้องการแล้ว จะกระตุ้นให้เกิดแรงขับ บุคคลจะนั่งเฉยอยู่ไม่ได้ อาจมีความกระวนกระวายไม่เป็นสุข จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับความต้องการด้วย
3. ขั้นพฤติกรรม (behavior) เมื่อเกิดความกระวนกระวายขึ้น จะผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาแรงขับจะเป็นพลังให้แสดงพฤติกรรมได้รุนแรงหรือมากน้อยต่างกัน
4. ขั้นลดแรงขับ (drive reduction stage) เป็นขั้นสุดท้าย คือ แรงขับจะลดลงภายหลังการเกิดพฤติกรรมที่ตอบสนองความต้องการแล้ว ซึ่งสามารถเขียนแผนภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 วัฏจักรขั้นตอนแห่งการเกิดแรงงูใจ
ที่มา: พวงเพชร วัชรอยู่ (2537: 191)

ซูซีฟ อ่อน โลกสูง (2522: 13) ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุที่ทำให้พฤติกรรมของคนเราแตกต่างกันออกไปว่าเกิดจากสาเหตุ 3 ประการ คือ

1. พลังงานชีววิทยา (biological force) หมายถึง แรงกระตุ้นที่เกิดจากความต้องการของร่างกาย เมื่อร่างกายมีความต้องการเกิดขึ้นจะเกิดแรงผลักดันให้ร่างกายกระทำกิจกรรมซึ่งก็จะแตกต่างกันออกไป
2. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (natural environment) หมายถึง สิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่บุคคลได้ประสบอยู่ เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ สภาพทางภูมิศาสตร์ บุคคลที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่แตกต่างกันจะทำให้บุคคลเกิดความแตกต่างกัน
3. วัฒนธรรม (culture) หมายถึง วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมต่างๆ ของสังคม บุคคลที่อยู่ในสังคมหรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจะทำให้เกิดการแตกต่างระหว่างบุคคล

สมยศ นาวิการ (2536: 371) ได้กล่าวว่า ผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพสมบูรณ์ทุกคนมีบ่อของพลัง พลังเหล่านี้จะถูกปล่อยและใช้ ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของความต้องการของบุคคล สถานการณ์ และโอกาสที่เป็นอยู่ ความพยายามของบุคคล เพื่อเป้าหมายบางอย่างเป็นผลจาก 1) ความรุนแรงของความต้องการหรือแรงจูงใจ 2) ความคาดหวังถึงความสำเร็จของเขาและ 3) คุณค่าของสิ่งจูงใจที่ติดอยู่กับเป้าหมาย

ทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับการจูงใจ

จากการศึกษาของจิตนา สุนทรธรรม (2531: 56) พบว่าการที่บุคคลบุคคลมุ่งเข้าสู่ธุรกิจการค้า ต่างก็มีมูลเหตุจูงใจแค่ประกอบธุรกิจการค้าแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1. ต้องการเข้ามาหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว
2. ต้องการทำงานอย่างมีอิสระ ไม่ต้องการทำงานเป็นลูกน้องใคร
3. ต้องการสืบมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษ
4. ต้องการกำไรจากการประกอบธุรกิจการค้า
5. เพื่อพิสูจน์ฐานะทางสังคม หรือเพื่อให้ฐานะทางสังคมดีขึ้น
6. ต้องการมีอำนาจ หรือมีความละโมภ
7. เมื่อมีโอกาสและมีโชคช่วย
8. เป็นการท้าทายและเป็น โอกาสดี ที่จะเข้าประกอบธุรกิจ

โดยมูลเหตุจูงใจให้ประกอบการค้าดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีที่กล่าวกับการจูงใจ ซึ่งให้แนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน ดังนี้ (ปิยนันท์ เหมศรีชาติ, 2541: 26)

1. ปัจจัยจูงใจ (Motivator factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงาน หรือตัวกระตุ้นให้คนทำงานได้แก่ ลักษณะของงาน โดยตัวของมันเองจูงใจให้อยากทำงาน ทำให้บุคคลทำงานอย่างมีความสุข และมีประสิทธิภาพ และการที่บุคคลขาดปัจจัยจูงใจจะไม่มีผลต่อความไม่พึงพอใจในการทำงานซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ด้านการได้เพิ่มความรู้ หมายถึง การมีโอกาสได้เพิ่มพูนความรู้ การฝึกอบรมให้เกิดความก้าวหน้า และได้รับความรู้ใหม่ๆ

1.2 ด้านความก้าวหน้าในการทำงาน หมายถึง การเลื่อนตำแหน่ง และการได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

1.3 ด้านการได้รับความรับผิดชอบที่สูงขึ้น หมายถึง การมีโอกาทำงานที่มีความรับผิดชอบสูง มีโอกาสในการร่วมตัดสินใจ และมีโอกาสได้ทำงานที่ท้าทาย

1.4 ด้านการมีอิสระในการทำงาน หมายถึง การได้ทำงานอย่างเป็นอิสระ ไม่มีใครมาควบคุม

1.5 ด้านการได้รับการยอมรับในผลงานจากผู้อื่น หมายถึง การได้รับการยอมรับและยกย่อง จากบุคคลรอบข้าง รวมถึงสังคม

1.6 ด้านผลสำเร็จในการทำงาน หมายถึง การได้รู้สึกสมหวังในสิ่งที่ปรารถนาอยากจะทำ เป็นลักษณะงานที่สามารถตอบสนองความต้องการ ความสำเร็จของชีวิตในอนาคตได้

2. ปัจจัยเกื้อกูล (Hygiene factors) ปัจจัยนี้มีผลต่อการจูงใจไม่มาก แต่หากได้รับไม่เพียงพอจะมีผลก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงานได้ การให้ความสนใจกับปัจจัยเกื้อกูลเหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ด้านความมั่นคงในการทำงาน หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความมั่นคงในการ เช่น ความมั่นคงของบริษัทภาพพจน์ของบริษัท และขนาดของบริษัท

2.2 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน หมายถึง ความสัมพันธ์กับผู้ที่ทำงานร่วมกัน

2.3 ด้านตำแหน่งการงาน หมายถึง ตำแหน่งหน้าที่ การทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ

2.4 ด้านค่าตอบแทน หมายถึง สิ่งที่ได้รับเป็นค่าตอบแทนในการทำงาน ซึ่งได้แก่ เงินเดือน โบนัส เงินเบี่ยเลี้ยง เป็นต้น

2.5 ด้านสภาพการทำงาน หมายถึง สภาพการทำงานทั้งภายในและภายนอกบริษัท เช่น ท่าเลที่ตั้ง สภาพแวดล้อม และพื้นที่ในการทำงาน เป็นต้น

2.6 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา หมายถึง ความสัมพันธ์ ระหว่างผู้บังคับบัญชาโดยตรงและผู้บังคับบัญชาที่สูงกว่า

2.7 ด้านการควบคุมดูแล หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสั่งการของผู้จัดการทั่วไป ของบริษัท และผู้บังคับบัญชา โดยตรงของพนักงานคนนั้นๆ

2.8 ด้านนโยบายและการบริการของบริษัท หมายถึง นโยบาย และการบริหารงานต่างๆ ของบริษัท เช่น นโยบายด้านการบริการ นโยบายด้านสวัสดิการ เป็นต้น

ฮูเชอร์ ชีระมณี (2534: 142) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด และสามารถปฏิบัติได้ โดยทางเลือกที่เลือกนั้นจะมีค่าประโยชน์รวมสูงสุด

บุคลิกภาพภาพของบุคคลมีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจ โดยลักษณะส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ได้แก่ แรงจูงใจที่ต้องการจะได้รับความสำเร็จจากการตัดสินใจนั้น และจบการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจประกอบธุรกิจของบุคคล แบ่งออกเป็น 4 ประการ ประกอบด้วย

1. ปัจจัยทางคุณลักษณะทางประชากรและภูมิหลังทางครอบครัว ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัย อายุ และสถานภาพสมรสเมื่อเริ่มประกอบธุรกิจ การศึกษาของมารดา และสัดส่วนของจำนวนพี่น้องที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว โดยผู้ที่ประกอบอาชีพส่วนตัวมีความกล้าเสี่ยงในระดับปานกลาง และมีความรู้สูงกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น
2. ปัจจัยทางด้านจิตใจ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการผลักดันบุคคลให้แสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา คนเราทุกคนจะมีความต้องการทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคล เช่น ความคิด อารมณ์ การรับรู้ ความจำเป็นขั้นต้น
3. ปัจจัยทางด้านชีววิทยา เป็นปัจจัยเบื้องต้นที่เป็นสิ่งสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เนื่องจากเป็นสิ่งที่จะต้องเกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวันของเรา โดยปัจจัยทางชีววิทยานี้จะเป็นสิ่งเร้าตัวสำคัญตัวหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ขึ้นมา
4. ปัจจัยทางด้านสังคม มีอิทธิพลหลายประการที่เป็นอิทธิพลจากทางสังคม และทำมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ อาจจะเป็นสิ่งที่เรารู้ตัวหรือเป็นสิ่งที่เราไม่รู้ตัว โดยกลุ่มทางสังคมมักเข้ามามีอิทธิพลอย่างมากต่อมนุษย์ในการสร้างหรือเปลี่ยนพฤติกรรม

ทฤษฎีลำดับขั้นแห่งความต้องการ (Need Hierarchy Theory)

Roediger III *et al.* (1987: 456) ได้กล่าวถึงลำดับทฤษฎีลำดับขั้นแห่งความต้องการของ Maslow ซึ่งเป็นทฤษฎีแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดทฤษฎีหนึ่ง โดยเริ่มจากความต้องการขั้นต่ำสุดไปจนกระทั่งถึงความต้องการขั้นสูงสุด รวมทั้งหมด 5 ขั้นตอน (ภาพที่ 2) ดังนี้

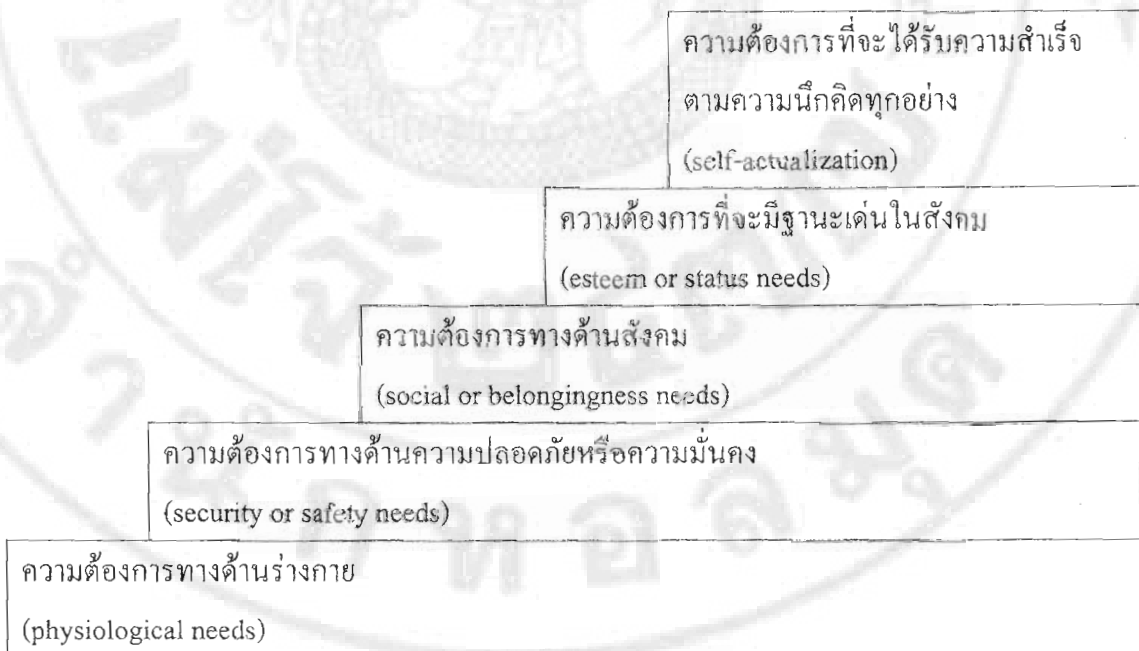
1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการพื้นฐานขั้นแรกของมนุษย์เพื่อจะให้มีชีวิตรอดอยู่ ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ ต้องการทางเพศ ต้องการพักผ่อน หลับนอน และสิ่งอื่นๆ ที่จะใช้ตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายได้
2. ความต้องการทางด้านความปลอดภัย หรือความมั่นคง (security on safety needs) ภายหลังจากที่ร่างกายได้รับการตอบสนอง มนุษย์ก็จะเริ่มคิดถึงความปลอดภัย และความ

มั่นคง ได้แก่ ความต้องการที่จะให้พ้นหรือปลอดภัยจากราย ความเจ็บปวด ต้องการความมั่นคงในหน้าที่การงานต่างๆ มีความมั่นใจที่จะได้มีการอยู่ดีกินดีในระยะยาว

3. ความต้องการทางด้านสังคม (social or belongingness needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรต่างๆ อยาจะคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น ความรู้สึกมีส่วนร่วมการมีบทบาทร่วมกับกลุ่ม ต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากสังคม

4. ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นในสังคม (esteem or status needs) ได้แก่ มีความมั่นใจ ภูมิใจในตัวเอง และการเป็นผู้นำ มีความแข็งแรงและฉลาดกว่า ต้องการมีโอกาสพูดคุยหรืออยู่ใกล้ชิดกับบุคคลสำคัญๆ ต้องการที่จะได้รับการยกย่อง สรรเสริญ มีเกียรติ และเป็นที่ยอมรับของคนอื่นๆ

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิดทุกอย่าง (self-actualization or self-realization) เป็นลำดับขั้นความต้องการที่สูงสุดของมนุษย์ ได้แก่ ความภาคภูมิใจที่ทำงานที่ตนต้องการสำเร็จลงได้ ได้มีโอกาสทำสิ่งซึ่งท้าทายความสามารถของตน การมีเชาวน์ปัญญารอบรู้สิ่งต่างๆ มากกว่าคนอื่น การได้มีโอกาสได้ทำสิ่งคิดค้นใหม่ๆ และได้มีโอกาสสัมผัสหรือชมเชยสิ่งสวยงาม การรับรู้ความจริงต่างๆ

ภาพที่ 2 ลำดับขั้นแห่งความต้องการของ Maslow (Maslow's Hierarchy of Needs)

ที่มา: ธงชัย สันติวงษ์ (2537: 384)

ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory)

Vroom (1964 อ้างโดย ชูชัย สมิทธิไกร, 2538: 88) ได้เสนอว่า มนุษย์แต่ละคนเป็นนักตัดสินใจที่มีเหตุผล และจะเลือกกระทำแต่สิ่งๆ ที่คิดว่าจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่น่าปรารถนา เมื่อจำเป็นต้องตัดสินใจว่าจะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือไม่ แต่ละบุคคลจะถามตนเองว่า “ฉันจะได้อะไรจากการกระทำเช่นนั้น” ดังนั้นองค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีนี้จึงประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. ผลลัพธ์ (outcome) คือ ผลที่ได้รับจากการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
2. คุณค่าของผลลัพธ์ (valence) คือ ความน่าปรารถนาหรือความพึงพอใจของผลลัพธ์ตามความรู้ของบุคคล
3. ความคาดหวังเกี่ยวกับความพยายาม และผลการปฏิบัติงาน (effort performance expectancy) คือ ความเป็นไปได้ (ตามความรู้ของบุคคล) ที่ว่าความพยายามจะนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น เช่น งานที่มีคุณภาพหรือปริมาณตามที่หวัง
4. ความคาดหวังเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน และผลลัพธ์ (performance outcome expectancy) คือ ความเป็นไปได้ (ตามความรู้ของบุคคล) ที่ว่าผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่น่าปรารถนา

ในทำนองเดียวกัน Victor Vroom ใน สมยศ นาวิกาน (2539: 137) ได้พัฒนาทฤษฎีการจูงใจขึ้นมาทฤษฎีหนึ่ง ได้กล่าวว่า ระดับผลผลิตของบุคคลขึ้นอยู่กับแรงกดดันที่สำคัญ 3 อย่างที่เป็นตัวกำหนดแรงจูงใจในการผลิตของบุคคล ได้แก่ การรับรู้ถึงความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อระดับผลผลิตของเขาเอง การรับรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตและการบรรลุถึงเป้าหมายและความรุนแรงของความต้องการเพื่อบรรลุเป้าหมาย

ทฤษฎีการกำหนดเป้าหมาย (Goal Setting Theory)

ชูชัย สมิทธิไกร (2538: 87) และสมยศ นาวิกาน (2536: 381) ได้กล่าวว่า เป้าหมายที่มีความชัดเจนเจาะจงและความน่าท้าทาย จะนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่ดีกว่าเป้าหมายที่ง่าย เป้าหมายที่ขาดความชัดเจน และการไม่มีเป้าหมายนั้นจะถูกควบคุมทิศทางของพลังงานและความตั้งใจ ทำให้มีการขับเคลื่อนพลังงานหรือร่างกาย แรงใจ ทำให้มีจิตใจที่ยืนหยัด มั่นคง เป็นเวลานาน และกระตุ้นให้บุคคลมีการพัฒนาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายนั้น การที่เป้าหมายจะมีผลบวกต่อการปฏิบัติงานได้นั้น จำเป็นต้องคำนึงเงื่อนไขต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เป้าหมายจะต้องมีความชัดเจนเจาะจง ยกหรือน่าท้าทาย

2. เป้าหมายนั้นจะต้องเหมาะสมกับระดับความสามารถของบุคคล เพื่อให้มีความเป็นไปได้ที่บุคคลนั้นจะประสบความสำเร็จ
3. การตั้งเป้าหมายที่ดีนั้น ผู้กระทำจะต้องยอมรับเป้าหมายที่ได้รับการกำหนดจากผู้อื่น ทั้งนี้เพราะความยอมรับต่อเป้าหมายจะทำให้บุคคลนั้นยึดมั่นและสนับสนุนเป้าหมายนั้น
4. การให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการกระทำ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

ทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory)

ซูซีย์ สมิททิกอร์ (2538: 85) ได้กล่าวว่า ความถี่ในการแสดงพฤติกรรมหนึ่งๆ จะถูกกำหนดโดยผลลัพธ์ที่ได้รับจากการกระทำนั้น หรือหากการแสดงพฤติกรรมใดทำให้ผู้กระทำได้รับผลทางบวก (เช่น รางวัล คำชมเชย) ก็มีโอกาสสูงที่แสดงพฤติกรรมนั้นออกมาอีก แต่ถ้าการแสดงพฤติกรรมนั้น ทำให้ผู้กระทำได้รับผลทางลบ (เช่น คำตำหนิ) ก็มีความเป็นไปได้มากที่จะมีการระงับพฤติกรรมนั้น ไม่ให้ปรากฏขึ้นมาอีก ดังนั้น ผลลัพธ์ของการกระทำจึงสามารถจำแนกได้เป็นสองชนิดด้วยกันคือ แรงเสริมทางบวก (positive reinforcers) หรือรางวัล (reward) และการลงโทษ (punishment)

สิ่งจูงใจในทางลบ คือ การลงโทษพนักงานเพื่อให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในด้านที่องค์กรพึงประสงค์ การลงโทษพนักงานนั้นได้รับความเชื่อถือจากบรรดาผู้บังคับบัญชาเป็นจำนวนมากว่า เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้ได้รับความเชื่อฟังจากผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา อย่างไรก็ตามปรากฏว่าบ่อยครั้งที่การใช้การลงโทษทำให้เกิดปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่พึงปรารถนาตามมา เช่น การลงโทษจะทำให้พนักงานที่ได้รับการลงโทษเกิดความรู้สึกคับข้องใจ พฤติกรรมที่แสดงออกอาจเป็นไปในรูปแบบที่ก้าวร้าวและรุนแรงยิ่งขึ้น ผู้บริหารจึงควรระมัดระวังในการใช้สิ่งจูงใจประเภทนี้ด้วยความรอบคอบ (มาลี จูทา, 2548: 85)

ทฤษฎีการจูงใจด้วยเงิน (Money Rewards)

เอ็จ สาระภูมิ (2529: 12) ได้อธิบายถึง เงินว่าเป็นตัวกระตุ้นในการทำงานได้อย่างไร โดยมีสาระ ดังนี้

1. เงินในลักษณะโดยทั่วไปเป็นเงื่อนไขของการเพิ่มความมั่นคงให้แก่บุคคล
2. เงินในลักษณะที่เป็นเงื่อนไขของสิ่งจูงใจ

3. เงินในลักษณะที่เป็นตัวลดความเครียด มนุษย์จะรู้สึกดีถึงเครียดเมื่อขนาดแคลนเงิน ดังนั้นเงินจึงช่วยลดความตึงเครียดให้แก่มนุษย์

เงินจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการจูงใจให้คนทำงาน เพราะเงินสามารถสนองความต้องการคนได้หลายอย่าง ได้แก่

1. ความต้องการพื้นฐาน เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า ยารักษาโรค
2. ความต้องการเกี่ยวกับสุขภาพและการศึกษา
3. ความต้องการสินค้าที่ฟุ่มเฟือย เช่น รถยนต์ โทรทัศน์ วีดีโอ
4. ความต้องการทางสังคม
5. เงินทำให้คนมีอำนาจ มีความเป็นใหญ่

องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจ ประเภทของแรงจูงใจ ชนิดของแรงจูงใจ

องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจ

ทรวงพล ภูมิพัฒน์ (2538: 164) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นตัวการสำคัญอันหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จ ถ้าแรงจูงใจถูกสร้างขึ้นมากความสำเร็จในงานนั้นก็จะมีมาก ถ้าแรงจูงใจถูกสร้างขึ้นมาน้อย ความสำเร็จในงานนั้นก็ย่อมมีน้อย แต่ถึงจะสร้างมาน้อยเพียงใดก็ตามความสำเร็จในงานนั้นก็จะมีแปร (varies) ไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากมีองค์ประกอบอื่นๆ อีกที่มีส่วนสัมพันธ์กับแรงจูงใจ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านั้นอาจแบ่งได้เป็น 2 ประการคือ

1. องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราซึ่งจะเป็นตัวแปรทำให้แรงจูงใจเกิดการเปลี่ยนแปลง
2. องค์ประกอบภายใน ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นภายในร่างกายของบุคคล ซึ่งเป็นนามธรรมไม่สามารถที่จะมองเห็นได้ สิ่งเหล่านี้ได้แก่

2.1 ความต้องการ (needs) เมื่อบุคคลเกิดความต้องการที่จะทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ถ้าเขาได้รับการตอบสนองตามความต้องการย่อมทำให้เขาเกิดความพึงพอใจที่จะทำ นั่นหมายความว่าความต้องการจะเป็นเสมือนแรงจูงใจที่สำคัญยิ่งอันหนึ่ง ที่จะทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ เพราะถ้าความต้องการในสิ่งใดมีมาก ย่อมสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นได้มาก แต่ถ้าความต้องการในสิ่งนั้นมีน้อย แรงจูงใจที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จก็ย่อมมีน้อยตามไปด้วย

2.2 ทักษะ (attitudes) ทักษะเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นไปในทางที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจก็ได้การทำงานใดๆ ก็ตาม แม้ว่าเราจะชอบงานนั้นมีแรงจูงใจในงานนั้นสูง แต่ถ้านั้นจำเป็นต้องไปเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น และบุคคลอื่นนั้นเป็นบุคคลที่เราไม่ชอบก็ไปในทางลบ ซึ่งอันนี้อาจเป็นผลทำให้ความสำเร็จของงานเปลี่ยนไป ทั้งนี้เพราะทัศนคติมีส่วนกระตุ้นและกำหนดจุดมุ่งหมายของงานที่จะทำเช่นเดียวกับแรงจูงใจ

2.3 ค่านิยม (values) เป็นการที่บุคคลมองสิ่งอื่นว่ามีคุณค่า ตัวอย่างเช่น คนไทยนิยมซื้อสินค้าต่างประเทศ เรียนมหาวิทยาลัยดีกว่าวิทยาลัย (ทั้งที่เรียนวิชาเดียวกัน) การกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณถือว่าเป็นคนดี คนที่มีเงินนั่งรถแท็กซี่ด้วยอารมณ์ราคาแพงเป็นคนดี เป็นต้น ฉะนั้นเมื่อบุคคลใดทำตามตัวอย่างที่กล่าว สังคมก็จะมองว่าบุคคลนั้นเป็นคนมีค่า จากลักษณะของค่านิยมนี้แหละจะเป็นส่วนชักจูงให้บุคคลเลือกทำกิจกรรมตามค่านิยมที่มีอยู่

2.4 ความวิตกกังวล (anxiety) การทำงานใดก็ตามย่อมจะพบกับอุปสรรคไม่มากนัก เมื่อพบกับอุปสรรค บุคคลมักมีความวิตกกังวลที่จะแก้ไขอุปสรรคนั้น แต่ถ้าเรามีความเชื่อมั่นในตนเองสูงมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงก็จะเป็นตัวทำให้ความวิตกกังวลเปลี่ยนไป ซึ่งเป็นผลทำให้ความสำเร็จของงานเปลี่ยนไปด้วย

2.5 ความตั้งใจ (attention) เรามักได้ยินบ่อยครั้งว่า ความสำเร็จของคนอยู่ที่ความตั้งใจ นั่นแปลว่า จะทำงานอะไรถ้าตั้งใจงานนั้นย่อมสำเร็จ แต่ความตั้งใจจะดีมีสมาธิมากน้อยแค่ไหนนั้นแรงจูงใจที่มีอยู่มีส่วนทำให้เกิดขึ้นได้ ถ้ามีแรงจูงใจจึงมีความสัมพันธ์กันและจะมีผลต่อความสำเร็จของงานอีกด้วย

ประเภทของแรงจูงใจ

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527: 87) คำรงค์คีร์ ชัยสนิท และ ประสาน หอมพูล (2538: 93) และสุชา จันทร์เอม (2539: 102) ได้กล่าวสอดคล้องกันว่าแรงจูงใจของมนุษย์โดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. แรงจูงใจทางร่างกาย (physiological motive) เป็นแรงจูงใจที่มีติดตัวมาแต่เกิด มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งเกิดจากความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ เป็นต้น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “แรงจูงใจปฐมภูมิหรือแรงจูงใจขั้นต้น” (primary motive)

2. แรงจูงใจทางสังคม (social motive) เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นทีหลังจากการเรียนรู้ในสังคม ได้แก่ ความต้องการความรัก ความอบอุ่น การเป็นที่ยอมรับในสังคม ความสำเร็จ

เป็นต้น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “แรงจูงใจทุติยภูมิหรือแรงจูงใจชั้นสอง” (secondary motives) สำหรับ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2532:176) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจทางสังคมว่า คือสภาวะของการจูงใจที่ถูกกระตุ้นโดยสิ่งเร้าในสังคม ซึ่งส่วนใหญ่ มักจะเกิดจากการได้รับปฏิกิริยาสนองตอบจากบุคคลอื่น เช่น ความต้องการ การยอมรับจากผู้อื่น เป็นต้น แรงจูงใจทางสังคม เป็นแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในกลุ่ม หรือการมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับบุคคลอื่น ซึ่งอาจจะแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม อาจทำให้เกิดพฤติกรรมที่ต่างกันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ทางสังคมของบุคคล

สำหรับ สลิสสา เจริญพงศ์ (2525: 8) ปราณี รามสูตร (2528: 125) คำรงค์ศักดิ์ ชัยสนิทและประสาน หอมพุด (2538: 93) ลักขณา ศรีวัฒน์ (2539: 135) และสมยศ นาวิการ (2539: 126) ได้แบ่งประเภทของแรงจูงใจ ตามเหตุผลของเบื้องหลังในการแสดงออกของพฤติกรรม แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. แรงจูงใจภายใน (intrinsic motive) เป็นลักษณะความต้องการ และความปรารถนาที่มีอยู่ภายในบุคคลจะสร้างแรงจูงใจภายในของเขาขึ้นมา พลังเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดความคิดของเขาที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของพฤติกรรมของเขา ภายในสถานการณ์บางอย่าง หรือการที่บุคคลมองเห็นคุณค่าที่จะกระทำด้วยความเต็มใจหรือเกิดความพอใจในกิจกรรมที่เข้าไป โดยมีเครื่องล่อ นักจิตวิทยาเชื่อว่าแรงจูงใจที่เกิดขึ้นภายในมีความสำคัญกว่าแรงจูงใจภายนอก เพราะแรงจูงใจที่เกิดขึ้นเองในตัวบุคคลจะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จได้มากกว่า

2. แรงจูงใจภายนอก (extrinsic motive) เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากสิ่งเร้าภายนอก คือ แรงจูงใจที่เกิดขึ้นโดยมากเป็นแรงดันจากสังคม เช่น การร่วมมือ ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับรางวัล การลงโทษ เกียรติยศชื่อเสียง และการได้รับคำยกย่อง

ชนิดของแรงจูงใจ

สวงนศรี วิรัชชัย (2527: 85) ได้กล่าว แรงจูงใจที่นักจิตวิทยาสังคมสนใจมีอยู่ 4 อย่าง คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่อำนาจ และแรงจูงใจใฝ่ที่พึงหรือความต้องการที่พึงและบางครั้งแรงจูงใจต่างชนิดกันก็อาจทำให้เกิดพฤติกรรมในรูปแบบเดียวกันได้ ในทำนองเดียวกัน Schaefer อ้างโดย นำชัย ทนุผล และสุนิลา ทนุผล (2531:7) ได้กล่าวถึงผลศึกษาของ McClelland เกี่ยวกับชนิดของแรงจูงใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลของมนุษย์ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมักจะต้องอ้างถึงความต้องการขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นมูลเหตุให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองอยู่ 3 กลุ่ม คือ ความต้องการใฝ่สัมฤทธิ์ ความต้องการใฝ่อำนาจและความต้องการใฝ่สัมพันธ์ ผลการศึกษาของ McClelland นี้ พบว่า มนุษย์

มักจะระบุถึงความต้องการเหล่านี้ในระดับของความเข้มแข็งที่แตกต่างกันไป เนื่องจากความแตกต่างของลักษณะของบุคคลและวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคล

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาต่างก็มีความเชื่อเกี่ยวกับแรงจูงใจ ที่แตกต่างกันในด้านการเกิด ซึ่งบางท่านเชื่อว่าเกิดจากพื้นฐานของแรงจูงใจทางร่างกาย หรือแรงจูงใจภายใน แต่บางท่านก็เชื่อว่าเกิดขึ้นจากการเรียนรู้และประสบการณ์ทางสังคมหรือแรงจูงใจภายนอก และบางท่านก็เชื่อว่าจะมีแรงจูงใจทั้งสองลักษณะประกอบกันเสมอ ดังนั้น ในการวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจของเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการจัดการคุณภาพพืชผัก จึงมุ่งศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจ 4 ชนิดด้วยกัน ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุและแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

งานวิจัยทางด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motivation)

สงวนศรี วิรัชชัย (2527:85) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motivation) หมายถึง แรงจูงใจของบุคคลที่ต้องการจะทำงานให้สำเร็จลุล่วงอย่างดี มีประสิทธิภาพมากที่สุด คนที่แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะทุ่มเทความสามารถในการทำงาน และมีความพยายามไม่ทอดอ้อยยังได้อ้างถึงทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งอธิบายว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของคนเราจะไม่ปรากฏชัดเจนกว่าจะมีสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการรับรู้ และเข้าใจว่าจะมีการประเมินผลงานและประสิทธิภาพในการทำกิจกรรมของบุคคลว่า ดีเข้าขั้นมาตรฐานตามเกณฑ์หรือไม่ ถ้าผลงานดีพอเข้าขั้นมาตรฐานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของคนเราจะขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 ประการคือ

1. การคาดหวัง (expectation) หมายถึง การที่บุคคลคาดการณ์ล่วงหน้าว่าการกระทำกิจกรรมของตนจะมีโอกาสประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวมากน้อยเพียง
2. สภาพะที่ล่อใจ (incentive) หมายถึง ความพอใจที่บุคคลจะได้รับเมื่อเขาสามารถทำงานนั้นๆ ให้บรรลุเป้าหมายหรือเป็นความพอใจที่บุคคลจะได้จากการทำงาน ลักษณะความล่อใจของกิจกรรม จะขึ้นอยู่กับ การคาดหวัง โอกาสของความสำเร็จและลักษณะของงานตามการรับรู้ของบุคคล
3. ธรรมชาติแรงจูงใจของบุคคล (motive) หมายถึง แรงหรือพลังที่กระตุ้นให้บุคคลทำกิจกรรมไปสู่จุดหมาย

ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2538: 156) ได้กล่าวถึง ความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ว่า เป็นการกระทำที่เกิดจากแรงผลักดัน ซึ่งบุคคลรู้ตัวว่าการกระทำจะต้องมีการประเมินผลจากตัวเอง และจากบุคคลอื่นและผลการประเมินอาจเกิดความพึงพอใจ เมื่อผลงานนั้นเกิดความสำเร็จมากน้อย เพียงใดก็จะต้องนำงานนั้นไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่สังคมถือว่าดี แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็น ความปรารถนาที่จะได้รับผลสำเร็จจากการกระทำกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนเกิดความต้องการที่จะ ทำงานอย่างอิสระ โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันสูงสุดตามต้องการ นำชัย หนูผล และ สุนิลา หนูผล (2531: 9) ยังได้ยืนยันว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกระตุ้น ให้บุคคลเกิดแรงจูงใจที่จะกระทำการต่างๆ ขึ้นในตัวบุคคลและยังเป็นดัชนีที่จะชี้ความมี ประสิทธิภาพของทรัพยากรมนุษย์ได้ทางหนึ่ง

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2532: 178) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างมากในสังคมที่มีการแข่งขันกันสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคม อุตสาหกรรม การที่บุคคลเคยมีโอกาสรประสบความสำเร็จก็มักจะมีโอกาสรประสบความสำเร็จอีก ในขณะที่คนที่มีความคับข้องใจ ก็จะมีผลต่อความพยายามที่จะทำงานให้สำเร็จ อันอาจนำไปสู่ ความล้มเหลวได้ ซึ่งอาจทำให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุคคลนั้นต่ำลง นอกจากนี้คนที่มีความแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์สูงนั้น มักจะเป็นคนที่ไม่ค่อยจะยอมผู้อื่น เป็นตัวของตัวเอง สามารถสร้างเป้าหมายได้ ใกล้เคียงความเป็นจริง

ธงชัย สันติวงษ์ (2537: 392) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการประสบความสำเร็จ โดย กล่าวไว้ว่า คนที่ซึ่งมีความต้องการประสบความสำเร็จสูงโดยมากมักจะนิยมตั้งเป้าหมายงานไว้ค่อนข้าง สูง คนเหล่านี้ชอบที่จะทำงานให้ได้ผลดีด้วยตนเอง และมีความมุ่งมาดปรารถนาที่จะให้งานนั้นๆ สำเร็จผลให้ได้ด้วยฝีมือของตนเอง คนเหล่านี้จะสนใจถึงความสำเร็จตามที่ได้ตั้งใจไว้เป็นสำคัญ มากกว่าที่คำนึงถึงรางวัลหรือผลประโยชน์ที่จะได้จากการทำงานนั้นจุดมุ่งหมายของคนเหล่านี้คือ ต้องการจะทำโครงการใดโครงการหนึ่งที่ชัดเจนเป็นการเฉพาะ โดยมีขอบเขตแจ้งชัด แต่จะไม่นิยม ทำงานที่ต้องขึ้นกับ โอกาสที่เอานั่นเองไม่ได้หรือที่ต้องขึ้นกับคนอื่น

สงวนศรี วิรัชชัย (2527: 93) ยังได้อธิบายถึง พฤติกรรมของผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สูงไว้ดังนี้

1. ชอบทำงานที่มีลักษณะท้าทายความสามารถ เพราะทำให้เขารู้สึกว่าเขาจะต้อง เสี่ยงกับความล้มเหลวและความล้มเหลวด้วยความสามารถของเขาเอง
2. เชื่อมั่นในความสามารถของตนเองไม่เชื่อเรื่องดวงหรือโชคชะตา

3. มีความมุ่งมั่นพยายามหรือมีแรงจูงใจในการทำงานสูง โดยเฉพาะกรณีที่ได้ทำงานซึ่งท้าทายความคิดและความสามารถ แต่ถ้าให้ทำงานประจำ (routine work) ไม่ต้องใช้ความคิดริเริ่มและไม่ต้องแก้ปัญหาเขาจะไม่ชอบทำ

4. มีความพอใจและสนใจทำงานที่มีการวัด และประเมินคุณภาพการปฏิบัติงาน และผลงานอย่างเป็นปรนัย ไม่ชอบงานที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นอัตนัย

5. สิ่งล่อใจในการทำงาน ไม่ใช่ตำแหน่งชื่อเสียง เกียรติยศหรือรายได้ แต่เป็นความรู้สึกภาคภูมิใจที่ทำงานได้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ

6. คนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง มักจะเลือกทำงานหรือประกอบอาชีพที่มีโอกาสประสบความสำเร็จได้มากพอควรด้วยความสามารถที่เขา มีอยู่ คนประเภทนี้จะไม่เลือกงานอาชีพที่แน่ใจว่าตนจะประสบความสำเร็จโดยง่าย และจะไม่เลือกงานอาชีพที่มีโอกาสประสบความสำเร็จได้น้อยเพราะลักษณะงานอาชีพที่ง่ายมากหรืออาชีพที่ยากมากเกินไป จะทำให้เขาไม่มีโอกาสได้ใช้ความพยายามและความสามารถของเขา

จากผลการวิจัยเรื่อง แรงจูงใจของเกษตรกรในการสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ การเกษตรของ สุภาวี พัฒนกิจ (2535: 72) พบสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลระบุเหตุผลก่อนที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และเมื่อเข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรแล้วว่ามีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงสุดเพื่อที่จะได้รับการวางแผนการเพาะปลูกได้ถูกวิธีและตรงกับความต้องการของตลาด รวมถึงเพื่อที่จะได้รับการศึกษาอบรมในเรื่องสหกรณ์

ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2538: 162) ยังได้กล่าวถึงวิธีสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. ต้องกำหนดจุดมุ่งหมายและพยายามทำให้สำเร็จเป็นขั้นไป
2. พยายามศึกษาและเลียนแบบจากตัวอย่างที่ดี
3. ต้องสร้างลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน
4. มีความเพียรพยายามและไม่ทอดย้อต่ออุปสรรค

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึงแรงจูงใจที่กระตุ้นให้คนเราพยายามทะเยอทะยานที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จด้วยความมานะบากบั่น คนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะไม่ยอมแพ้สิ่งใดง่ายๆ จะพยายามสู้อย่างมากและมักจะสามารถทนต่อการเปลี่ยนแปลง ถ้าการเปลี่ยนแปลงมีประโยชน์และทำให้เกิดความสำเร็จได้

งานวิจัยทางด้านแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ (affiliation motivation)

พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ (2527: 435) ได้กล่าวว่า ความต้องการมุ่งสัมพันธของคนเรามีความสำคัญต่อจิตใจของบุคคล บุคคลอื่นก็มีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมของคนเราช่วยตอบสนองความต้องการและความปรารถนาของเราได้ โดยเฉพาะเมื่อเรารู้สึกไม่สบายใจ วิตกกังวลจะมีแนวโน้มที่ต้องการเพื่อนต้องการอยู่กับคนอื่นมากกว่าปกติ ดังนั้นความต้องการมุ่งความสัมพันธเกิดขึ้นเพราะได้รับรางวัลจากการสังสรรค์สัมพันธ (interaction) กับผู้อื่นถ้าไม่มีผู้คน ไม่มีเพื่อนก็จะขาดผู้มาช่วยตอบสนองความต้องการ จากผลการศึกษาใน นำชัย ทนุผล และ สุนิลา ทนุผล (2531: 10) พบว่า บุคคลมีความแตกต่างกันในระดับมุ่งความสัมพันธ บางคนมีความต้องการมุ่งสัมพันธสูงซึ่งมักจะเป็นสมาชิกของชุมชนหลายชุมชนชอบติดต่อสังสรรค์กับเพื่อนฝูง ชอบทำกิจกรรมเพราะจะเป็นหนทางที่จะทำให้เขาได้พบปะติดต่อกับคนอื่น

สงวนศรี วิรัชชัย (2527: 85) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจใฝ่สัมพันธว่า เป็นแรงจูงใจที่ทำให้บุคคลสร้างความสัมพันธอันดีกับคนอื่นเพื่อให้เขาเหล่านั้นพอใจและชอบตน แรงจูงใจนี้เกิดความต้องการยอมรับจากผู้อื่น และความต้องการความรักความผูกพัน(need for affiliation) สอดคล้องกับ พรรณี ชูชัย (2522: 230) ได้ให้คำจำกัดความของแรงจูงใจใฝ่สัมพันธว่า หมายถึงความต้องการให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นเป็นที่รักใคร่ชอบพองของเพื่อนฝูง ได้รับความนิยมในกลุ่ม และกล่าวต่อไปว่า ผู้ที่จะได้มาซึ่งแรงจูงใจใฝ่สัมพันธก็คือ การที่เป็นคนเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรามีใจคอกว้างขวางโอบอ้อมอารี พฤติกรรมที่มีลักษณะเด่นของพวกที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธสูง คือ ความพยายามหลีกเลี่ยงจากการโต้แย้งอันจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่พอใจ และมักจะมีพฤติกรรมคล้อยตาม (conformity) เพื่อให้ได้มาซึ่งความพึงพอใจจากฝ่ายตรงข้าม การพัฒนาการของแรงจูงใจใฝ่สัมพันธมีการพัฒนามาจากวัยเด็กในสภาพครอบครัวที่มีความเป็นอยู่อย่างอบอุ่น พ่อแม่ไม่มีลักษณะข่มขู่ ก้าวร้าว ไม่มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นพี่น้องและทุกคนในบ้านอยู่ด้วยความรักใคร่ เด็กเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ เด็กเกิดการเรียนรู้ว่าการเคารพเชื่อฟังจะนำมาซึ่งความรัก ความเอ็นดูจากผู้ใหญ่ ซึ่งผลจากการเรียนรู้นี้จะพัฒนาขึ้นมาเป็นบุคลิกประจำตัวของคนๆนั้นให้เป็นคนที่ทำอะไรเพื่อให้อื่นพอใจเสมอ เช่นเดียวกับ อุดม สำอางกุล (2524: 110) ที่กล่าวได้ว่าแรงจูงใจใฝ่สัมพันธเป็นพลังกระตุ้นให้ประกอบพฤติกรรมเกี่ยวกับเคารพหาพวกพ้อง การเข้าร่วมกลุ่ม การหาที่พึ่งพิงกับบุคคลอื่นหรือการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น คนเรานั้นสมความปรารถนาทำให้มีความสุข มีสุขภาพจิตที่ดี ในทำนองเดียวกัน ประสาท บัณชวางกูร (2526: 8) ได้อธิบาย แรงจูงใจใฝ่สัมพันธว่าเป็นความปรารถนาประเภทหนึ่งของบุคคลที่นำตัวเข้าร่วมในสังคม จะมีความรู้สึกยินดีเมื่อได้รับความบริการทดแทน หรือการยอมรับจากผู้อื่น จะมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อความโดดเดี่ยว การพลัด

พราว และการทะเลาะวิวาท จะรู้จักเสียใจต่อการกระทำที่บั่นทอนมิตรภาพ จะมีความสุขเมื่อร่วมอยู่ในกลุ่มรวมทั้งจะมีความซื่อสัตย์ภักดีต่อเพื่อนทุกคน

สำหรับ ซูซีฟ อ่อน โคนสูง (2522: 51) ได้กล่าวว่า บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธสูงนั้นจะมีพฤติกรรม ดังต่อไปนี้คือ

1. ชอบทำงานเป็นกลุ่มเป็นทีม
2. เข้าใจและเห็นใจกันในหมู่เพื่อนร่วมงาน
3. ไม่ทอดทิ้งเพื่อนเพื่อเอาตัวรอด
4. มีความสัมพันธ์กับคนอื่นอย่างสม่ำเสมอ
5. พฤติกรรมทุกอย่างจะต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งมิตรภาพและไม่ตรี

จากผลการวิจัยเรื่อง ความต้องการของแม่บ้านเกษตรกรในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของ นันทรัตน์ กังงา (2534: 53) ได้สรุปว่า ความต้องการที่เป็นเหตุให้กลุ่มแม่บ้านเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนั้น เนื่องจากจากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการใฝ่สัมพันธมากที่สุดและรองลงมาตามลำดับคือ ความต้องการใฝ่สัมฤทธิ์และความต้องการใฝ่ชื่อเสียงและความต้องการใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุ

นอกจากนี้ ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2538:154) ได้ให้คำนิยาม แรงจูงใจใฝ่สัมพันธว่า หมายถึง แรงจูงใจที่ทำให้บุคคลมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับนับถือของบุคคลในสังคม และยังกล่าวต่อไปว่า บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธสูงจะชอบทำงานร่วมกับบุคคลอื่น และมีความเห็นอกเห็นใจต่อคนอื่นเสมอ ซึ่งลักษณะเด่นที่สำคัญของบุคคลพวกนี้ก็คือ จะพยายามประพฤติหรือปฏิบัติให้เป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย โดยปราศจากการโต้แย้งใดๆ ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ถึงแม้จะทำให้ทุกฝ่ายพึงพอใจ ก็ไม่ได้หมายความว่าจะทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี เพราะถ้าทุกคนมีความเห็นพ้องต้องกันหมด ความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่และดีมีประสิทธิภาพก็มักจะเกิดขึ้นได้ยาก

งานวิจัยทางด้านแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุ (material gain motivation)

พิสิทธิ สารวิจิตร (2523: 46) ได้กล่าวว่า ในการทำงานนั้นบุคคลมีความต้องการประโยชน์ตอบแทนอย่างน้อยที่สุด 2 อย่างคือ ผลตอบแทนที่เป็นรายได้หรือเงินค่าจ้างเพื่อที่จะได้ช่วยให้บุคคลมีสิ่งต่างๆ สนองความต้องการพื้นฐานของชีวิต และอีกประการหนึ่งคือ ผลตอบแทนที่เป็นความพึงพอใจเช่น การยอมรับนับถือ (recognition) โอกาสที่จะก้าวหน้า (opportunity) การมีส่วนในวงงาน (belongingness) ความมั่นคง (security)

คนทำงาน ผลตอบแทนจากการทำงาน ได้แก่ ค่าจ้าง ค่าแรง เงินเดือน โบนัส ค่าสมนาคุณ ค่าตอบแทน รวมทั้งฐานะทางครอบครัว รายจ่ายของครอบครัวมีผลต่อการทำงาน ในทำนองเดียวกัน บุญเดิม พันรอบ ใน นันทรัตน์ กังงา (2534: 19) ได้กล่าวว่า ผลการตอบแทนจากการทำงานแต่ละครั้งและทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ถ้าผลที่ได้รับนั้นมีจำนวนหรือความพึงพอใจมาก ผู้ปฏิบัติงานจะมีแรงจูงใจให้กระทำซ้ำอีก ถ้าผลที่ได้รับไม่คุ้มค่าจะทำให้แรงจูงใจลดน้อยลง

สมเดช มุงเมือง (2530:154) ได้กล่าวว่า สิ่งล่อใจ (incentives) เป็นสิ่งเร้าหรือเงื่อนไขภายนอกที่เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อไปสู่เป้าหมายส่วน พวงเพชร วัชรอยู่ (2537: 205) ได้ให้คำจำกัดความ เครื่องล่อใจ (incentive) ว่าหมายถึง สิ่งของต่างๆ ที่มีคุณภาพของการก่อให้เกิดพฤติกรรมอยู่ในตัวมันเอง สำหรับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (ไม่ระบุปีพิมพ์: 121) ได้กล่าวว่า เครื่องล่อใจ (incentive) เป็นสิ่งที่ใช้กระตุ้นพฤติกรรมหรือยับยั้งให้เกิดพฤติกรรมเป็นมูลเหตุของการทำงาน โดยแบ่งเครื่องล่อใจ ออกเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องล่อใจที่เป็นเงิน (เงินเดือน ค่าจ้าง โบนัส เงินรางวัล) และเครื่องล่อใจที่ไม่เป็นเงิน (การแข่งขัน ความมั่นคงปลอดภัย ความรู้สึกก้าวหน้า การชมเชย) ในลักษณะเดียวกันนี้ ไวรช เจียมบรรจง (2522: 116) ได้อธิบายไว้ว่า จุดมุ่งหมายที่อยู่ภายนอกของคนเราคือ สิ่งที่เราหวังอาจจะเป็นรางวัล ซึ่งแรงจูงใจจะมีทิศทางมายังรางวัลนี้ จุดมุ่งหมายต่างๆ เรามักจะทราบถึงเครื่องล่อใจต่างๆ (incentive) อาจจะเป็นเงิน การชมเชย หรือสิ่งต่างๆ ที่มีความสำคัญทำให้เกิดพฤติกรรม

จากผลการวิจัยของ นำชัย ทนุผล และสุนิศา ทนุผล (2531: 52) พบว่าเกษตรกรผู้นำมีแรงโน้มเอียงไปในแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุมากที่สุด ที่ผลักดันให้เข้ามาทำงานร่วมกับเจ้าพนักงานการเกษตร พบว่าแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุ เช่น ต้องการเพิ่มผลผลิตและรายได้เพื่อนำไปปรับปรุงระดับความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิตเป็นแรงจูงใจของเกษตรกรผู้ปลูกฝ้ายในประเทศฟิลิปปินส์

ผลการวิจัยเรื่อง แรงจูงใจของสมาชิกในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ของ คณิต จิตรักษา (2536: 109) พบว่า ชนิดของแรงจูงใจที่สมาชิกกลุ่มเกษตรกร โน้มเอียงไปมากที่สุด ทั้งก่อนสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เมื่อแรกเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และหลังจากเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรแล้วคือ แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุ และยังได้อ้างถึง ผลการศึกษาใน นำชัย ทนุผล (2529: 13) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเข้มแข็งนั้น เนื่องจากพวกเขามีความพึงพอใจอย่างสูงในผลกำไรหรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

งานวิจัยทางด้านแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง (prestige motivation)

ไวรัช เจียมบรรจง (2522: 18) ได้กล่าวถึง ความต้องการทางสังคม และระบุว่า มนุษย์มีความต้องการให้คนอื่นเห็นความสำคัญของตนเอง และระบุว่ามีความต้องการให้คนอื่นเห็นความสำคัญของตนเอง ต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง และความภาคภูมิใจในตนเอง การที่จะมีชื่อเสียงได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้พื้นฐานทางการศึกษา เพื่อที่จะพัฒนาตนเอง สำหรับ Abraham Maslow ใน สมยศ นาวิการ (2536: 369) ได้อธิบายถึงความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง 2 แบบ แบบแรกคือ ความต้องการความสำเร็จ อำนาจ และความสามารถ พวกเขาต้องการความรู้สึกว่าพวกเขาบรรลุถึงบางสิ่งบางอย่างที่สำคัญ เมื่อพวกเขาปฏิบัติงานของพวกเขา แบบที่สองคือ ความต้องการชื่อเสียง สถานภาพ ความสำคัญ และการยกย่อง

นิภา สุวรรณแสง และ ตูพร สุนทร, 2525 อ้างโดย นำชัย ทนุผล และสุนิลา ทนุผล (2531: 12) กล่าวว่า ความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด มนุษย์กระทำหน้าที่การงานก็เพื่อความมีเกียรติในสังคมมนุษย์เราจะมีภาคภูมิใจมากเมื่อคนในสังคมยอมรับ และให้เกียรติเขา ดังนั้น ความต้องการมีชื่อเสียงนับได้ว่าเป็นแรงจูงใจชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นแรงขับ (drive) ให้เกษตรกรผู้นำเข้ามามีบทบาทในงานส่งเสริมการเกษตรร่วมกับเจ้าพนักงานการเกษตร ของกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อร่วมกันพัฒนาการเกษตรของประเทศ Arensberg เชื่อว่าแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพล ต่อการยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ ไปปฏิบัติของเกษตรกรแต่บางครั้ง ผลประโยชน์บางอย่าง ซึ่งไม่อยู่ในรูปลักษณะที่เห็นได้ก็สามารถเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเปลี่ยนพฤติกรรมได้เช่นกัน เช่น การมีชื่อเสียงหรือความต้องการยกระดับสภาพของตนเองทางสังคมและในทำนองเดียวกัน รัชชัย แสงสิงห์แก้ว และ ผ่องพรรณ จิตต์อนันต์ ชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรที่เป็นกรรมการวัดกรรมการคุ้มครองหมู่บ้าน กรรมการโรงเรียน มักมีอัตราการยอมรับนวัตกรรมต่างๆ ที่เผยแพร่ได้สูงกว่าเกษตรกรทั่วไป เพราะพบเห็นสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ อยู่เสมอ และที่สำคัญที่สุดคือ ความรู้สึกว่าคุณเป็นผู้นำคนหนึ่งของหมู่บ้าน ทำให้ชอบการทดลองและค้นคว้าเพื่อความ ต้องการชื่อเสียงนั่นเอง

ภาคสรุป (Overview)

ในด้านของการแก้ไขปัญหาภาคการเกษตรเป็นเรื่องสำคัญที่หน่วยงานภาครัฐให้การช่วยเหลือเกษตรกรของประเทศ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ เป็นโครงการพระราชดำรินในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2525 มีจุดประสงค์หลักในการจัดตั้งคือนำความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมาสู่ชุมชนชาวเขา สร้างอาชีพและรายได้ที่เพียงพอแก่การยังชีพ อีกทั้งสกัดกั้นการบุกรุกทำลายป่าและการปลูกฝิ่น ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ได้เริ่มต้นดำเนินงานร่วมกับสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้เชียงใหม่ ในเขตหมู่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้ใช้พื้นที่แห่งนี้ดำเนินการทดลองวิจัยพืชผักเมืองหนาว และผลิตเมล็ดพันธุ์พืชผักเมืองหนาว ซึ่งต่อมาก็ได้มีโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ซึ่งทางศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ก็เป็นอีกศูนย์หนึ่งที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการโครงการดังกล่าวเพื่อเป็นอีกหนึ่งทางเลือกให้แก่เกษตรกร ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาคุณภาพของผลิตผลทางการเกษตร

การดำเนินโครงการจัดการคุณภาพพืชผักของหน่วยงานภาครัฐเป็นการดำเนินการมาตรการที่สำคัญมาตรการหนึ่งเพื่อช่วยเหลือการผลิตในภาคการเกษตรให้มีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของตลาดไม่ว่าจะทั้งในประเทศ และนอกประเทศ ซึ่งที่ผ่านมาเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าในภาคเกษตรมีการขยายตัว และขาดประสิทธิภาพ ฉะนั้นจึงได้มีโครงการจัดการคุณภาพพืชผักเพื่อมาแก้ไขปัญหาในการผลิตพืชผักให้มีคุณภาพ และเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะต้องปฏิบัติตามกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นไปตามระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดทำแปลงพืชผักอย่างเคร่งครัด โดยมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่ คอยกำกับดูแลให้คำแนะนำตลอดตั้งแต่ช่วงปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวผลิตผล นอกจากนั้น ศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่ยังให้การสนับสนุนทางด้านของเมล็ดพันธุ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านของการผลิตต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดทำแปลงพืชผัก เช่น ภาชนะใส่ผลิตผลพืชผัก รถยนต์บรรทุกขนส่งผลิตผลพืชผักมาจำหน่ายที่ศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่ เป็นต้น และศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่จะรับซื้อพืชผักจากเกษตรกร โดยให้ราคาพืชผักตามระดับคุณภาพของพืชผัก ในราคาที่ยุติธรรมกับเกษตรกร จากเงื่อนไขและปัจจัยที่เกษตรกรได้รับทราบ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาคัดสนใจในการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งโดยสภาพโดยทั่วไปของเกษตรกรนั้นจะไม่ชอบระเบียบกฎเกณฑ์ ที่ยุ่งยากต่อการเข้าใจในการปฏิบัติ แต่ก็มีเกษตรกรบางกลุ่มได้ให้ความสนใจแสดงความต้องการเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ จึงเป็นประเด็นให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่า มีมูลเหตุจูงใจ

ใดบ้างที่กระตุ้นหรือผลักดันให้เกษตรกรกลุ่มนี้เกิดแรงจูงใจ (motivation) ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก

แรงจูงใจที่เกิดขึ้นกับบุคคล มีสาเหตุมาจากความต้องการ (need) หรือเพื่อสนองความต้องการของตน จึงเกิดแรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมอันนำไปสู่เป้าหมาย (goal) ที่กำหนดไว้ แรงจูงใจบางอย่างเกิดจากภาวะ และการเปลี่ยนแปลงภายในร่างกาย ซึ่งเป็นธรรมชาติของบุคคลที่พยายามควบคุมสภาวะภายในร่างกายให้อยู่ในสภาพปกติ แต่ส่วนใหญ่ แรงจูงใจได้มาจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่บุคคลได้รับและเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันออกไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคม นักจิตวิทยาบางคน ยังมีความเห็นว่ามนุษย์นั้นมีความต้องการไม่มีสิ้นสุด เช่น ความต้องการแข่งขัน การอยากรู้ การก้าวร้าว การกลัวเสี่ยง ความต้องการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ความต้องการที่รวมกลุ่มกับบุคคลอื่น เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนำไปสู่เป้าหมาย ซึ่งแรงจูงใจของบุคคลนั้น จะสะท้อนออกมาให้เห็นทั้งจากการตัดสินใจเลือกกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง และจากแรงกายแรงใจที่เขาทุ่มเทให้กับกิจกรรมนั้น โดยมีคุณค่าของเครื่องล่อใจ (incentive) หรือเป้าหมาย (goal) เป็นตัวควบคุมทิศทางของพลังและความตั้งใจกระตุ้นให้บุคคลมีการพัฒนายุทธวิธีที่เหมาะสม เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายนั้น ดังนั้น ในการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่ จึงมุ่งศึกษาในประเด็นของแรงจูงใจ 4 ชนิด คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุ และแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง เพื่อที่จะสามารถระบุถึงชนิดของแรงจูงใจที่ทำให้เกษตรกรสนใจมากที่สุด ลักษณะส่วนบุคคลสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ของศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 3
วิธีการวิจัย

(RESEARCH METHODOLOGY)

การวิจัยเรื่องแรงจูงใจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก
โครงการหลวง ที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการ
กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. สถานที่ดำเนินการวิจัย
2. ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การทดสอบแบบสอบถาม
5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถานที่ดำเนินการวิจัย
(Locale of the Research)

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการในเขตพื้นที่อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่
มีเกษตรกรชาวเขาเผ่าม้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านแม่สาใหม่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักที่
ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ทั้งนี้เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือก
เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยมีความคุ้นเคย ทำให้มีความสะดวกในการขอความร่วมมือในการเก็บ
รวบรวมข้อมูล

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง
(The Population and Sampling Procedures)

ประชากรในการศึกษาค้างนี้ คือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งสิ้น 237 ราย ตามทะเบียนรายชื่อเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวง ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ และเพื่อสะดวกในการเก็บข้อมูลในการวิจัยได้กำหนดการสุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนของประชากรที่ถูกต้องโดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ 95% โดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ดังนี้

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{(1 + Ne^2)}$$

เมื่อ

n	=	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
N	=	จำนวนประชากรทั้งหมด
e	=	ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น

ในที่นี้

N	=	237
e	=	0.05

$$n = \frac{237}{1 + 237 (0.05)^2}$$

$$n = 148.82 \text{ ปรับเป็น } 150$$

ขั้นตอนที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมของประชากร 237 ราย คือ 150 ราย เนื่องจากจำนวนสมาชิกใน 2 ตำบล มีความแตกต่างกัน ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างของแต่ละกลุ่ม ต้องคำนวณสัดส่วนที่เหมาะสมต่อประชากรในแต่ละกลุ่มด้วย โดยใช้สูตร

$$n_i = \frac{nN_i}{N}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

N_i = จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม

n_i = จำนวนตัวอย่างที่สุ่มจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรของเกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการจัดการคุณภาพพืชผัก โครงการหลวง แม่สาใหม่

รายการ	จำนวนประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ตำบลโป่งแยง	108	69
ตำบลแม่แร่ม	129	81
รวม	237	150

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนแล้วทำการขอรายชื่อเกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการเพื่อสุ่มตัวอย่างแบบง่ายเพื่อตอบแบบสัมภาษณ์ แล้วการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการหลวงแม่สาใหม่เพื่อเข้าไปพบเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อชี้แจงรายละเอียดในการสัมภาษณ์และนัดหมายวันและเวลาในการขอสัมภาษณ์เกษตรกร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(Instrument of the Research)

การศึกษาวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ (interview schedule) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวทางของวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเป็นคำถามทั้งแบบปลายเปิด (open-ended question) และ คำถามแบบปลายปิด (closed-ended question) โดยในแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เพื่อรวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการจัดการคุณภาพพืชผัก โครงการหลวงแม่สาใหม่ ในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชนิดของแรงจูงใจที่เป็นผลักดันให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวง ภายใต้การดำเนินงานของโครงการหลวงแม่สาใหม่ ประกอบด้วย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุ และ แรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง

การทดสอบแบบสัมภาษณ์

(Pre-test of the Instrument)

ผู้วิจัยจึงนำแบบสัมภาษณ์เสนอกณะกรรมกรที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (content validity) และความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (construct validity) ให้สอดคล้องกับเนื้อหาในแง่มุมต่างๆ อย่างครอบคลุม และนำไปปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ขั้นตอนต่อไปจะนำเอาแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบความเที่ยงตรง หรือความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับกลุ่มเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยการคำนวณจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha) ตามแบบของ Cronbach ในพวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540: 15) ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2} \right]$$

เมื่อ	α	= ความเชื่อมั่น
	n	= จำนวนคำถามในแบบสอบถาม
	S_x^2	= ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
	S_i^2	= ความแปรปรวนของคะแนนผู้ถูกทดสอบทั้งหมด

โดยผู้วิจัยเลือกข้อความในแบบสอบถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไปเป็นเครื่องมือในการวัด หากข้อความ หรือคำถามใดมีค่าความเชื่อมั่นต่ำกว่า 0.70 จะต้องนำไปแก้ไขปรับปรุงใหม่ แล้วนำมาทดสอบอีกครั้ง

ผลจากการทดสอบแบบสัมพัทธ์ในการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น โดยพบว่าค่าความเชื่อมั่นโดยรวม มีค่าเท่ากับ 0.72 และเมื่อจำแนกออกตามความคิดเห็นที่มีต่อแรงจูงใจที่ผลักดันให้เกษตรกรเข้าร่วม โครงการจัดการคุณภาพพืชผักในด้านต่างๆ คือ

- ด้านของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเข้าร่วม โครงการมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.73
- ด้านของแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ในการเข้าร่วม โครงการมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82
- ด้านของแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ในการเข้าร่วม โครงการมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81
- ด้านของแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียงในการเข้าร่วม โครงการมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นในด้านต่างๆ แสดงว่าค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้ อยู่ในระดับที่ดี จึงนำแบบสัมพัทธ์ไปสัมพัทธ์เกษตรกรผู้เข้าร่วม โครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 150 ราย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(Data Collection Procedure)

การเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นในการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. ประสานงานโดยตรงกับหัวหน้าโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ เพื่อขอรายชื่อของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และแจ้งกำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เดินทางไปยังพื้นที่ที่ทำการวิจัยและเข้าพบเกษตรกรในพื้นที่เพื่อทำการเก็บข้อมูลตามวันและเวลาที่ได้แจ้งกำหนดเอาไว้
3. นำข้อมูลกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ แปลความ ทำสรุปรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

(Analysis of Data)

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ทั้งหมดมาทำการตรวจสอบ และรวบรวมข้อมูลต่างๆ เข้าสู่การถอดรหัสด้วยคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยซึ่งค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วยค่าสถิติดังนี้

1. ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) เพื่อแจกแจงความถี่จัดลำดับขั้นของลักษณะส่วนบุคคลทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่
2. ค่าเลขคณิต (arithmetic mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อวัดแนวโน้มสู่ศูนย์กลาง และการกระจายของลักษณะบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของผู้ให้ข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

(RESULTS AND DISCUSSION)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบแรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ โดยการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ จำนวน 150 ราย ในการนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาผลการวิจัยและวิจารณ์เป็นส่วนเดียวกัน ซึ่งได้นำเสนอเป็นตอนๆ ในรูปของตารางข้อมูล ประกอบคำบรรยายและความเรียงต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่

ตอนที่ 2 ระดับแรงจูงใจในแต่ละชนิดของเกษตรกร ในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก

ลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมเกษตรกร ในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก

ลักษณะส่วนบุคคล

เพศ

เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสามในสี่ (ร้อยละ 78.00) ของกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ซึ่งก็เป็นลักษณะของสังคมไทยโดยทั่วไป ซึ่งผู้ชายจะเป็นหัวหน้าครอบครัว โดยเฉพาะในสังคมของเกษตรกร เกษตรกรเพศชายจะมีอำนาจในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก มากกว่าเพศหญิง ซึ่งมีเพียงร้อยละ 22.00 เท่านั้น (ตารางที่ 2)

เนื่องจาก โครงการนี้เป็นโครงการที่เปิดกว้างให้เกษตรกรทั้งชายและหญิงได้มีโอกาสเข้าร่วมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะการจัดการคุณภาพพืชผักให้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เกษตรกรหญิงที่เข้าร่วมโครงการนี้ เนื่องจากพวกเขาประกอบอาชีพเกษตรกรรมปลูกพืชผักอยู่แล้ว

จึงต้องการที่จะพัฒนาความรู้และทักษะ การปลูกพืชผักให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และเป็นการแบ่งเบาภาระช่วยเหลือหัวหน้าครอบครัวในการประกอบอาชีพอีกด้วย

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	117	78.00
หญิง	33	22.00
รวม	150	100.00

อายุ

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีอายุสูงสุด 60 ปี และมีอายุต่ำสุด 25 ปี โดยผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 44.00) มีอายุในช่วง 31-40 ปี รองลงมาร้อยละ 34.01 มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี ร้อยละ 14.66 มีอายุอยู่ในช่วง 25-30 ปี และร้อยละ 7.33 มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 40 ปี (ค่าเฉลี่ย 39.91 ปี) และ $SD = 8.44$ (ตารางที่ 3)

แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลที่มีอำนาจในการตัดสินใจเข้าร่วม โครงการมีอายุค่อนข้างมาก คือมีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่ในวัยผู้ใหญ่ มีความอาวุโส และมีพื้นฐานของการเรียนรู้ในกิจกรรมการเกษตรสะสมไว้มาก จึงสามารถตัดสินใจด้วยดุลยพินิจจากประสบการณ์ของตนเองในการเข้าร่วม โครงการจัดการคุณภาพพืชผัก อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าร่วมโครงการในวัยหนุ่มสาวซึ่งมีไม่มากเนื่องจากค่านิยมปัจจุบันในการประกอบอาชีพหนุ่มสาวเปลี่ยนไป อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่เหมาะสมสำหรับวัยกลางคนซึ่งยังมีสมรรถภาพทางร่างกายที่เหมาะสมกับกิจกรรมประกอบอาชีพ มีจิตสำนึกรับผิดชอบและน่าจะมีแนวโน้ม การบรรลุผลที่ดี

เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้ว่าอายุเฉลี่ยของผู้เข้าร่วมโครงการจะอยู่ในวัยกลางคน แต่ก็ยังมีผู้เข้าร่วมโครงการที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก เป็นโครงการที่เปิดกว้างให้ผู้ที่สนใจไม่ว่าจะอยู่ในวัยหนุ่มสาว วัยกลางคน หรือวัยสูงอายุก็ตาม ได้มีโอกาสเข้าร่วมอบรมเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการจัดการคุณภาพพืชผักอีกด้วย

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
25-30	22	14.66
31-40	66	44.00
41-50	51	34.01
51-60	11	7.33
รวม	150	100.00

$\bar{X} = 39.91$ ปี $SD = 8.44$ ปี Min-Max = 25-60 ปี

ระดับการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 84.00) มีการศึกษาชั้นประถมศึกษา และไม่ได้
รับการศึกษา ร้อยละ 16.00 (ตารางที่ 4)

เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเป็นชาวเขาเผ่าม้ง ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงมีการศึกษาใน
ระดับประถมศึกษาซึ่งการศึกษาในระดับนี้เป็นการศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติการศึกษา
ภาคบังคับปีพุทธศักราช 2503 ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงเรียนหนังสือตามเกณฑ์ การศึกษาภาคบังคับ
และสามารถอ่านออกเขียนได้ ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการที่ไม่ได้รับการศึกษาเป็นผู้ที่เข้าร่วมที่อยู่ในวัย
สูงอายุ และมีโอกาสทางการศึกษาน้อยกว่าปัจจุบัน เนื่องจากยังไม่มีพระราชบัญญัติการศึกษาภาค
บังคับ รวมทั้งการบริการด้านการศึกษายังไม่ทั่วถึง อย่างไรก็ตามผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ที่มีอายุเฉลี่ย
ค่อนข้างมาก ยังมีโอกาสทางการศึกษาในระดับประถมศึกษามากกว่าผู้เข้าร่วมในวัยสูงอายุ

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	24	16.00
ประถมศึกษา	126	84.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	-	-
รวม	150	100.00

สถานภาพการสมรส

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98.67) สมรสแล้ว ถ้าพิจารณาตามอายุของผู้ให้ข้อมูล (ตารางที่ 3) จะพบว่าผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก พบว่ามีอายุเฉลี่ย 40 ปี ซึ่งชาวเขาเผ่าม้งจะมีการแต่งงานตั้งแต่อายุน้อยและแยกครอบครัวออกไป

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามสถานภาพการสมรส

สถานภาพการสมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	2	1.33
สมรส	148	98.67
รวม	150	100.00

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบสามในสี่ (ร้อยละ 71.33) มีสมาชิกในครัวเรือน 2-5 คน อย่างไรก็ตามยังพบว่าประมาณหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 25.33) มีสมาชิกในครัวเรือน 6-10 คน และร้อยละ 3.34 มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 10 คน โดยมีสมาชิกในครัวเรือนสูงสุดถึง 17 คน ต่ำสุด 2 คน และมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 5 คน (ตารางที่ 6)

จะเห็นได้ว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยของผู้เข้าร่วมโครงการมีมากกว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยของประเทศ 3.90 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2547) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากเกินไป เนื่องจากเป็นชาวเขาตั้งแต่กำเนิด และอาศัยอยู่บนภูเขาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ประกอบอาชีพและมีครอบครัวอยู่บนภูเขา และไม่มีความรู้ในการคุมกำเนิด จึงทำให้มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมาชิกในครอบครัว (คน)	จำนวน	ร้อยละ
2-5	107	71.33
6-10	38	25.33
11-15	4	2.67
มากกว่า 15	1	0.67
รวม	150	100.00
$\bar{X} = 5.06$	SD= 2.46	Min-Max = 2 - 17

สถานภาพทางเศรษฐกิจ

ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 88.00) มีจำนวนพื้นที่เพาะปลูก 1-3 ไร่ ที่เหลือ (ร้อยละ 9.33) มีจำนวนพื้นที่เพาะปลูก 4-6 ไร่ โดยผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด 8 ไร่ น้อยสุด 1 ไร่ และมีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ย 2.77 ไร่เท่านั้น (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนพื้นที่เพาะปลูก

พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	จำนวน	ร้อยละ
1-3	132	88.00
4-6	14	9.33
มากกว่า 6	4	2.67
รวม	150	100.00
$\bar{X} = 2.77$	SD= 1.19	Min-Max= 1-8

จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ในจำนวนพื้นที่เพาะปลูกพบว่าทางโครงการหลวงฯ ได้จำกัดพื้นที่เพาะปลูก เนื่องจากโครงการหลวงฯ ได้มีโควตาการเพาะปลูกของพืชแต่ละชนิด เพื่อให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกทุกคนมีพื้นที่ในการทำการเกษตรอย่างเพียงพอและเท่าเทียมกัน เช่น

ทางโครงการหลวงฯ กำหนดให้มีการปลูกพืชชนิดหนึ่ง โดยจะกำหนดให้ปลูกได้ 10 ไร่ และภายใน 10 ไร่นี้ ทางเจ้าหน้าที่จะจัดสรรแบ่งการปลูกพืชให้แก่เกษตรกรแต่ละรายจนครบ 10 ไร่ อย่างเท่าเทียมกัน

สภาพการถือครองที่ดิน

ผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 90.66) ใช้ที่ดินของโครงการหลวงฯ ทำการเกษตรเพียง 1-2 ไร่เท่านั้น ที่เหลือร้อยละ 9.34 ใช้ที่ดินของโครงการหลวงฯ ทำการเกษตร 3-5 ไร่ โดยเกษตรกรใช้ที่ดินโครงการหลวงฯ เพื่อทำการเกษตรโดยเฉลี่ย 0.61 ไร่ (ตารางที่ 8) ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลเกือบสองในสาม (ร้อยละ 62.67) ใช้ที่ดินของตนเองทำการเกษตรเพียง 1-2 ไร่ และมีประมาณหนึ่งในสาม (ร้อยละ 34.67) ใช้ที่ดินของตนเองทำการเกษตร 3-5 ไร่ ที่เหลือเพียงร้อยละ 2.66 ที่ใช้ที่ดินของตนเองทำการเกษตรมากกว่า 5 ไร่ โดยเฉลี่ยแล้วผู้ให้ข้อมูลใช้ที่ดินของตนเองทำการเกษตรประมาณ 2.29 ไร่

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลใช้ที่ดินของโครงการหลวงฯ ในการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมมากกว่าที่ดินของตนเอง ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลมีที่ดินของตนเองที่ใช้ในการเพาะปลูกน้อยซึ่งไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงได้ทำการขอแบ่งที่ดินของโครงการหลวงฯ บางส่วนเพื่อทำการเกษตรกรรม และเพิ่มผลผลิตได้อย่างเพียงพอกับความต้องการ

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามสภาพการถือครองที่ดิน

สภาพการถือครองที่ดิน (ไร่)	ใช้ที่ดินโครงการหลวงฯ		ที่ดินของตนเอง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1-2	136	90.66	94	62.67
3-5	14	9.34	52	34.67
6-7	-	-	2	1.33
มากกว่า 7	-	-	2	1.33
รวม	150	100.00	150	100.00
	$\bar{X} = 0.61$ SD= 1.152		$\bar{X} = 2.29$ SD= 1.449	
	Min-Max= 1-5		Min-Max= 1-8	

รายได้จากการปลูกพืช

ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 56.00) มีรายได้จากการปลูกพืชระหว่าง 60,001-90,000 บาท มากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 36.00) มีรายได้จากการปลูกพืชไม่เกิน 60,000 บาท และมีเพียงร้อยละ 8.00 เท่านั้นที่มีรายได้จากการปลูกพืชมากกว่า 90,000 บาท โดยผู้ให้ข้อมูลมีรายได้เฉลี่ยจากการปลูกพืช 78,510.00 บาท และ SD= 67,507.70 โดยผู้ให้ข้อมูลสูงสุดมีรายได้สูงสุด 500,000 บาท และรายได้ต่ำสุด 45,000 บาท ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รายได้จากการปลูกพืชของผู้ให้ข้อมูล มีความแตกต่างกันค่อนข้างสูง ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีผลผลิตจากการเกษตรรวมทั้งมีพื้นที่ในการทำการเกษตรที่แตกต่างกัน (ตารางที่ 9)

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้เฉลี่ยต่อปีอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับลักษณะรายได้เฉลี่ยต่อหัวของจังหวัดเชียงใหม่ปี พ.ศ. 2544 คือ 59,304 บาท/ปี (สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่, 2550) ถ้าพื้นที่ในการเพาะปลูกมาก และมีแรงงานในครอบครัวมากผลผลิตก็อาจจะได้มากแล้วทำให้มีรายได้มากขึ้น ประกอบกับสมาชิกในครอบครัวบางส่วนมีอาชีพเสริมต่าง ๆ เช่น การรับจ้าง การค้าขาย จึงทำให้มีรายได้ของครอบครัวเพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามจำนวนรายได้จากการปลูกพืช

รายได้จากการปลูกพืช(บาท)	จำนวน	ร้อยละ
60,000 และน้อยกว่า	54	36.00
60,001-90,000	84	56.00
มากกว่า 90,000	12	8.00
รวม	150	100.00

\bar{X} = 78,510.00 SD= 67,507.70 Min-Max = 45,000 – 500,000

รายได้จากการค้าขาย

ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสามในสี่ (ร้อยละ 78.66) มีรายได้จากการค้าขายไม่เกิน 10,000 บาท และร้อยละ 19.34 มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001-50,000 บาท มีเพียงร้อยละ 2.00 เท่านั้นที่มีรายได้จากการค้าขายมากกว่า 50,000 บาท โดยผู้ให้ข้อมูลมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 9,454.67 บาท โดยผู้ให้ข้อมูลมีรายได้สูงสุด 80,000 บาท และ ต่ำสุด 6,500 บาท (ตารางที่ 10)

รายได้จากการรับจ้าง

ผู้ให้ข้อมูลเกือบสองในสามของกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ 64.67) มีรายได้จากการรับจ้าง ไม่เกิน 10,000 บาท และมีประมาณหนึ่งในสาม (ร้อยละ 34.00) มีรายได้จากการรับจ้าง อยู่ระหว่าง 10,001-50,000 บาท มีเพียงร้อยละ 1.33 เท่านั้นที่มีรายได้จากการรับจ้างมากกว่า 50,000 บาท โดยผู้ให้ข้อมูลมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 12,249.36 บาท มีรายได้สูงสุด 60,000 บาท และต่ำสุด 7,200 บาท (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามจำนวนรายได้จากการค้าขาย-รับจ้าง

รายได้ (บาท)	ค้าขาย		รับจ้าง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
10,000 และน้อยกว่า	118	78.66	97	64.67
10,001-50,000	29	19.34	51	34.00
มากกว่า 50,000	3	2.00	2	1.33
รวม	150	100.00	150	100.00
	$\bar{X} = 9,454.67$ SD= 18,621.23		$\bar{X} = 12,249.36$ SD= 16,975.65	
	Min-Max= 6,500-80,000		Min-Max= 7,200-60,000	

จากผลการศึกษา (ตารางที่ 10) พบว่า รายได้นอกภาคการเกษตรทั้งการค้าขายและรับจ้างของผู้ให้ข้อมูลอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ที่มีรายได้เสริมนอกภาคการเกษตรมากกว่า 50,000 บาท ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลมีอาชีพหลักทางการเกษตร ดังนั้นจึงมุ่งเน้นและให้ความสำคัญในการประกอบอาชีพ ทางด้านการเกษตรมากกว่าอาชีพอื่นๆ ทั้งทางการค้าขายและรับจ้าง รวมทั้งประชากรในหมู่บ้านทุกครัวเรือนประกอบอาชีพหลักในด้านเกษตรกรรมมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ซึ่งมีการถ่ายทอดความรู้และทักษะทางด้านเกษตรกรรมเป็นมรดกสู่รุ่นลูกหลานในอนาคต

จำนวนแรงงานในครอบครัว

เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลมีแรงงานในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 2.37 คน สามในสี่ (ร้อยละ 74.67) มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่สามารถใช้แรงงานทำการเกษตรทั้งในและนอกโครงการฯได้ อยู่ระหว่าง 2-3 คน โดยมีแรงงานในครอบครัวสูงสุด 5 คน (ตารางที่ 11)

ซึ่งกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีสมาชิกในครอบครัวที่สามารถใช้แรงงานทำการเกษตรได้ค่อนข้างน้อยและไม่เพียงพอ เนื่องจากบุตรของผู้ให้ข้อมูล เมื่อเป็นหนุ่มสาวได้แยกตัวออกไปแต่งงานสร้างครอบครัวใหม่คงเหลือแต่เด็ก อยู่กับครอบครัวของบิดา มารดาเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่ตรงตามความต้องการของตลาด และราคาตกต่ำ ซึ่งมีผลทำให้รายได้จากเกษตรกรรมลดน้อยลง รวมทั้งปัญหาภัยทางธรรมชาติที่ไม่สามารถคาดเดาได้ และมีผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเกิดความเสียหาย

จำนวนแรงงานในครอบครัวที่ทำงานรับจ้างประจำ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 4.67) มีแรงงานในครอบครัวที่ออกไปทำงานลักษณะรับจ้างประจำ อยู่ระหว่าง 1-2 คน โดยมีจำนวนแรงงานที่รับจ้างประจำเฉลี่ย 0.07 คน (ตารางที่ 11)

จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ให้ข้อมูลพบว่า ทุกครอบครัวได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักอยู่แล้ว มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ที่ใช้แรงงานรับจ้างประจำในโครงการหลวงแม่สาใหม่ ถึงแม้ว่าโครงการหลวงฯ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามาทำงานในโครงการหลวงฯ ก็ตาม แต่ประชาชนก็ยังให้ความสำคัญกับอาชีพหลักของตนมากกว่า

จำนวนแรงงานในครอบครัวที่ทำงานรับจ้างชั่วคราว

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 16.01) มีจำนวนแรงงานในครอบครัวที่ออกไปรับจ้างชั่วคราว 1-5 คน ที่เหลือเพียงร้อยละ 1.33 เท่านั้นที่มีผู้ออกไปรับจ้างชั่วคราว มากกว่า 5 คน โดยมีแรงงานในครอบครัวออกไปรับจ้างชั่วคราวเฉลี่ยครอบครัวละ 0.53 คน (ตารางที่ 11)

การที่แรงงานในครอบครัวแม้เพียงเล็กน้อยก็ตามที่ต้องออกไปรับจ้างชั่วคราวโดยเฉพาะที่โครงการหลวงฯ และบริเวณรอบๆ ชุมชน เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวมีมาก จึงต้องแบ่งเบาภาระในครอบครัว โดยที่ออกไปหารายได้พิเศษเพิ่ม ถึงแม้ว่าจะเป็นารรับจ้างชั่วคราวก็ตาม นอกเหนือจากการทำอาชีพหลักของครอบครัว หลังว่างเว้นจากการทำการเกษตรของตนเอง เพราะรายได้จากการรับจ้างชั่วคราวที่โครงการหลวงฯ เป็นที่น่าพอใจ และเพียงพอสำหรับคนในพื้นที่

จะเห็นได้ว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรรมภายในครัวเรือน เนื่องจากเป็นรายได้หลักของครอบครัว ซึ่งสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวเพียงเล็กน้อยก็ประกอบอาชีพใช้แรงงานรับจ้างประจำอยู่ที่โครงการหลวงฯ และเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของครอบครัวเมื่อว่างจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมภายในครัวเรือนแล้ว สมาชิกในครอบครัวบางส่วนก็หัน

ไปทำงานรับจ้างชั่วคราวที่โครงการหลวงฯ และในบริเวณรอบๆ ชุมชน เพื่อเป็นการหารายได้พิเศษเพิ่มเติมให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการใช้แรงงานในครอบครัว

จำนวนแรงงาน (คน)	ใช้แรงงานในครอบครัว		ใช้แรงงานรับจ้างประจำ		ใช้แรงงานรับจ้างชั่วคราว	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
0	-	-	143	95.33	124	82.66
1	21	14.00	4	2.67	1	0.67
2	79	52.67	3	2.00	18	12.00
3	33	22.00	-	-	1	0.67
4	7	4.66	-	-	-	-
5	10	6.67	-	-	4	2.67
มากกว่า 5	-	-	-	-	2	1.33
รวม	150	100.00	150	100.00	150	100.00
	$\bar{X} = 2.37$ SD= 1.01 Min-Max= 1-5		$\bar{X} = 0.07$ SD= 0.32 Min-Max= 0-2		$\bar{X} = 0.53$ SD= 1.50 Min-Max= 0-10	

สถานภาพทางสังคม

การเป็นสมาชิกกลุ่ม

จากตารางที่ 12 พบว่าผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นสมาชิกของกลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในขณะที่ร้อยละ 13.34 เท่านั้น ที่เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นด้วย คือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์การเกษตร (ร้อยละ 8.67 และ 4.67 ตามลำดับ)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรพบว่า โครงการหลวงให้เกษตรกรเข้าเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ก่อน จึงจะได้ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกของโครงการจัดการคุณภาพพืชผักได้ เนื่องจากเกษตรกรจะได้กู้เงินมาทำการเกษตรและรับวัสดุทางการเกษตรตามที่โครงการหลวงได้จัดโควตาไว้ เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย เป็นต้น และโครงการหลวงจะได้ติดตามผลงานจากการที่เกษตรกรได้เข้าไปทำการเกษตรได้

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม

(n = 150)		
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.)	150	100.00
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	13	8.67
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	7	4.67
กลุ่มเกษตรกร	-	-
ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย	-	-

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

การรับความรู้หรือข่าวสารของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 92.00) ระบุว่าได้รับความรู้หรือข่าวสาร เกี่ยวกับการจัดการคุณภาพพืชผักจากเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ มีเพียงร้อยละ 4.67 ระบุว่าได้รับความรู้หรือข่าวสารจากเพื่อนบ้าน และร้อยละ 3.34 เท่านั้นระบุว่าได้รับความรู้หรือข่าวสารจากผู้นำท้องถิ่น (ตารางที่ 13)

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่า ส่วนใหญ่แล้วนั้นได้รับความรู้หรือข่าวสาร เกี่ยวกับการจัดการคุณภาพพืชผัก จากเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ที่ออกมาเยี่ยมเยียนให้คำแนะนำที่บ้านและที่สวน และรองลงมาเกษตรกรได้รับความรู้หรือข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการคุณภาพพืชผักจากเพื่อนบ้าน เนื่องมาจากสังคมของเกษตรกรในพื้นที่เป็นสังคมชนบทเป็นสังคมที่ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน และกรณีที่เจ้าหน้าที่ของทางศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่ได้ออกไปแนะนำให้ความรู้แก่เกษตรกร จึงทำให้เกษตรกรเองนำไปบอกต่อหรือพูดคุยกับเกษตรกรที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียงได้ทราบด้วย

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามแหล่งความรู้หรือข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการคุณภาพพืชผัก

แหล่งความรู้หรือข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการคุณภาพพืชผัก	จำนวน	ร้อยละ
เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่	138	92.00
เพื่อนบ้าน	7	4.67
ผู้นำท้องถิ่น	5	3.34
เอกสารเผยแพร่ทางการเกษตร	-	-
วิทยุ	-	-
โทรทัศน์	-	-
รวม	150	100.00

ประสบการณ์การฝึกอบรม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบสองในสาม (ร้อยละ 62.00) ระบุว่าเคยเข้าร่วมการฝึกอบรมการจัดการคุณภาพพืชผัก และมีมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 38.00) ระบุว่าไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมการจัดการคุณภาพพืชผัก (ตารางที่ 14)

เนื่องจากโครงการจัดการคุณภาพพืชผักเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์ให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้สนใจอย่างเปิดกว้าง จึงเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมโครงการอบรมโครงการใดๆ มาก่อน-เข้าร่วมโครงการนี้ได้ เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ เสริมทักษะทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร เพื่อที่จะสามารถนำความรู้จากการที่เข้าร่วมโครงการไปประยุกต์ใช้กับการประกอบอาชีพ ทางด้านเกษตรกรรมของตนเองได้อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม การที่มากกว่าหนึ่งในสามของผู้ให้ข้อมูล ไม่เคยเข้าร่วมรับการฝึกอบรมการจัดการคุณภาพพืชผักหรืออบรมในโครงการอื่นๆ มาก่อนนั้น อาจเนื่องมาจากเกษตรกรให้ความสนใจกับการอบรมน้อย เกษตรกรจะให้ความสำคัญในการประกอบอาชีพของตนมากกว่าการอบรม รวมทั้งความแตกต่างด้านการศึกษาจึงทำให้มีโอกาสน้อยในการเข้าร่วมก่อนข้างน้อย และโครงการไม่ได้บังคับสมาชิกให้เข้าฝึกอบรม โดยให้สมาชิกเข้าฝึกอบรมด้วยความสมัครใจ

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามประสบการณ์การฝึกอบรมการจัดการ
คุณภาพพืชผัก

ประสบการณ์การฝึกอบรม	จำนวน	ร้อยละ
เคย	93	62.00
ไม่เคย	57	38.00
รวม	150	100.00

แรงจูงใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก
ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่

แรงจูงใจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักนั้นประกอบด้วย
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ และแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

จากผลการศึกษาแรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพ
พืชผักตามชนิดของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พบว่าเกษตรกรมีแรงจูงใจในระดับปานกลาง ในด้านของ
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทุกประเด็น (ตารางที่ 15) ได้แก่ 1) ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการ
คุณภาพพืชผัก 2) ได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติการปลูกพืช 3) ได้รับความรู้ในด้
การวางแผนงานเกี่ยวกับช่วงเวลาที่เหมาะสมในการปลูกพืช 4) ได้รับความรู้ในด้านการวางแผน
เกี่ยวกับการเว้นระยะระหว่างแปลงปลูก 5) ได้รับความรู้ในด้านการวางแผนเกี่ยวกับการเตรียมดิน
6) ได้รับความรู้ในด้านการวางแผนเกี่ยวกับการปฏิบัติดูแลรักษาแปลงปลูกพืช และ 7) ได้รับความรู้
ในด้านการวางแผนเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพพืช

ผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในระดับปานกลางใน
ทุกด้าน ในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักแต่ยังพบว่า เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลบางรายมี
แรงจูงใจในระดับน้อยที่สุดเกี่ยวกับ 1) ได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธี
เกี่ยวกับการปลูกพืชชนิดต่างๆ 2) ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องการจัดการคุณภาพพืชผัก 3)

ได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการเตรียมดิน และ 5) ได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพของพืช (ร้อยละ 11.33, 3.33, 3.33, 3.33 และ 2.00 ตามลำดับ) ในขณะที่เดียวกันในตารางที่ 15 แสดงให้เห็นว่าไม่มีผู้ให้ข้อมูลแม้แต่รายเดียว ที่จะระบุว่ามีความตั้งใจใฝ่สัมฤทธิ์มากที่สุดในทุกประเด็น อาจเนื่องมาจากเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจน้อยในการปฏิบัติในการจัดการรักษาคุณภาพ จึงต้องให้เวลากับเกษตรกรในการปรับตัวและทำความเข้าใจ เกี่ยวกับโครงการซึ่งสอดคล้องกับสงวนศรี วิรัชชัย (2527: 88) ที่ได้กล่าวถึงแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของคนเราจะไม่ปรากฏชัดเจนกว่าจะมีสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการรับรู้และเข้าใจว่าจะมีการประเมินผลงานและประสิทธิภาพในการทำกิจกรรมของบุคคลว่าดีเข้าขั้นมาตรฐานตามเกณฑ์หรือไม่ ถ้าผลงานดีเข้าขั้นมาตรฐานหรือสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานก็หมายความว่าบุคคลจะมีความพยายามหรือมีแรงจูงใจที่ทำงานนั้นๆ ให้ดีที่สุด เพื่อจะได้ประสบความสำเร็จ ประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมส่วนมาก คนในประเทศมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่าประเทศที่ด้อยพัฒนานั้นก็คือ ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ก็คือผู้ที่ต้องการทำอะไรให้ประสบความสำเร็จ เครื่องล่อใจของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงคือ การทำอะไรให้ดียิ่งขึ้น

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับแรงงูใจใฝ่สัมฤทธิ์ของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก

(n= 150)

กิจกรรมโครงการที่ก่อให้เกิดแรงงูใจใฝ่สัมฤทธิ์	แรงงูใจ					ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับแรงงูใจ
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)			
1 ใ้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องการจัดการจัดการคุณภาพพืชผัก	19 (12.67)	89 (59.33)	37 (24.67)	5 (3.33)	2.83	0.68	ปานกลาง	
2 ใ้รับความรู้ใ้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับกาปลูกพืชชนิดต่าง	20 (13.34)	81 (54.00)	32 (21.33)	17 (11.33)	2.73	0.83	ปานกลาง	
3 ใ้รับความรู้ใ้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับช่วงเวลาที่เหมาะสมใ้ในการปลูก	13 (8.67)	113 (75.33)	19 (12.67)	5 (3.33)	2.91	0.56	ปานกลาง	
4 ใ้รับความรู้ใ้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับกาปรับระยะเวลาใ้ระหว่างแปลงปลูก	4 (2.67)	119 (79.33)	27 (3.34)	-	2.85	0.43	ปานกลาง	
5 ใ้รับความรู้ใ้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับกาเตรียมดิน	14 (9.33)	117 (78.00)	14 (9.33)	5 (3.33)	2.96	0.54	ปานกลาง	
6 ใ้รับความรู้ใ้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับกาปรับสภาพแปลงปลูกพืช	18 (12.00)	125 (83.33)	7 (4.67)	-	3.08	0.41	ปานกลาง	
7 ใ้รับความรู้ใ้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการักษาคุณภาพของพืช	15 (10.00)	99 (66.00)	33 (22.00)	3 (2.00)	2.85	0.59	ปานกลาง	
รวม					2.89	0.58	ปานกลาง	

หมายเหตุ: ค่าคะแนนเฉลี่ย: 3.68-5.00 หมายถึง ผู้ใ้ข้อมูลใ้ระดับแรงงูใจมาก 2.34-3.67 หมายถึง ผู้ใ้ข้อมูลใ้ระดับแรงงูใจปานกลาง 1.00-2.33 หมายถึง ผู้ใ้ข้อมูลใ้ระดับแรงงูใจน้อย

แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ

จากผลการศึกษาแรงจูงใจของเกษตรกร ในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักตามชนิดของแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีแรงจูงใจในระดับปานกลางในด้านแรงจูงใจใฝ่สัมพันธทุกประเด็น (ตารางที่ 16) ได้แก่ 1) แรงจูงใจใฝ่สัมพันธทำให้ได้รับการยอมรับจากเพื่อนเกษตรกร 2) แรงจูงใจใฝ่สัมพันธทำให้พบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความรู้ 3) แรงจูงใจใฝ่สัมพันธทำให้สามารถพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการอย่างใกล้ชิด และ 4) แรงจูงใจใฝ่สัมพันธทำให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิด

จากผลการศึกษาในตารางที่ 16 จะเห็นได้ว่าผู้ให้ข้อมูลบางส่วนมีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธบางประเด็นน้อยที่สุด เช่น เกษตรกรมีแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิดกับผู้จัดทำแปลงปลูกพืชตามการจัดการคุณภาพพืชผัก (ร้อยละ 11.33) อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าไม่มีผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่ามีความแรงจูงใจใฝ่สัมพันธมากที่สุดเลยแม้แต่รายเดียว หากเจ้าหน้าที่ผู้จัดทำแปลงปลูกพืชไม่มีสิ่งมากระตุ้นให้เกษตรกร เกิดแรงจูงใจในการเข้าร่วมและติดต่อปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ ผลการปฏิบัติก็อาจจะออกมาไม่เป็นที่วัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ ทำให้สามารถพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความรู้ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่างๆ กับเพื่อนเกษตรกรผู้จัดทำแปลงปลูกพืช ตามการจัดการคุณภาพพืชผัก เมื่อเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเหมือนกันก็สามารถทำให้เกษตรกรสามารถพูดคุยปรึกษาหารือกับกลุ่มเกษตรกรเพื่อนบ้านได้ เข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และได้มีโอกาสแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของเกษตรกรเอง ทำให้ได้รับการยอมรับจากเพื่อนเกษตรกรในการจัดการคุณภาพพืชผัก ในส่วนนี้ทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการและเมื่อประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น ประสบความสำเร็จในการจัดการคุณภาพพืชผัก จึงทำให้เป็นที่สนใจและยอมรับของเกษตรกรเพื่อนบ้านหรือเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ ทำให้สามารถพบปะพูดคุย กับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ในบางครั้งเกษตรกรไม่มีเวลว่างพอที่จะเข้าไปพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ และบางทีก็ไม่กล้าที่จะเข้าพบ พอเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักนี้ ทำให้ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่มากขึ้น และเกษตรกรมีโอกาสได้รับความรู้ ข่าวสาร นวัตกรรมใหม่ๆ จากเจ้าหน้าที่อยู่เสมอ เช่นเดียวกับสงวนศรี วิรัชชัย (2527: 85) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมพันธเป็นแรงจูงใจที่ทำให้บุคคลสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนอื่น เพื่อให้เขาเหล่านั้นพอใจและชอบตน แรงจูงใจใฝ่สัมพันธเป็นแรงจูงใจที่เกิดจากความต้องการยอมรับจากผู้อื่นและความต้องการ ความรัก ความผูกพัน สอดคล้องกับ ทรวงพล ภูมิรัตน์ (2538: 15) ได้กล่าวว่า บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธสูงจะชอบ

ทำงานร่วมกับบุคคลอื่น และมีความเห็นอกเห็นใจต่อคนอื่นเสมอ ซึ่งลักษณะเด่นที่สำคัญของบุคคลพวกนี้ก็คือ จะพยายามประพุดติหรือปฏิบัติให้เป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่ายโดยปราศจากการโต้แย้งใดๆ

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับแรงงใจใฝ่สัมพันธของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก

กิจกรรมโครงการที่ก่อให้เกิดแรงงใจใฝ่สัมพันธ	แรงงใจ					ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับแรงงใจ
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)			
1 สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆอย่างใกล้ชิดกับผู้จัดการแปลงปลูกพืชตามการจัดการคุณภาพพืชผัก	-	10 (6.67)	94 (62.67)	29 (19.33)	17 (11.33)	2.65	0.68	ปานกลาง
2 สามารถพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความรู้ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่างๆ กับเพื่อนเกษตรกรผู้จัดทำแปลงปลูกพืชตามการจัดการคุณภาพพืชผัก	-	17 (11.33)	87 (58.00)	42 (28.00)	4 (2.70)	2.81	0.83	ปานกลาง
3 ได้รับการยอมรับจากเพื่อนเกษตรกรในการจัดการคุณภาพพืชผัก	-	7 (4.67)	115 (76.67)	25 (16.66)	3 (2.00)	2.86	0.56	ปานกลาง
4 สามารถพบปะ พูดคุย กับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการอย่างใกล้ชิดมากขึ้น	-	7 (4.67)	90 (60.00)	48 (32.00)	5 (3.33)	2.67	0.43	ปานกลาง
รวม						2.75	0.62	ปานกลาง

หมายเหตุ: ค่าคะแนนเฉลี่ย: 3.68-5.00 หมายถึง ผู้ใฝ่สัมพันธระดับแรงงใจมาก 2.34-3.67 หมายถึง ผู้ใฝ่สัมพันธระดับแรงงใจปานกลาง 1.00-2.33 หมายถึง ผู้ใฝ่สัมพันธระดับแรงงใจน้อย

แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์

ผลการศึกษาแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น โดยเกษตรกรประมาณ 2-7 ราย (ร้อยละ 1.33-4.67) ได้ระบุว่ามีความแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์น้อยที่สุดในประเด็นเกี่ยวกับ 1) การได้รับชนิดพันธุ์พืชที่จะปลูก 2) ได้รับราคาผลผลิตที่แน่นอน จากโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก 3) สามารถขายผลผลิตได้ในราคาสูงกว่าเดิม 4) มีตลาดที่แน่นอนในการรับซื้อผลผลิต 5) สามารถผลิตพันธุ์พืชได้ตามความต้องการของตลาด และ 6) ได้รับคำแนะนำ ดูแล กำกับ การปฏิบัติจัดทำแปลงเพาะปลูกจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ (ร้อยละ 4.67, 3.33, 2.67, 1.33, 1.33 และ 1.33 ตามลำดับ) แต่ไม่มีผู้ให้ข้อมูล แม้แต่รายเดียวที่ระบุว่ามีความแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์มากที่สุดในทุกประเด็น (ตารางที่ 18)

จากข้อมูลนี้เห็นได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความแรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการใน ส่วนของการมีตลาดที่แน่นอน ในการรับซื้อผลผลิต เกษตรกรมองว่าการเข้าร่วมโครงการทำให้มี รายได้ที่แน่นอนเพราะเนื่องจากผลผลิตที่เกษตรกรทำการผลิตออกมามีตลาดที่รองรับและราคา ผลผลิตที่แน่นอน มีรายได้ที่แน่นอน แต่ถ้าเกษตรกรไม่ได้เข้าร่วมโครงการผลผลิตที่เกษตรกรผลิต ออกมานั้น เกษตรกรจะต้องหาแหล่งจำหน่ายเองซึ่งมีความไม่แน่นอนว่าเกษตรกรจะสามารถ จำหน่ายผลผลิตทั้งหมดเองได้และได้ราคาที่เหมาะสม และเกษตรกรยังได้ตัดต้นทุนทางด้านของ เมล็ดพันธุ์พืชที่จะปลูกด้วย และทำการปลูกพืชผักได้ตามความต้องการของตลาด รวมไปถึงอุปกรณ์ ในการบำรุงรักษา ปุ๋ย การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช และผลผลิตของเกษตรกรยังได้รับ การรับรองคุณภาพจากโครงการจัดการคุณภาพพืชผักด้วย ทำให้เกิดการยอมรับจากท้องตลาดมาก ยิ่งขึ้น ทำให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้น ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ พิสิทธิ สารวิจิตร (2523: 46) ได้กล่าวไว้ว่า ในการทำงานนั้นบุคคลมีความต้องการ ประโยชน์ตอบแทนอย่างน้อยที่สุด 2 อย่างคือ ผลตอบแทนที่เป็นรายได้หรือเงินค่าจ้าง เพื่อจะได้ ช่วยเหลือบุคคลมีสิ่งต่างๆ สนองความต้องการพื้นฐานของชีวิต และอีกประการหนึ่งคือ ผลตอบแทน ที่เป็นความพึงพอใจ เช่น การยอมรับนับถือ (recognition) โอกาส (opportunity) ที่จะก้าวหน้า การมี ส่วน (belongingness) ในวงงาน และรวมทั้งความมั่นคง (security)

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับแรงงูใจใฝ่ผลประโยชน์ของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก

(n= 150)

กิจกรรมโครงการที่ก่อให้เกิดแรงงูใจใฝ่ผลประโยชน์	แรงงูใจ					ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับแรงงูใจ
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)			
1 มีตลาดที่แน่นอนในการรับซื้อผลผลิต	-	57 (38.00)	87 (58.00)	4 (2.67)	2 (1.33)	3.34	0.60	ปานกลาง
2 สามารถขายผลผลิตได้ในราคาสูงกว่าเดิม	-	26 (17.33)	86 (57.33)	34 (22.67)	4 (2.67)	2.92	0.69	ปานกลาง
3 ได้รับชนิดพันธุ์พืชที่จะปลูก	-	13 (8.67)	76 (50.66)	54 (36.00)	7 (4.67)	2.64	0.70	ปานกลาง
4 สามารถผลิตพันธุ์พืชได้ความความต้องการของตลาด	-	14 (9.33)	86 (57.34)	48 (32.00)	2 (1.33)	2.75	0.64	ปานกลาง
5 ได้รับคำแนะนำดูแล กำกับกรปฏิบัติการทำแปลงเพาะปลูกจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ	-	14 (9.33)	111 (74.00)	23 (15.34)	2 (1.33)	2.92	0.55	ปานกลาง
6 ได้รับอุปกรณ์สนับสนุนการบำรุงรักษา บัญชีการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชจากโครงการ	-	47 (31.33)	93 (62.00)	10 (6.67)	-	3.26	0.57	ปานกลาง
7 ได้รับราคาผลผลิตที่แน่นอน จากโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก	-	28 (18.67)	104 (69.33)	13 (8.67)	5 (3.33)	3.06	0.62	ปานกลาง

ตารางที่ 17 (ต่อ)

(n= 150)

กิจกรรมโครงการที่ก่อให้เกิดแรงงใจ ในผลประโยชน์	แรงงใจ					ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับแรงงใจ
	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	มากที่สุด (5)			
8 ได้รับรายได้จากการขายผลผลิตที่แน่นอน จากโครงการ	34 (22.66)	97 (64.67)	19 (12.67)	-	-	3.11	0.60	ปานกลาง
9 ได้รับรองคุณภาพผลผลิตจากโครงการ จัดการคุณภาพพืชผัก	32 (21.33)	107 (71.33)	11 (7.34)	-	-	3.16	0.52	ปานกลาง
รวม						3.02	0.61	ปานกลาง

หมายเหตุ: ค่าคะแนนเฉลี่ย: 3.68-5.00 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลมีระดับแรงงใจมาก 2.34-3.67 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลมีระดับแรงงใจปานกลาง 1.00-2.33 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลมีระดับแรงงใจน้อย

แรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง

ผลการศึกษาแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียงของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียงอยู่ในระดับน้อยทุกประเด็น โดยผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่า มีแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียงน้อยที่สุดทุกประเด็น คือ 1) ได้รับการยกย่องจากศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่ ให้เป็นเกษตรกรผู้จัดการคุณภาพพืชผักดีเด่น 2) ทำให้มีหน้ามีตาชื่อเสียงในหมู่บ้านของตน 3) เป็นที่รู้จักของสมาชิกในหมู่บ้านเป็นพื้นฐานในการเป็นผู้นำในระดับต่างๆ ทางสังคม เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และ 4) มีโอกาสแสดงออกในความรู้ ความสามารถ โดยให้คำปรึกษาหารือ และแนะนำแก่เพื่อนบ้าน (ร้อยละ 53.34, 34.00, 15.33 และ 8.67 ตามลำดับ) และได้ระบุว่า มีแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียงน้อยในประเด็น 1) เป็นที่รู้จักของสมาชิกในหมู่บ้านเป็นพื้นฐานในการเป็นผู้นำในระดับต่างๆ ทางสังคม เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 2) มีโอกาสแสดงออกในความรู้ ความสามารถ โดยให้คำปรึกษาหารือ และแนะนำแก่เพื่อนบ้าน 3) ทำให้มีหน้ามีตาชื่อเสียงในหมู่บ้านของตน และ 4) ได้รับการยกย่องจากศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่ ให้เป็นเกษตรกรผู้จัดการคุณภาพพืชผักดีเด่น (ร้อยละ 78.67, 71.33, 54.00 และ 35.33 ตามลำดับ) ในขณะที่ไม่มีผู้ระบุว่า มีแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียงมากที่สุด และมีผู้ระบุว่า มีแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียงมากที่สุดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ตารางที่ 19)

จากข้อมูลนี้จะเห็นได้ว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักนั้น มิได้สนใจในด้านของชื่อเสียงเท่าไรนัก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านของการมีหน้า มีตา มีชื่อเสียง ในหมู่บ้านของตนในการเข้าร่วมโครงการ การเป็นที่รู้จักมากขึ้นของสมาชิกในหมู่บ้านเพื่อเป็นพื้นฐานในการเป็นผู้นำในระดับต่างๆ ทางสังคม แต่เกษตรกรบางส่วนก็ยังเห็นว่า การได้รับการยกย่องจากทางศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่ ให้เป็นเกษตรกรผู้จัดการคุณภาพพืชผักดีเด่น นั่นก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะทำให้ตนเองเป็นที่รู้จักและมีโอกาสในการเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง และมีโอกาสได้แสดงออกในด้านของความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ โดยการให้คำแนะนำแก่เพื่อนบ้าน และสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เช่นเดียวกับนิภา สุวรรณแสง (2531: 12) กล่าวว่า ความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด มนุษย์กระทำหน้าที่การงานก็เพื่อความมีเกียรติ ในสังคมมนุษย์เราจะมีภาคภูมิใจมาก เมื่องานในสังคมยอมรับ และให้เกียรติเขา ดังนั้นความต้องการมีชื่อเสียงนับได้ว่าเป็นแรงจูงใจชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นแรงขับ (drive) ให้เกษตรกรผู้นำเข้ามามีบทบาทในงานส่งเสริมการเกษตร

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับแรงงูใจใฝ่ชื่อเสียงของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก

(n= 150)

กิจกรรมโครงการที่ก่อให้เกิดแรงงูใจใฝ่ชื่อเสียง	แรงงูใจ					ระดับแรงงูใจ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
1 ทำให้มีหนี้มีชื่อเสียงในหมู่บ้านของตน	-	-	18 (12.00)	81 (54.00)	51 (34.00)	1.78 น้อย
2 ได้รับการยกย่องจากศูนย์โครงการหลวงแม่สา ใหม่ให้เป็นเกษตรกรผู้จัดการคุณภาพพืชผักดีเด่น	-	2 (1.33)	15 (10.00)	53 (35.33)	80 (53.34)	0.71 น้อย
3 เป็นที่รู้จักของสมาชิกในหมู่บ้านเป็นพื้นฐาน ในการเป็นผู้นำในระดับต่างๆ ทางสังคม เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วน ตำบล	-	-	9 (6.00)	118 (78.67)	23 (15.33)	1.91 น้อย
4 มีโอกาสแสดงออกในความรู้ ความสามารถ โดยใช้คำปรึกษาหารือ และแนะนำแก่เพื่อนบ้าน	-	2 (1.33)	28 (18.67)	107 (71.33)	13 (8.67)	0.56 น้อย
รวม						1.91 0.47 น้อย

หมายเหตุ: ค่าคะแนนเฉลี่ย: 3.68-5.00 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลมีระดับแรงงูใจมาก 2.34-3.67 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลมีระดับแรงงูใจปานกลาง 1.00-2.33 หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลมีระดับแรงงูใจน้อย

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

(SUMMARY, IMPLICATIONS AND RECOMMENDATIONS)

สรุปผลการวิจัย

(Summary)

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาถึงแรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง 1) ลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร ผู้เข้าร่วมโครงการ และ 2) ระดับแรงจูงใจในแต่ละชนิดที่ทำให้เกษตรกรสนใจมากที่สุดในการเข้าร่วมโครงการ

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ เกษตรกรที่มีอำนาจในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ในโครงการหลวงแม่สาใหม่ จำนวน 150 ราย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) สำหรับเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผ่านการทดสอบหาความเชื่อมั่น ก่อนนำไปเก็บข้อมูล แล้วรวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยมีผลการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้

ลักษณะส่วนบุคคล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศชายซึ่งมีอายุเฉลี่ยประมาณ 40 ปี มีอายุน้อยที่สุด 25 ปี และมีอายุมากที่สุด 60 ปี โดยเกือบทั้งหมดมีการศึกษาชั้นประถมศึกษา และสมรสแล้ว มีเพียง 2 คนเท่านั้นที่ยังไม่ได้สมรส ซึ่งมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยสุด 2 คน และมากที่สุด 17 คน

สถานภาพทางเศรษฐกิจ

เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลมีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ย 2.77 ไร่ โดยมีพื้นที่เพาะปลูกน้อยสุด 1 ไร่ และมากที่สุด 8 ไร่ โดยใช้ที่ดินของตนเองทำการเกษตรเฉลี่ย 2.29 ไร่ โดยมีที่ดินของตนเองต่ำสุด 1 ไร่ สูงสุด 8 ไร่ และใช้ที่ดินของโครงการหลวงฯ ทำการเกษตรเฉลี่ย 0.61 ไร่ โดยใช้ที่ดินของโครงการหลวงฯ น้อยสุด 1 ไร่ และมากที่สุด 5 ไร่ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีรายได้จากการเพาะปลูกเฉลี่ย 78,510 บาท ต่อปี โดยมีรายได้จากการเพาะปลูกน้อยสุด 45,000 บาท และมากที่สุด 500,000 บาทต่อปี มีรายได้จากการค้าขายเฉลี่ย 9,454.67 บาทต่อปี โดยมีรายได้จากการค้าขายต่ำสุด 6,500 บาท สูงสุด 80,000 บาทต่อปี และมีรายได้จากการรับจ้างเฉลี่ย 12,249.36 บาทต่อปี โดยมีรายได้จากการรับจ้างต่ำสุด 7,200 บาท และมากที่สุด 60,000 บาทต่อปี ทั้งนี้เกษตรกรผู้ให้ข้อมูล มีจำนวนแรงงานในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 2.37 คน โดยมีแรงงานต่ำสุด 1 คน และมากที่สุด 5 คน จำนวนแรงงานในครอบครัวที่ออกไปทำงานรับจ้างประจำเฉลี่ยประมาณ 0.07 คน โดยบางครอบครัวไม่มีแรงงานรับจ้างประจำเลย และมีแรงงานรับจ้างประจำสูงสุด 2 คน และมีจำนวนแรงงานในครอบครัวที่ออกไปทำงานรับจ้างชั่วคราวเฉลี่ยประมาณ 0.53 คน โดยบางครอบครัวไม่มีแรงงานรับจ้างชั่วคราวเลย และมีแรงงานรับจ้างชั่วคราวมากที่สุด 10 คน

สถานภาพทางสังคม

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นสมาชิกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มีเพียงเล็กน้อยที่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และกลุ่มเกษตรกรการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการคุณภาพพืชผักจากเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ และมีเพียงเล็กน้อยที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนบ้านและผู้นำท้องถิ่น และผู้ให้ข้อมูลเกือบสองในสาม (ร้อยละ 62.00) เคยมีประสบการณ์การฝึกอบรมการจัดการคุณภาพพืชผัก

แรงจูงใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงฯ

ระดับแรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ในด้านต่างๆ เป็นดังนี้

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

จากการศึกษาพบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.89) โดยผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในประเด็น การได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการปฏิบัติดูแลรักษาแปลงปลูกพืช รวมทั้งการได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการเตรียมดิน และการเว้นระยะระหว่างแปลงปลูกและการรักษาคุณภาพของพืช โดยผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญกับประเด็นที่น้อยที่สุด คือ 1) การได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการปลูกพืชชนิดต่างๆ 2) ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องการจัดการคุณภาพพืชผัก

แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์

จากการศึกษาพบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.75) โดยผู้ให้ข้อมูลมีแรงจูงใจสูงสุดในประเด็นของการได้รับการยอมรับจากเพื่อนเกษตรกรในการจัดการคุณภาพพืชผักรวมทั้งสามารถพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความรู้ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่างๆ กับเพื่อนเกษตรกร ผู้จัดทำแปลงปลูกพืชตามการจัดการคุณภาพพืชผัก ในขณะที่แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ที่น้อยที่สุดคือ 1) การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิดกับผู้จัดทำแปลงปลูกพืชตามการจัดการคุณภาพพืชผัก 2) สามารถพบปะ พูดคุย กับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการอย่างใกล้ชิดมากขึ้น

แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์

จากการศึกษาพบว่าแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.02) และผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญในทุกประเด็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่มีแรงจูงใจสูงสุดคือ มีตลาดที่แน่นอนในการรับซื้อผลผลิต ได้รับอุปกรณ์สนับสนุนการบำรุงรักษา ปุ๋ย การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชจากโครงการ รวมทั้งยังได้รับรองคุณภาพผลผลิตจากโครงการจัดการคุณภาพพืชผักอีกด้วย ในขณะที่แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ที่น้อยที่สุดคือ 1) ได้รับชนิดพันธุ์พืชที่จะปลูก 2) การผลิตพันธุ์พืชได้ตามความต้องการของตลาด

แรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง

จากการศึกษาพบว่าแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียงของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.91) โดยผู้ให้ข้อมูลมีแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียงในทุกประเด็นอยู่ในระดับน้อยเช่นกัน ซึ่งเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญกับประเด็นการมีโอกาสแสดงออกในความรู้ ความสามารถ โดยให้คำปรึกษาหารือและคำแนะนำแก่เพื่อนบ้าน

อภิปรายผลการวิจัย

(Implications)

ในการจัดทำโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก เพื่อที่จะทำให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และให้เกษตรกรประพฤติปฏิบัติ ตามแนวโครงการจัดการคุณภาพพืชผักเพื่อที่จะให้เกษตรกรทำการเกษตรอย่างเคยชิน แทนที่เกษตรกรจะทำการเกษตร โดยไม่รู้แหล่งตลาด และราคาที่แน่นอน ผู้จัดทำโครงการนี้จึงอยากให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบพอเพียง และยึดหลักปฏิบัตินี้ตลอด โดยที่โครงการหลวงฯ จะไม่เข้าไปจัดการใดๆ แต่จะให้คำปรึกษาและดูแลเกษตรกรอยู่ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพออกสู่ตลาด

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่มีอำนาจในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย แสดงให้เห็นว่า สภาพครอบครัวในสังคมไทยส่วนใหญ่ หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจ แต่ในปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในครอบครัวไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศชายเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งจะมีเพศหญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการผลิตทางการเกษตรนั้น ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือหญิง คนหนุ่มสาวหรือคนแก่สามารถตัดสินใจในการดำเนินการผลิตได้โดยการตัดสินใจนั้นจะต้องสอดคล้องกับปัจจัยที่มีอยู่ เช่น ที่ดินทำกิน เงินทุน แรงงานในการผลิต เป็นต้น

ผลการวิจัย ระดับของแรงจูงใจที่ทำให้เกษตรกรสนใจในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก พบว่าแรงจูงใจที่ผู้ให้ข้อมูลสนใจมากที่สุด ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุ รองลงมาคือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ และแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง

สำหรับแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุ พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีแรงจูงใจในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถมีตลาดที่แน่นอนในการรับซื้อผลผลิต รวมทั้งยังได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์ในการบำรุงรักษา บัญ การป้องกันกำจัด โรคและแมลงศัตรูพืช จากโครงการหลวงฯ และยังได้รับการรับรองคุณภาพผลผลิตจากโครงการจัดการคุณภาพพืชผักอีกด้วย (ตารางที่ 18) ซึ่งสอดคล้องกับ กาญจนนา บุญชู (2533: 129) ที่ได้อธิบายไว้ว่า แรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุของสมาชิก จะมีอิทธิพลถูกเลือกให้เป็นแรงจูงใจในอันดับแรกของการเข้าร่วมโครงการ และการศึกษาของ นำชัย ทนุผล และสุนิลา ทนุผล (2531: 52) พบว่าเกษตรกรผู้นำมีแนวโน้มเอียงไปในแรงจูงใจใฝ่ผลประโยชน์ทางวัตถุมากที่สุดที่ผลักดันให้เข้ามาทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

อย่างไรก็ตาม ชนิดพันธุ์พืชที่จะได้รับ และตรงตามความต้องการของตลาด ไม่ทำให้เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลมีแรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการนี้ เนื่องจากทางโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ได้มีการจัดจำหน่าย เมล็ดพันธุ์พืชที่จะปลูกในราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาด และจำกัดปริมาณที่นำมาขาย ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร โดยที่เกษตรกรจะต้องออกไปหาซื้อตามร้านค้าทั่วไป ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนของเกษตรกร นอกจากนี้ เกษตรกรยังไม่ค่อยสนใจในเรื่องของตลาด เพราะว่าการดำเนินงานของโครงการจัดการคุณภาพพืชผักภายใต้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ รับซื้อผลผลิตของเกษตรกรทั้งหมด โดยให้ราคาสูงกว่าท้องตลาดทั่วไป เกษตรกรจึงไม่ต้องนำผลผลิตทางการเกษตรออกขายเอง เพียงแค่ส่งผลผลิตทั้งหมดให้กับโครงการหลวงฯ เพียงแห่งเดียวทั้งยังเป็น การลดต้นทุนในการขนส่งได้อีกด้วย

สำหรับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์พบว่าเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลเชื่อมั่นว่าจะได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการปฏิบัติ ดูแลรักษาแปลงปลูกพืช ซึ่งเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลบางรายไม่ทราบถึงการดูแลรักษาแปลงปลูกพืชอย่างถูกวิธี โดยเมื่อเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักแล้ว เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลสามารถวางแผนการปฏิบัติในการดูแลรักษาไปจนถึงระยะเวลาการเก็บผลผลิตได้อย่างถูกวิธี โดยมีเจ้าหน้าที่ของโครงการหลวงฯ เข้าไปดูแล และให้คำอธิบายอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมพัทธ์อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจาก เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลเชื่อว่าจะได้รับการยอมรับจากเพื่อนเกษตรกรในการจัดการคุณภาพพืชผัก เมื่อเข้าร่วมโครงการนี้ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกโครงการจัดการคุณภาพพืชผักเช่นกัน ในขณะที่แรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียงอยู่ในระดับน้อยเพราะเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลไม่ให้ความสำคัญกับการมีชื่อเสียงหรือการได้รับการยกย่องให้เป็นเกษตรกรผู้จัดการคุณภาพพืชผักดีเด่นแต่อย่างใดจากการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผักนั้น จะมุ่งหวังผลประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการเป็นส่วนมาก เพราะถ้าเกษตรกรเข้าร่วมโครงการแล้วจะได้รับ เมล็ดพันธุ์พืชผัก รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ในการเพาะปลูก และสามารถส่งผลผลิตทั้งหมดให้โครงการหลวงฯ แต่กระบวนการหรือขั้นตอนต่างๆ ในการผลิต เกษตรกรมักจะละเลย และไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างเคร่งครัด เนื่องจากเกษตรกรมองว่ามีความยุ่งยากและซับซ้อนในขั้นตอนการผลิต ฉะนั้นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ควรมีแนวทาง และกระบวนการในการผลิตที่ชัดเจน กะทัดรัดและเข้าใจง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อน เพื่อให้เกษตรกรสามารถปฏิบัติตามได้อย่างง่ายดาย อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างแรงจูงใจและกำลังใจให้กับเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการ หรือแม้แต่เสร็จสิ้นโครงการแล้ว เกษตรกรยังสามารถจดจำและเข้าใจกระบวนการผลิต และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลที่ได้จากการศึกษาถึงแรงจูงใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก เป็นผลสะท้อนจากมุมมองของเกษตรกรเพียงด้านเดียว ซึ่งหากต้องการทราบถึงผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริง การวิจัยครั้งต่อไปควรกำหนดตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมมากกว่านี้จากข้อมูลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงฯ และข้อมูลการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก

การใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการหลวงฯ โดยตรงอาจทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมที่ช่วยแจกแจงปัญหาอุปสรรคที่มีผลกระทบที่เกิดจากโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ได้ชัดเจนขึ้น และยังส่งผลให้ได้ทราบรวมไปถึงโครงการต่างๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันอีกด้วย

บรรณานุกรม
(BIBLIOGRAPHY)

- กาญจนา บุญชู. 2533. **ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดรูปแบบและอัตราค่าเช่าที่นาในจังหวัดเชียงใหม่.** เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกษียร เตชะ. 2540. **เงื่อนไขโอกาสการกลับเป็นชาวนาไทย. มติชน 18 ธันวาคม : 19.**
- คณิต จิตรรักษา. 2536. **แรงจูงใจของสมาชิกในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.**
- จินตนา สุนทรธรรม. 2531. **ธุรกิจเบื้องต้น. ภาควิชาบัญชีและการบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- เจริญ สุขนันทพงษ์. 2539. **“การพัฒนาการเกษตรในภาวะที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากภาคเกษตร”. วารสารส่งเสริมการเกษตร. ฉบับที่ (99) : 9-12.**
- ชูชัย สมितिไกร. 2538. **การฝึกอบรมบุคลากรองค์การ, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- ชูชีพ อ่อนโคกสูง. 2522. **จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.**
- คารณี พานทอง พาลุสุข. 2532. **ทฤษฎีการจูงใจ. กรุงเทพฯ: ฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.**
- คำรงค์ดี ชัยสนิท และประสาน หอมพุด. 2538. **การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: ว่างอักษร.**
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. 2527. **กรมส่งเสริมการเกษตร หลักการและวิธีการ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมและฝึกอบรม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.**
- ทรงพล ภูมิพัฒน์. 2838. **จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.**
- ทวีศักดิ์ เสสสะเวช. 2530. **การแก้ไขปัญหาคาความยากจนของเกษตรกรไทย. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.**
- ธงชัย สันติวงษ์. 2537. **องค์การและการบริหาร. ฉบับแก้ไขปรับปรุง. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.**
- นันทรัตน์ กังงา. 2534. **ความต้องการของแม่บ้านเกษตรกรในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดตราด. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.**

- นิพนธ์ ไชยมงคล. 2547. ผักปลอดสารพิษ. วารสารแม่โจ้ปริทัศน์. (ก.ค.-ส.ค. 2547): น.11.
- นิภา สุวรรณแสง ตุมรสุนทร. 2525. การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นำชัย ทนุผล. 2539. การสนองตอบของประชาชนที่มีต่อโครงการพัฒนาผู้นำ. (รายงานวิจัย). เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- นำชัย ทนุผล และ สุนิลา ทนุผล. 2531. ความโน้มเอียงในชนิดของแรงจูงใจของเกษตรกรผู้นำในการทำงานส่งเสริมการเกษตร: รายงานวิจัย. เชียงใหม่: เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- บุญสม วราเอกศิริ. 2529. ส่งเสริมการเกษตร: หลักและวิธีการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- _____. 2539. ส่งเสริมการเกษตร: หลักและวิธีการ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บุญเดิม พันรอบ และ ภารดี มหาจันทร์. 2522. การสำรวจลักษณะสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- บุญมัน चनाศุภวัฒน์. 2537. จิตวิทยาองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่.
- ประสาธ บัณฑิตวงศ์. 2526. ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ในวิชาวิทยาศาสตร์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ และคิดแบบอนนกันย์. กรุงเทพมหานคร: ปรินญาณิพันธ์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ปราณี รามสูตร. 2528. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: บุรพาสาสน์.
- ปียนันท์ เหมศรีชาติ. 2541. การศึกษาเปรียบเทียบความเหนื่อยล้า ความห่างเหินทางสังคม การขาดงานและการปฏิบัติงานของพนักงานที่ทำงานเป็นกะ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. ม.ป.ป. จิตวิทยาอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: สหมิตรออกเซต.
- ปัญญา หิรัญรัมย์. 2529. ความรู้พื้นฐานการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ: บริษัทสารมวลชนจำกัด.
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. 2527. วิธีการส่งเสริมการเกษตร. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรรณี ชูชัย. 2522. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: วรุฒิกการพิมพ์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พวงเพชร วัชรอยู่. 2537. แรงจูงใจกับการทำงาน. กรุงเทพฯ: โอเคียนสโตร์.
- พัชนี วรกวิน. 2526. จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์. 2527. **จิตวิทยาทั่วไป**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิสิทธิ์ สารวิจิตร. 2523. **พุทธศาสตร์การสอนวิชาการพัฒนาตนเองและบุคลิกภาพจากระดับ
อนุบาลถึงปริญญาเอก**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มนูญ ตนะวิมานา. 2539. **จิตวิทยาพัฒนาชีวิต**. กรุงเทพฯ: ชีรพจน์การพิมพ์.
- มาลี จูฑา. 2548. **จิตวิทยาธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. เชียงใหม่.
- มูลนิธิโครงการหลวง. 2547: 137.
- รัชนีกร เศรษฐวิโร. 2528. **สังคมวิทยาชนบท**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. 2539. **จิตวิทยาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสารคาม.
- ไวรรัช เจียมบรรจง. 2522. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ: คณะวิชาครุศาสตร์, วิทยาลัยครูพระนคร.
- ศิริโสภาคย์ บุรพาเดชะ. ม.ป.ป. **จิตวิทยาธุรกิจ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศุภชัย ม่วงกลิ้ง. 2534. **การยอมรับเทคโนโลยีการทำน่าน้ำตามแผนใหม่ของเกษตรกรใน
อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก**. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- สงวนศรี วิรัชชัย. 2527. **จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพฯ: บริษัทศึกษาพร จำกัด.
- สง่า ดวงรัตน์. 2521. **การสำรวจและเรื่องความสนใจของชาวนาในการใช้วิทยุการแผ่ใหม่**.
กรุงเทพฯ: กองแผนงาน กรมวิชาการเกษตร.
- สถิตย์ นิยมญาติ. 2524. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมเดช มุงเมื่อง. 2530. **ภาวะผู้นำในองค์กร**. เชียงราย: นิมิตรการพิมพ์.
- สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน. 2526. **จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่**. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมยศ นาวิการ. 2536. **การบริหาร**. กรุงเทพฯ: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____ 2539. **ทฤษฎีองค์การ**. กรุงเทพฯ: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2532. **ความหมายของแรงจูงใจ**. หน่วยที่ 4. เอกสารการสอนชุด **วิชา
จิตวิทยาทั่วไป**. นนทบุรี: สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สลิสา เจริญพงศ์. 2525. **รายงานการสัมมนาวิชาการเรื่องการใช้จิตวิทยาในชั้นเรียน**. เชียงใหม่:
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุชา จันท์เอม. 2539. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

- สุธี ชิวหากาญจน์. 2538. ความพึงพอใจต่องานของเกษตรกรตำบลในภาคใต้ตอนบน. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- สุรเชษฐ์ ชีระมณี. 2534. พฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุนิลา ทนุผล. 2531. การศึกษาผู้ใหญ่ทางการเกษตร. เชียงใหม่: สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- สุภาวดี พัฒนกิจ. 2535. แรงจูงใจของเกษตรกรกรในการสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรใน จังหวัดพังงา. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- สุรางค์ จันทร์เอม. 2529. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: การบัณฑิต.
- สุรัชย์ โค้วตระกูล. 2533. จิตวิทยาการเรียนการสอน. ลำปาง. โรงพิมพ์ชัยสงคราม.
- สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร. 2550. อันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dmsc.moph.go.th/webroot/BQSF/file/VARITY/CHEMICAL.HTM>. (15 สิงหาคม 2550).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.nesdb.go.th/econSocia;/devCom/bottombar_copy7.htm. (12 พฤศจิกายน 2547).
- สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่. 2549. “สารเคมีกำจัดศัตรูพืช”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://chiangmai.doae.go.th/>. (16 สิงหาคม 2550).
- อัมมาร สยามวาลา. 2534. สันเขื่อนชนบทประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อัญชลี ธรรมชัย. 2549. ความคิดเห็นต่อโครงการพักชำระหนี้เกษตรกร และขวัญกำลังใจของเจ้าพนักงานสินเชื่อ ธ.ก.ส. จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษปริญญาโท. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อุดม ลำอาจกุล. 2524. จิตวิทยาสังคม. เชียงใหม่: คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูเชียงใหม่.
- เอกสารสรุปการดำเนินงานมูลนิธิโครงการหลวง. 2547.
- เอ็ง สารภูมิ. 2529. พฤติกรรมบุคคลในองค์การ. กรุงเทพฯ: รัชดา 84 แมเนจเม้นท์.
- Goal Setting and Task Performance. 1969-1981. MARYLAND UNIV COLLEGE PARK COUL OF BUSINESS AND MANAGEMENT. Lock, Edwin A; Show, Kary N; Saari, lise M; Latham, gary P.

Matlin, Margaret W. and Geneseo Suny. 1995. **Psychology Mental Health.** Fort Worth: Harcourt Brace College.

Roediger III Henry L, Rushton J' Philippe, capaldi Deutsch Elizabeth and Scott G. Paris. 1987. **Psychology.** Second Edition. Canada: Little, Brown & Company.

Silverman, Robert E, 2537. **จิตวิทยาทั่วไป.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Vroom, VH. 1964. **Work and motivation.** New York: Wiley, 331 p.

Yamane, Taro. 1973. **Statistics: An Introductory Analysis.** Tokyo: Harper International Edition.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่องแรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย 2 ตอน
ตอนที่ 1 เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร ในตำบลโป่งแยง และตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก
ตอนที่ 2 เกี่ยวกับชนิดแรงจูงใจที่ผลักดันให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก
2. การกรอกแบบสัมภาษณ์ในแต่ละตอนให้กาเครื่องหมาย / ลงใน () หรือเติมคำลงในช่องว่างให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงหรือข้อคิดเห็นของเกษตรกร
3. การตอบแบบสัมภาษณ์จะนำไปเพื่อใช้เป็นประโยชน์ทางด้านวิชาการในการปัญหาพิเศษของ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เท่านั้น

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร ในตำบลโป่งแยงและตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ที่เข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก

1. เพศ () 1. ชาย
() 2. หญิง
2. ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดที่ได้รับ
() 1. ไม่ได้รับการศึกษา () 2. ประถมศึกษา
() 3. มัธยมศึกษาตอนต้น () 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
() 5. อนุปริญญา/ ปวส. () 6. ปริญญาตรี

4. สถานภาพการสมรส

() 1. โสด () 2. สมรส

5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน

6. จำนวนพื้นที่เพาะปลูก.....ไร่

7. สถานภาพถือครองที่ดินในโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก

() 1. เป็นที่ดินของโครงการหลวง.....ไร่

() 2. เป็นที่ดินของตนเอง.....ไร่

8. รายได้จากการปลูกพืชในรอบปีที่ผ่านมา.....บาท

9. รายได้นอกภาคการเกษตรในรอบปีที่ผ่านมา

การรับจ้าง.....บาท/ปี

การค้าขาย.....บาท/ปี

10. จำนวนแรงงานที่ใช้ในการทำการเกษตร

- แรงงานในครอบครัว.....คน

- แรงงานจ้างประจำ.....คน

- แรงงานจ้างชั่วคราว.....คน

11. นอกจากท่านเป็นสมาชิกในระบบการจัดการคุณภาพพืชผักแล้วท่านยังเป็นสมาชิกกลุ่มใดอีก

บ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() 1. กลุ่มสหกรณ์การเกษตร () 2. กลุ่มเกษตรกร

() 3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร () 4. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

() 5. ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย

12. ท่านได้รับความรู้หรือข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการคุณภาพพืชผัก จากแหล่งใด

() 1. วิทยุ

() 2. โทรทัศน์

() 3. เอกสารเผยแพร่ทางการเกษตร

() 4. ผู้นำท้องถิ่น

() 5. เพื่อนบ้าน

() 6. โครงการหลวง

13. ท่านเคยเข้าร่วมการฝึกอบรม/ประชุมด้านการจัดการคุณภาพพืชผักมาหรือไม่

- () 1. เคย
() 2. ไม่เคย

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับชนิดของแรงจูงใจที่ผลักดันให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก

คำแนะนำ คำถามในตอนนี้เป็นคำถามเกี่ยวกับระดับแรงจูงใจของเกษตรกรที่ผลักดันให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก แบบสัมภาษณ์นี้ไม่มีคำตอบใดถูกหรือผิด แต่ต้องการคำตอบที่ใกล้เคียงกับความคิดเห็นของเกษตรกรมากที่สุด โดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

กิจกรรมโครงการที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ	ระดับแรงจูงใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเข้าร่วมโครงการ					
- ทำให้ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องการจัดการคุณภาพพืชผัก					
- ทำให้ได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการปลูกพืชชนิดต่างๆ					
- ทำให้ได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับช่วงเวลาที่เหมาะสมในการปลูก					
- ทำให้ได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการเว้นระยะระหว่างแปลงปลูก					
- ทำให้ได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการเตรียมดิน					
- ทำให้ได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการปฏิบัติดูแลรักษาแปลงปลูกพืช					
- ทำให้ได้รับความรู้ในด้านการวางแผนการปฏิบัติอย่างถูกวิธีเกี่ยวกับการรักษาคุณภาพของพืช					

กิจกรรมโครงการที่ก่อให้เกิดแรงงูใจ	ระดับแรงงูใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
แรงงูใจใฝ่สัมพันธ์ในการเข้าร่วมโครงการ					
- ทำให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิดกับผู้จัดทำแปลงปลูกพืชตามการจัดการคุณภาพพืชผัก					
- ทำให้สามารถพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความรู้ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่างๆ กับเพื่อนเกษตรกรผู้จัดทำแปลงปลูกพืชตามการจัดการคุณภาพพืช					
- ทำให้รับการยอมรับจากเพื่อนเกษตรกรในการจัดการคุณภาพพืชผัก					
- ทำให้สามารถพบปะ ทูคคุย กับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ อย่างใกล้ชิดมากขึ้น					
แรงงูใจใฝ่ผลประโยชน์ในการเข้าร่วมโครงการ					
- ทำให้มีตลาดที่แน่นอนในการรับซื้อผลผลิต					
- ทำให้สามารถขายผลผลิตได้ในราคาสูงกว่าเดิม					
- ทำให้ได้รับชนิดพันธุ์พืชที่จะปลูก					
- ทำให้สามารถผลิตพันธุ์พืชได้ตามความต้องการของตลาด					
- ทำให้ได้รับคำแนะนำ คู่มือ กำกับการปฏิบัติจัดทำแปลงเพาะปลูกจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ					
- ทำให้ได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์เป็นส่วนของการบำรุงรักษา ฝึยการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช จาก โครงการ					
- ทำให้ได้รับราคาผลผลิตที่แน่นอนจาก โครงการจัดการคุณภาพพืชผัก					
- ทำให้ได้รับการรับรองคุณภาพผลผลิตจากโครงการจัดการคุณภาพพืชผัก					

กิจกรรมโครงการที่ก่อให้เกิดแรงงใจ	ระดับแรงงใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
แรงงใจไปซื้อเสียง					
- การได้เข้าร่วมโครงการมีโอกาสปรับปรุงฐานะของครอบครัวให้ดีขึ้นกว่าเดิม					
- การได้เข้าร่วมโครงการทำให้มีหน้ามีตา มีชื่อเสียงในหมู่บ้านของตน					
- เพื่อได้รับบารยกย่อจากศูนย์โครงการหลวงแม่สาใหม่ให้เป็นเกษตรกรผู้จัดการคุณภาพพืชผักดีเด่น					
- เพื่อให้เป็นที่รู้จักของสมาชิกในหมู่บ้านเป็นพื้นฐานในการเป็นผู้นำในระดับต่างๆ ทางสังคม เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน					
- เพื่อมีโอกาสแสดงออกในความรู้ความสามารถ โดยให้คำปรึกษาหารือแนะนำแก่เพื่อนบ้าน					

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ภาคผนวก ข

โครงการจัดการคุณภาพพืชผักศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สাইหม่ม

หน้า ๒๕๓๖
ก ห อ ล ม ด

โครงการจัดการคุณภาพพืชผักศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ต๋ำใหม่

มูลนิธิโครงการหลวงมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนามาตรฐานการปลูกผักตามระบบการจัดการคุณภาพพืช (Good Agricultural Practice: GAP) ซึ่งคำนึงถึงความปลอดภัยในระบบห่วงโซ่อาหารตั้งแต่ในระดับไร่นาจนถึงมือผู้บริโภค ทั้งนี้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภคถึงความสะอาด ปลอดภัยของสินค้าโครงการหลวงอย่างแท้จริง

มูลนิธิโครงการหลวงโดยความร่วมมือจากสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้ดำเนินงานระบบการจัดการคุณภาพพืช (GAP) ขึ้นในการส่งเสริมผักโครงการหลวง

ระบบการจัดการคุณภาพพืชคืออะไร

คือ แนวทางการปฏิบัติในไร่นา เพื่อผลิตสินค้าปลอดภัย ปลอดภัยพืช และคุณภาพถูกใจผู้บริโภคเน้นวิธีการควบคุมและป้องกันการเกิดปัญหาในกระบวนการผลิตหรือเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ คำว่าระบบการจัดการคุณภาพพืชผักของโครงการหลวงคือ “สะอาด ปลอดภัย มาจากแปลงปลูก”

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เกษตรกรมีระบบการปลูกพืชที่ได้มาตรฐานเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตนเอง ได้ผลิตที่คุ้มค่ากับการลงทุน มีคุณภาพที่ดีได้มาตรฐานตามที่ตลาดต้องการ มีความปลอดภัยต่อผู้ปลูก ผู้บริโภค และสภาพแวดล้อม

เป้าหมาย

พื้นที่ดำเนินงาน ได้แก่ พื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่มีการปลูกผักจำนวน 34 ศูนย์ กระจายอยู่ใน 5 เขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยา และแม่ฮ่องสอน

พื้นที่ปลูก ได้แก่พื้นที่ปลูกผักและสมุนไพร ในพื้นที่โครงการหลวง 34 ศูนย์ รวม 7,293.62 ไร่ จำนวนเกษตรกรเป้าหมาย ได้แก่เกษตรกรผู้ปลูกผักทั้งหมดที่ได้รับการส่งเสริมจากโครงการหลวงจำนวน 2,657 ราย

ชนิดพืช ได้แก่ พืชผักและสมุนไพรชนิดต่างๆ ที่มีลัทธิโครงการหลวงได้ทำการส่งเสริมแก่เกษตรกรจำนวน 68 ชนิด จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผักกาดหอม จำนวน 8 ชนิด 2) กลุ่มกะหล่ำ จำนวน 12 ชนิด 3) กลุ่มพริกมะเขือ จำนวน 4 ชนิด 4) กลุ่มแคโรท จำนวน 5 ชนิด 5) กลุ่มปวยเล้ง จำนวน 2 ชนิด 6) กลุ่มถั่ว จำนวน 5 ชนิด 7) กลุ่มแตง ฟัก จำนวน 6 ชนิด 8) กลุ่มหอมกระเทียม จำนวน 2 ชนิด 9) กลุ่มข้าวโพด จำนวน 1 ชนิด 10) กลุ่มสมุนไพร จำนวน 20 ชนิด

วิธีการดำเนินการ

กระบวนการการรับรองมาตรฐาน

กระบวนการรับรองมาตรฐานระบบการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวง ประกอบด้วย 5 กิจกรรมหลัก ได้แก่

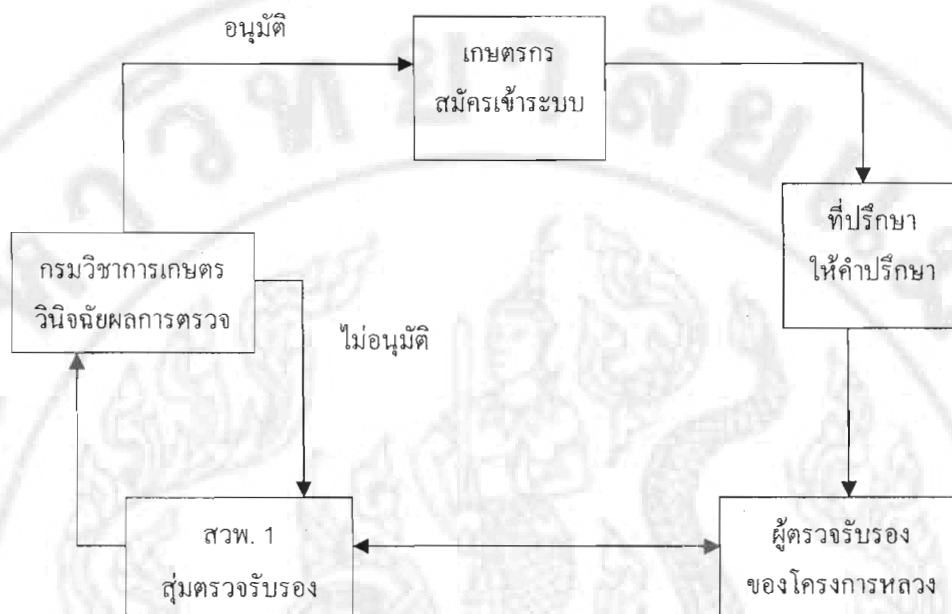
1. การเตรียมการ
2. การฝึกอบรมสร้างความเข้าใจ
3. การปฏิบัติในแปลงปลูก
4. การตรวจรับรองและให้การรับรอง
5. การรักษามาตรฐานและการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนการรับรองมาตรฐาน

ในกระบวนการรับรองมาตรฐานระบบการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวง มีขั้นตอนดังนี้

1. เกษตรกรสมัครเข้าร่วมโครงการ
2. เกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรม
3. เกษตรกรปฏิบัติและบันทึกข้อมูลการปฏิบัติดูแลรักษาการปลูกพืช ตามคำแนะนำของที่ปรึกษา
4. ผู้ตรวจรับรองของโครงการหลวงเข้าตรวจสอบแปลงของเกษตรกร
5. ผู้ตรวจรับรองของโครงการหลวงเสนอผลการตรวจรับรองแปลงของเกษตรกรแก่กรมวิชาการเกษตร
6. กรมวิชาการเกษตรเข้าตรวจรับรอง เพื่อให้การรับรองและออกใบรับรอง

แผนผังแสดงขั้นตอนการรับรองมาตรฐานระบบการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวง

การเตรียมการ

การกำหนดแนวทาง รูปแบบและโครงสร้างการดำเนินงาน

มูลนิธิโครงการหลวง ได้ประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและพัฒนา มาตรฐานการปลูกพืชผักที่ดี ตามประกาศมูลนิธิโครงการหลวง เพื่อทำหน้าที่ดำเนินการให้ คำปรึกษา และควบคุมตรวจสอบ การพิจารณามาตรฐานการปลูกพืชผักตามระบบการจัดการ คุณภาพพืช (GAP พืชผักโครงการหลวง) ของกรมวิชาการเกษตร ซึ่งได้มีการเตรียมการเบื้องต้น โดยมูลนิธิโครงการหลวง สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง และกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ และมีมติมอบหมายให้นักวิชาการผักจากงานพัฒนาและส่งเสริมการผลิตผักและ นักวิชาการโรคแมลงจากศูนย์อารักขาพืช มูลนิธิโครงการหลวงทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจควบคุมภายใน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมผักของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเกษตรกรตาม ข้อกำหนดในมาตรฐานระบบการจัดการคุณภาพพืชของกรมวิชาการเกษตร

การกำหนดวัตถุประสงค์คุณภาพพืชผัก

สิ่งสำคัญที่ผู้ปฏิบัติงานของโครงการหลวงต้องร่วมกันกำหนด คือ วัตถุประสงค์ คุณภาพของพืชผักและสมุนไพรกลุ่มต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามนโยบายคุณภาพภายใต้ระบบการ

จัดการคุณภาพพืช GAP ของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้งนี้เพื่อยืนยันการผลิตพืชผักและสมุนไพรให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามระเบียบปฏิบัติ และเสริมสร้างความเชื่อมั่นในสินค้า ที่ประชุมได้กำหนดวัตถุประสงค์คุณภาพของพืชผักและสมุนไพรกลุ่มต่างๆ คือ “สด สะอาด ปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง”

การจัดทำคู่มือและแบบบันทึกของเจ้าหน้าที่และเกษตรกร

- การจัดทำเอกสารคู่มือการปฏิบัติ ในระบบการจัดการคุณภาพพืชแต่ละกลุ่มพืช นั้นจะประกอบด้วยเอกสาร 3 ฉบับ คือ เอกสารสำหรับเจ้าหน้าที่ เอกสารสำหรับเกษตรกร และเอกสารสนับสนุน ซึ่งเจ้าหน้าที่และเกษตรกรที่เกี่ยวข้องทุกคนจะต้องมีไว้เพื่อใช้ประกอบการปฏิบัติงาน โดยมีสาระสำคัญดังนี้ 1) นโยบายคุณภาพ 2) วัตถุประสงค์คุณภาพ 3) แผนควบคุมคุณภาพซึ่งได้ระบุขั้นตอนการผลิต จุดอันตราย มาตรการควบคุม ค่าควบคุม การเฝ้าระวัง การแก้ไขปัญหาและสิ่งที่ต้องการบันทึก 4) ระเบียบปฏิบัติ GAP ระบบการผลิตพืชกลุ่มต่างๆ ระดับเกษตรกร และ 5) คำแนะนำหลักการปฏิบัติตามระบบการผลิตพืชกลุ่มนั้นๆ

- แบบบันทึก การจัดทำคู่มือการปฏิบัติ GAP พืชของเจ้าหน้าที่การเกษตร ได้ทำการยกร่างโดยมูลนิธิโครงการหลวงร่วมกับสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจากกรมวิชาการเกษตร จากนั้นสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้ทำการจัดพิมพ์ จำนวน 30 เรื่อง รวมทั้งสิ้น 40,000 เล่ม สำหรับแบบบันทึกของเจ้าหน้าที่ ซึ่งทำหน้าที่ผู้ตรวจสอบภายในและที่ปรึกษาเกษตรกรในพื้นที่และแบบบันทึกของเกษตรกรนั้น ได้โรเนียวครั้งละ 5,000 ฉบับ เพื่อการสอบทวนย้อนกลับของข้อมูลและบันทึกการปฏิบัติในแปลง สิ่งที่ต้องบันทึกของเกษตรกร ได้แก่ ชนิด อัตราปริมาณสารเคมี วัน เดือน ปีที่พ่นสารเคมีและบัญชีแหล่งที่มาของปัจจัยการผลิต สิ่งที่ต้องบันทึกของที่ปรึกษาเกษตรกร ได้แก่ ข้อบกพร่องที่ตรวจพบ กำหนดระยะเวลาแก้ไข ผลการตรวจสอบการแก้ไขข้อบกพร่อง สิ่งที่ต้องบันทึกของผู้ตรวจรับรอง ได้แก่ การตรวจสอบแหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร การเก็บรักษาและขนย้ายผลผลิต การบันทึกข้อมูลของเกษตรกรและที่ปรึกษา และการวินิจฉัย

การฝึกอบรมสร้างความเข้าใจ

มูลนิธิโครงการหลวงร่วมกับสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง ได้จัดให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกรในระบบการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวง เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการ วิธีการและการปฏิบัติตามระบบ GAP จำนวน 3 ครั้ง ได้แก่

- การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นผู้ตรวจควบคุมในระบบการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวง

สำนักพัฒนาเกษตรที่สูงและมูลนิธิโครงการหลวงได้จัดฝึกอบรม ณ สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง และฝึกปฏิบัติ ณ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ โดยมีนักวิชาการผัก นักวิจัยผัก อารักขาพืชจากมูลนิธิโครงการหลวง และนักวิชาการเกษตรจากสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง เข้าร่วมฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติ จำนวน 20 คน โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญจากกรมวิชาการเกษตร

- การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อเป็นที่ปรึกษาเกษตรกรในระบบการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวง

สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง และมูลนิธิโครงการหลวง ได้จัดฝึกอบรม ณ สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง และฝึกปฏิบัติ ณ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมผักและเจ้าหน้าที่วิเคราะห์สารพดก้างจากศูนย์ฯ ต่างๆ เข้าร่วมฝึกอบรมจำนวน 120 คน โดยวิทยากรจากกรมวิชาการเกษตร

- การฝึกอบรมเกษตรกรในระบบการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวง

สำนักพัฒนาเกษตรที่สูงและมูลนิธิโครงการหลวง จัดฝึกอบรมเกษตรกร ณ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จำนวน 34 ศูนย์ โดยมีเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิโครงการหลวงและสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง ซึ่งได้รับการฝึกอบรมเพื่อเป็นผู้ตรวจควบคุมภายในและที่ปรึกษาเป็นวิทยากรในการฝึกอบรมแก่เกษตรกรผู้ปลูกผัก ซึ่งมีสาระสำคัญของการฝึกอบรมได้แก่ การทำความเข้าใจ รับทราบข้อกำหนดและวิธีปฏิบัติตามระบบการจัดการคุณภาพพืชผัก หลังจากฝึกอบรมเกษตรกรในแต่ละศูนย์ฯ แล้วเกษตรกรทั้ง 34 ศูนย์ ได้ยื่นความจำนงและสมัครเข้าร่วมโครงการ รวมทั้งสิ้น 2,611 คน

การดำเนินงานในสนาม

เกษตรกรปฏิบัติและบันทึกข้อมูลการปฏิบัติดูแลรักษาการปลูกพืชตามข้อกำหนดเกษตรกรได้รับคำแนะนำจากที่ปรึกษาในการปลูกปฏิบัติดูแลรักษาแปลงปลูกพืชตามแผนควบคุมการผลิตและให้ปฏิบัติตามข้อกำหนด 8 ประการ ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิบัติคือ

แหล่งน้ำ

น้ำที่ใช้ต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุอันตราย และจุลินทรีย์

พื้นที่ปลูก

ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายและจุลินทรีย์ ที่จะทำให้เกิดการตกค้าง หรือปนเปื้อนในผลผลิต

การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร

- หากมีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต ให้ใช้ตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตรหรือตามฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องกับกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- หากจำเป็นต้องใช้สารเคมี ต้องใช้สารเคมีให้สอดคล้องกับรายการสารเคมีที่ประกาศให้ใช้

- ห้ามใช้วัตถุอันตรายที่ระบุในทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ห้ามใช้ การเก็บรักษาและการขนย้ายผลิตผลภายในแปลง

- สถานที่เก็บรักษาต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดี และสามารถป้องกันการปนเปื้อนของวัตถุแปลกปลอม วัตถุอันตราย และสัตว์พาหะนำโรค

- อุปกรณ์และพาหนะในการขนย้ายต้องสะอาด ปราศจากการปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค และต้องขนย้ายผลิตผลอย่างระมัดระวัง

การบันทึกข้อมูล

- ต้องบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร บันทึกการป้องกันกำจัดศัตรูพืช

การผลิตให้ปลอดจากศัตรูพืช

- ให้สำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชและทำการป้องกันกำจัดเมื่อตรวจพบความเสียหาย ถ้าพบการทำลายของศัตรูพืช ต้องคัดแยกผลผลิตไว้ต่างหาก

การจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ผลิตผลได้คุณภาพ

- ปฏิบัติจัดการตามแผนควบคุมการผลิต

- คัดแยกผลผลิตที่ด้อยคุณภาพไว้ต่างหาก

การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

- เก็บเกี่ยวผลิตผลในระยะเวลาที่เหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแผนควบคุมการผลิต

- อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว และภาชนะบรรจุต้องสะอาด ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพของผลิตผล ตลอดจนการปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค

ที่ปรึกษาเกษตรกรประจำศูนย์ฯ ติดตาม ให้คำปรึกษา แนะนำแก่เกษตรกรให้ปฏิบัติตามข้อกำหนด

ในการให้คำแนะนำ ปรึกษาแก่เกษตรกร ที่ปรึกษาต้องจัดทำแผนการตรวจเยี่ยมตามแผนการปลูกของเกษตรกรแต่ละราย และนัดเกษตรกรล่วงหน้าตามแผนและงานหลักที่สำคัญ คือ การให้คำแนะนำและช่วยเหลือเกษตรกรในการบันทึกการใช้สารเคมีของเกษตรกร ซึ่งมีทั้งที่ปรึกษาเป็นผู้บันทึกให้เกษตรกรและเกษตรกรเป็นผู้บันทึกเอง ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนไม่สามารถอ่านเขียนหนังสือได้

นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ให้ความรู้แก่เกษตรกร เพื่อให้เข้าถึงระบบการจัดการคุณภาพพืชผักและเป็นที่ปรึกษาของเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรสามารถปฏิบัติงานได้เกณฑ์ในระบบการจัดการคุณภาพพืชผัก ในพื้นที่ตนเองรับผิดชอบ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

- ตรวจสอบข้อมูลเกษตรกรแต่ละรายในพื้นที่ที่รับผิดชอบ
- ฝึกอบรมเกษตรกร
- ให้คำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกรเกี่ยวกับการปฏิบัติในการปลูกพืชที่ถูกต้องและเหมาะสม
- บันทึกการปฏิบัติงานทุกครั้ง
- นัดหมายให้ผู้ตรวจรับรองเข้าตรวจรับรองแปลงเกษตรกร
- แจกข้อบกพร่องให้เกษตรกรปรับปรุงแก้ไข และติดตามการแก้ไขข้อบกพร่องของเกษตรกรให้ถูกต้อง
- ดูแลให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอหลังการตรวจรับรองเพื่อเป็นการรักษามาตรฐานคุณภาพ

ผู้ตรวจควบคุมภายในทำการตรวจสอบจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม และการปฏิบัติตามข้อกำหนดของเกษตรกรร่วมกับที่ปรึกษา

หน้าที่ของผู้ตรวจควบคุมภายในคือ ทำหน้าที่สารวัดในการตรวจสอบ เพื่อรองรับการปฏิบัติของเกษตรกรว่ามีความเหมาะสมถูกต้อง ตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือใหม่ โดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติสรุปได้ดังนี้

- เข้าตรวจสอบแปลงของเกษตรกรเมื่อเกษตรกรนัดหมาย และมีความพร้อมสำหรับการตรวจสอบ
- แจกข้อบกพร่องของเกษตรกรให้ที่ปรึกษาทราบ
- เข้าตรวจสอบ เมื่อเกษตรกรปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องเรียบร้อยแล้ว
- เสนอผลการตรวจรับรองแปลงของเกษตรกรต่อกรมวิชาการเกษตร

- การตรวจสอบเพื่อรักษามาตรฐานคุณภาพผลผลิตอย่างต่อเนื่อง
เมื่อเกษตรกรปฏิบัติตามคำแนะนำได้ดีแล้ว ที่ปรึกษาจึงแจ้งผู้ตรวจควบคุมภายใน
เข้าทำการตรวจสอบแปลงพร้อมกันทั้งสามฝ่าย ได้แก่ ผู้ตรวจ ที่ปรึกษา และเกษตรกรเจ้าของแปลง

การตรวจรับรองและให้การรับรอง

กรมวิชาการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายในการ
ตรวจและให้การรับรองระบบการจัดการคุณภาพพืช ตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย

ประเด็นหลักในการตรวจรับรองมี 3 ประการ

1. การตรวจระบบการผลิต
2. การตรวจแปลงปลูกและสภาพแวดล้อม
3. การตรวจผลผลิต

ขั้นตอนการตรวจรับรอง

มูลนิธิโครงการหลวง โดยสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง สำนักปลัดกระทรวงเกษตร
และสหกรณ์ มีความประสงค์ให้กรมวิชาการเกษตร ดำเนินการตรวจประเมินระบบการจัดการ
คุณภาพ GAP พืชผักโครงการหลวง ดังนั้น กรมวิชาการเกษตร โดยสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร
เขตที่ 1 จึงได้มีการดำเนินงาน 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนดำเนินงาน

กรมวิชาการเกษตร โดยรองอธิบดีกรมวิชาการเกษตร ได้สั่งการและจัดการประชุม
หารือร่วมกัน ระหว่างสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 กับสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง สรุปผลการ
หารือคือ

1. ให้ดำเนินงานเพื่อรับรองทั้งระบบของแหล่งผลิต 36 ศูนย์พัฒนาโครงการ
หลวง ต่อมาลดเหลือ 34 ศูนย์ฯ เฉพาะศูนย์ที่มีการส่งเสริมปลูกผัก
2. ให้มีการรับรอง 10 กลุ่มพืชผักและสมุนไพร ของโครงการหลวง
3. ให้มีการดำเนินงานร่วมกันโดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบดังนี้
 - ที่ปรึกษาเกษตรกร (Advisor) รับผิดชอบโดยเจ้าหน้าที่โครงการหลวง
ประจำศูนย์พัฒนาฯ
 - ผู้ตรวจควบคุมภายใน (Internal Inspector) รับผิดชอบโดยเจ้าหน้าที่
ส่วนกลางของโครงการหลวง

- ผู้ตรวจรับรอง (Inspector) รับผิดชอบโดยเจ้าหน้าที่สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1

4. การจัดทำเอกสารคู่มือกำกับ GAP การจัดฝึกอบรมที่ปรึกษาเกษตรกรและผู้ตรวจควบคุมภายใน ให้โครงการหลวงและสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง ดำเนินการโดยการกำกับดูแลของกรมวิชาการเกษตร

5. กำหนดการให้มีการรับรองมาตรฐานระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืชผักโครงการหลวง

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงาน

- โครงการหลวงและสำนักพัฒนาเกษตรที่สูงจัดทำเอกสารคู่มือกำกับ GAP 10 กลุ่มพืชผัก ภายใต้การกำกับดูแลของกรมวิชาการเกษตร

- โครงการหลวงและสำนักพัฒนาเกษตรที่สูงจัดฝึกอบรมที่ปรึกษาเกษตรกรและผู้ตรวจตามหลักสูตรกรมวิชาการเกษตร โดยวิทยากรกรมวิชาการเกษตร

- โครงการหลวงและสำนักพัฒนาเกษตรที่สูงจัดฝึกอบรมและรับสมัครเกษตรกร

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจประเมิน

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1 ร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการหลวง ร่วมดำเนินงานตรวจประเมินระบบการจัดการคุณภาพในศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และตรวจประเมินระบบควบคุมคุณภาพการผลิตในเดือนมีนาคม 2547 ผลการดำเนินงาน ดังนี้

- ที่ปรึกษาเกษตรกร (Advisor) โดยโครงการหลวง จำนวน 46 คน ให้คำแนะนำเกษตรกรในโครงการ

- ผู้ตรวจควบคุมภายใน (Internal Inspector) โดยโครงการหลวง จำนวน 16 คน ตรวจแหล่งผลิตของศูนย์และเกษตรกร ทั้ง 33 ศูนย์พัฒนา

- ผู้ตรวจรับรอง (Inspector) ของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1 ดำเนินการตรวจระบบการผลิต

- ตรวจแหล่งผลิตของตัวแทนเกษตรกรและโครงการหลวง จำนวน 6 ศูนย์

- สุ่มตัวอย่างพืชผัก 9 กลุ่มพืช จำนวน 58 ตัวอย่าง ที่ส่งมาจาก 33 ศูนย์ ณ ศูนย์ผลิตผลโครงการหลวง

- วิเคราะห์สารตกค้างในตัวอย่างผลผลิตพืช ทั้ง 4 กลุ่มสาร โดยห้องปฏิบัติการด้วยเครื่อง Gas Chromatography (GC)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล

- การตรวจระบบการผลิตพืชผัก ปรากฏว่าโครงการหลวงมีระบบการควบคุมการผลิตอย่างรัดกุม โดยให้เกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิตและวิธีการผลิตตามวิธีการแนะนำของศูนย์อารักขาพืชโครงการหลวง ซึ่งได้กำหนดสารเคมีห้ามใช้เพิ่มเติมจากกรมวิชาการเกษตรอีกจำนวน 13 ชนิด เนื่องจากเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และมีการตรวจสอบตกค้างในผลผลิต ก่อนเก็บเกี่ยวและหลังเก็บเกี่ยว ณ โรงคัดบรรจุ โดยสุ่ม ณ ศูนย์ผลิตผลโครงการหลวง ก่อนออกสู่ตลาด ทั้งนี้ ศูนย์ผลิตผลโครงการหลวงได้ผ่านการรับรอง GMP จาก สำนักงานมาตรฐานเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.)

- การตรวจแหล่งผลิต คณะผู้ผลิต GAP สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1 ดำเนินการตรวจพื้นที่เกษตรกรและศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และสรุปผลการประเมินในเกณฑ์ผ่าน

- การตรวจประเมินการใช้วัสดุอันตรายทางการเกษตร กลุ่มพัฒนาการตรวจสอบพืชและปัจจัยการผลิต สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1 ดำเนินการวิเคราะห์สารพิษตกค้าง ในผลผลิตพืชผัก 9 กลุ่มพืช ปรากฏว่าไม่พบสารตกค้างเกินค่า MPLs ในผลผลิตตัวอย่าง

- การตรวจบันทึกข้อมูล ผลการตรวจบันทึกข้อมูล เก็บรักษาไว้ที่โครงการหลวง ได้ผลในเกณฑ์ผ่าน ทั้งนี้โครงการหลวงได้จัดทำหัตถศกษกรอย่างเป็นระบบ และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ทันที ในกรณีมีปัญหาคความบกพร่องเรื่องคุณภาพผลผลิต

- การวินิจฉัย การวินิจฉัยข้อมูลของคณะทำงานประเมินผลระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืชผักโครงการหลวง

ผลการวินิจฉัยของคณะทำงานของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1 เห็นสมควรให้ผ่านและสมควรนำเสนอให้ประธานคณะกรรมการรับรองแหล่งผลิตพืช (GAP) ของกรมวิชาการเกษตรพิจารณารับรองระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืชผักมูลนิธิโครงการหลวงต่อไป

การให้รับรอง

กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยอธิบดีกรมวิชาการเกษตร ได้ออกใบรับรองระบบการผลิตโครงการความปลอดภัยอาหาร (Food Safety) ด้านพืช และใบรับรองแหล่งผลิตพืชผัก 34 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ให้แก่มูลนิธิโครงการหลวง

การรักษามาตรฐานและตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

สิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในคุณภาพพืชผักโครงการหลวง อย่างยั่งยืน จากผู้บริโภค คือ การรักษามาตรฐานและตรวจสอบระบบการจัดการคุณภาพพืชผักโครงการหลวงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น มูลนิธิโครงการหลวงจึงได้มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานส่งเสริมการผลิตผัก และศูนย์อารักขาพืชพร้อมทั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่ปลูกผัก 34 แห่ง และส่วนวิชาการ สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกันปฏิบัติงาน ตามบทบาทหน้าที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายโดยให้ถือเป็นการปฏิบัติงานประจำ ประกอบด้วย การวางแผนและจัดการระบบการเพิ่มพูนความรู้ กระตุ้นแรงจูงใจ ประชาสัมพันธ์ การปลูกปฏิบัติดูแลรักษาพืชผักของเกษตรกรตามแผนปลูก และแผนควบคุมการผลิตการติดตามให้คำปรึกษาแนะนำเกษตรกรของที่ปรึกษาหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การตรวจสอบแปลงและการใช้ปัจจัยการผลิตของเกษตรกรตามข้อกำหนดของผู้ตรวจควบคุมภายใน และการตรวจรับรองจากกรมวิชาการเกษตร ทั้งนี้ เพื่อบรรลุเป้าหมาย คือผลผลิตสด สะอาด ปลอดภัยมาจากแปลงปลูก และสามารถตรวจสอบย้อนกลับข้อมูลในการปฏิบัติและรักษาได้ ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภคต่อไป (มูลนิธิโครงการหลวง, 2547: 4-13)

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ภาคผนวก ค

คู่มือการปฏิบัติงาน

การตรวจประเมินเพื่อออกใบรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAP

พืช สำหรับเกษตรกร/ที่ปรึกษาของเกษตรกร/ผู้ตรวจรับรอง

หน้า ๒๕๓

ก ห อ ล ม ด

**คู่มือการปฏิบัติงาน
การตรวจประเมิน
เพื่อออกใบรับรองสวน
ตามระบบการจัดการคุณภาพ:
GAP พืช**

คู่มือการปฏิบัติงาน

การตรวจประเมินเพื่อออกใบรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAP

พืช สำหรับเกษตรกร/ที่ปรึกษาของเกษตรกร/ผู้ตรวจรับรอง

วัตถุประสงค์

กรมวิชาการเกษตรมีนโยบายที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการผลิตสินค้าเกษตรประเภทพืช โดยมีเป้าหมายให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ผลผลิตมีคุณภาพ ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ดังนั้น จึงจำเป็นต้องจัดทำระบบตรวจสอบคุณภาพในการผลิตโดยใช้ระบบจัดการคุณภาพ:GAP ขึ้น แต่เนื่องจากการกิจที่ตั้งเป้าหมายไว้จะมีหน่วยงานต่างๆ ในกรมวิชาการเกษตรหลายหน่วยงานร่วมปฏิบัติงานด้วย จึงจำเป็นต้องมีระบบวิธีการปฏิบัติงานกลาง เพื่อใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเป็นที่ยอมรับตามกติกาสากล ว่าด้วยการรับรองหน่วยตรวจรับรอง

คำจำกัดความทั่วไป

“ระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช” หมายความว่า การผลิตพืชที่เป็นไปตามมาตรฐานการผลิตตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช

“ผู้ตรวจรับรอง” หมายความว่า บุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตรหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร ให้ทำหน้าที่ตรวจฟาร์มให้เป็นไปตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช

“คณะผู้ตรวจรับรอง” หมายความว่า คณะเจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตรที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรให้ทำหน้าที่ตรวจประเมินฟาร์ม

“ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน” หมายความว่า บุคคลซึ่งอาจเป็นบุคลากรจากกรมวิชาการเกษตรทบวงมหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานอื่นที่มีความรู้ ความชำนาญ เฉพาะด้านเป็นพิเศษเพื่อให้คำปรึกษาแก่คณะผู้ตรวจรับรอง

“ผู้สังเกตการณ์” หมายความว่า บุคคลที่ได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร ร่วมสังเกตการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะผู้ตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ:GAP พืช หรือฝึกงานหรือช่วยงานกับคณะผู้ตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ:GAP พืช

“การตรวจมาตรฐานการผลิตตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAP พืช” หมายความว่า การตรวจสถานที่ผลิต บันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อประเมินเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระบบการจัดการคุณภาพ GAP พืช

“ที่ปรึกษาของเกษตรกร” หมายความว่า บุคคลหรือคณะบุคคลที่ผู้อำนวยกร สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรมอบหมายให้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำเกษตรกรในการเตรียมการด้านต่างๆ ให้พร้อมก่อนขอใบรับรอง หรือหลังจากการได้รับการรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAP พืชแล้ว

“การให้คำปรึกษาเกษตรกร” หมายความว่า การตรวจสถานที่ผลิต บันทึกข้อมูล การผลิตในด้านต่างๆ และอื่นๆ เพื่อแนะนำให้คำปรึกษา เพื่อให้เกษตรกรพร้อมขอการรับรอง

“เกษตรกร” หมายความว่า เกษตรกรซึ่งเป็นเจ้าของหรือผู้ดำเนินการผลิตพืชที่จะขอรับรองตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAP พืช หรือได้รับการรับรองจากกรมวิชาการเกษตรแล้ว ค่อยขอต่ออายุการรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAP พืช

“การรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAP พืช” หมายความว่า การให้การรับรองการผลิตที่เป็นไปตามGAP: พืช ของกรมวิชาการเกษตรและผ่านขั้นตอนต่างๆ ของขบวนการรับรอง

“นายทะเบียน” หมายความว่า บุคคลหรือคณะบุคคลที่ทำหน้าที่ขึ้นทะเบียนต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อให้การรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAP พืช

“หน่วยตรวจสอบส่วนกลาง” หมายความว่า หน่วยงานที่กรมวิชาการเกษตรจัดตั้งขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานการออกหนังสือรับรองระหว่างส่วนกลางและภูมิภาคและทำหน้าที่เลขานุการ ของคณะกรรมการบริหาร การรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAP พืช

“คณะกรรมการบริหารการรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAP พืช” หมายความว่า คณะบุคคลที่กรมวิชาการเกษตรแต่งตั้งขึ้นมาเพื่อพิจารณาออกใบรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAP พืช และพิจารณาความเหมาะสมและถูกต้องของระบบการออกใบรับรองฟาร์ม

มาตรฐานวิธีการปฏิบัติงาน
การตรวจรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช
คณะบุคคลผู้ปฏิบัติงานการตรวจรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช

1. เกษตรกร

1.1 คุณสมบัติของเกษตรกร

- 1.1.1 เป็นเจ้าของหรือผู้ดำเนินการผลิตพืชที่จะขอรับรองตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช หรือได้รับการรับรองจากกรมวิชาการเกษตรแล้ว แต่ขอต่ออายุหนังสือรับรอง
- 1.1.2 ขึ้นทะเบียนเป็นเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นเกษตรกรในเครือข่ายผู้ประกอบการส่งออก

1.2 หน้าที่ความรับผิดชอบของเกษตรกร

เกษตรกรที่สมัครขอการรับรอง จะต้องปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติGAP ระบบการผลิตพืชที่ขอการรับรองในระดับเกษตรกร โดยมีการจัดการสุขลักษณะฟาร์ม เครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร ปัจจัยการผลิต ควบคุมการผลิต และการบันทึกควบคุมเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การให้คำปรึกษา แนะนำจากที่ปรึกษาของเกษตรกรที่กรมวิชาการเกษตรแต่งตั้งให้สำหรับเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรแต่ละราย

2. ที่ปรึกษาของเกษตรกร

2.1 คุณสมบัติของที่ปรึกษาของเกษตรกร

- 2.1.1 เป็นบุคคลที่มีคุณวุฒิปริญญาตรีหรือสูงกว่าด้านเกษตรขึ้นไป ที่ดำรงตำแหน่งระดับ 3 ขึ้นไป และปฏิบัติงานที่ศูนย์วิจัยพืชหรือศูนย์วิชาการด้านพืช และปัจจัยการผลิต
- 2.1.2 ต้องผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่ปรึกษาของเกษตรกรของกรมวิชาการเกษตร

2.2 หน้าที่ความรับผิดชอบในการให้คำปรึกษา

- 2.2.1 ให้ความรู้แก่เกษตรกรเพื่อให้เข้าใจถึงระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รับผิดชอบ

- 2.2.2 เป็นที่ปรึกษาของเกษตรกรที่สมัครขอใบรับรองฟาร์มเพื่อให้เกษตรกรสามารถปฏิบัติงานได้เกณฑ์ในระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืชของกรมวิชาการเกษตร

3. คณะผู้ตรวจรับรอง

3.1 คุณสมบัติของผู้ตรวจรับรอง

- 3.1.1 เป็นบุคคลที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรีในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร หรือ วิทยาศาสตร์ หรือมีประสบการณ์ในงานด้านการผลิตพืชในสาขานั้นๆ มาไม่น้อยกว่า 3 ปี
- 3.1.2 ต้องผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรผู้ตรวจรับรองของกรมวิชาการเกษตร
- 3.1.3 เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนผู้ตรวจรับรองที่ขึ้นทะเบียนโดยกรมวิชาการเกษตร

3.2 หัวหน้าคณะผู้ตรวจรับรอง

คุณสมบัติของหัวหน้าคณะผู้ตรวจรับรอง

1. เป็นบุคคลจากกรมวิชาการเกษตรได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ตรวจสอบรับรอง
2. ต้องผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรผู้ตรวจรับรองของกรมวิชาการเกษตร
3. เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนผู้ตรวจสอบรับรองที่ขึ้นทะเบียนโดยกรมวิชาการเกษตร
4. เป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรให้เป็นหัวหน้าคณะผู้ตรวจรับรอง

3.3 การจัดคณะผู้ตรวจรับรอง

คณะผู้ตรวจรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช เป็นคณะ ที่ได้รับอนุมัติจากผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรให้ดำเนินการตรวจรับรอง ประกอบด้วย

1. หัวหน้าคณะผู้ตรวจรับรอง
2. ผู้ตรวจรับรองจำนวนไม่เกิน 3 นาย
3. อาจมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือผู้สังเกตการณ์เข้าร่วมด้วยก็ได้ในฐานะที่ปรึกษาและผู้ช่วยการตรวจรับรองแต่จำนวนไม่เกิน 3 นาย

3.4 การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรในคณะผู้ตรวจรับรอง

3.4.1 หัวหน้าคณะผู้ตรวจรับรอง มีหน้าที่ความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้วางแผนการตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช

2. ประสาน แจ้งกำหนดการตรวจรับรองให้เกษตรกรทราบ
3. ทบทวนข้อมูลที่ได้รับจากเกษตรกร และที่ปรึกษาของเกษตรกรหรือจากการตรวจครั้งที่ผ่านมา และข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่นๆ
4. กำหนดการจัดประชุมหารือกับผู้ตรวจรับรองเพื่อกำหนดรูปแบบ วิธีการตรวจเกณฑ์ตัดสินใจในการตรวจรับรอง การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างบุคลากรในคณะผู้ตรวจรับรอง
5. เป็นผู้นำในการตรวจรับรอง และรับผิดชอบในการตัดสินใจผลการตรวจรับรอง
6. ตัดสินใจในการดำเนินการเก็บตัวอย่าง วัสดุ ผลิตภัณฑ์ เพื่อตรวจวิเคราะห์ในกรณีที่ไม่มั่นใจว่า เกษตรกรสามารถดำเนินการได้ตามข้อกำหนดการจัดการคุณภาพหรือไม่
7. เป็นผู้กล่าวสรุป และเป็นผู้ส่งมอบรายงานผลการตรวจเบื้องต้นให้กับเกษตรกร
8. เสนอรายงานการตรวจรับรองอย่างเป็นทางการต่อผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร

3.4.2 ผู้ตรวจรับรองมีหน้าที่ความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

1. ทบทวนรายละเอียดข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับมากหรือจากการตรวจรับรอง ครั้งที่ผ่านมาและจัดทำรายละเอียดในส่วนที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าคณะผู้ตรวจรับรอง
2. จัดเตรียมเอกสารในการตรวจรับรอง
3. ร่วมดำเนินการตรวจรับรอง ในส่วนที่ได้รับมอบหมาย
4. ร่วมประชุมเสนอรายละเอียดข้อบกพร่องที่ตรวจพบ และข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งตอบข้อซักถามของเกษตรกร ก่อนสรุปผลการตรวจในแต่ละครั้ง
5. จัดทำรายงานการตรวจรับรอง ในส่วนที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าคณะ
6. หน้าที่อื่นๆ ตามที่หัวหน้าคณะมอบหมาย

ขั้นตอนการปฏิบัติงานการตรวจรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช

1. สำหรับเกษตรกร

1.1 การขอรับรองฟาร์ม

- 1.1.1 ยื่นคำร้องตามแบบ GAP-01 พร้อมด้วยหลักฐานที่กำหนดไว้ต่อนายทะเบียน สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่รับผิดชอบสำหรับฟาร์มที่จะขอรับรอง
- 1.1.2 เข้ารับการฝึกอบรมหรือชี้แจงข้อเสนอแนะ การปฏิบัติงานให้ได้ตามเกณฑ์ในระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช ของกรมวิชาการเกษตร โดยที่ปรึกษาของเกษตรกร
- 1.1.3 นัดหมายอำนวยความสะดวกให้คณะที่ปรึกษาของเกษตรกรหรือคณะผู้ตรวจรับรองดำเนินการตรวจสอบสถานที่ผลิต บันทึกข้อมูลต่างๆ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขให้เรียบร้อยตามขบวนการตรวจรับรองการจัดการคุณภาพ:GAPพืช
- 1.1.4 เมื่อมีคุณสมบัติครบถ้วนตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช กรมวิชาการเกษตรจะออกใบรับรองให้โดยมรอายุการรับรองเป็นเวลา 2 ปี หรือแล้วแต่ชนิดของพืช

1.2 การคงสภาพของมาตรฐานการผลิต

- 1.2.1 เกษตรกรต้องคอยเอาใจใส่ตรวจสอบสถานที่ผลิตของตนเองให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ
- 1.2.2 กรณีมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นไม่ว่ากรณีใดๆ เช่น เปลี่ยนผู้ปฏิบัติงาน ต้องให้ความสนใจงานในจุดนั้นเป็นพิเศษ หากไม่แน่ใจว่างานในจุดนั้นจะมีคุณสมบัติตามมาตรฐานการผลิตเดิม ให้นำคณะผู้ตรวจรับรองดำเนินการตรวจสอบต่อไป

2. สำหรับที่ปรึกษาของเกษตรกร

2.1 การเตรียมการก่อนเข้าสถานที่ผลิต

- 2.1.1 เมื่อได้รับมอบหมายจากหน่วยงาน แล้วที่ปรึกษาของเกษตรกรดำเนินการตรวจสอบข้อมูลของเกษตรกรที่ส่งใบสมัครกับนายทะเบียนสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร
- 2.1.2 ดำเนินการฝึกอบรมกลุ่มหรือชี้แจง แนะนำ เฉพาะรายสำหรับเกษตรกรที่ขอใบรับรอง

- 2.1.3 จัดทำแผนปฏิบัติงานในสนาม รวมทั้ง แผนสนับสนุนด้านอำนาจการ งบประมาณ ยานพาหนะและอื่นๆ
- 2.1.4 นัดหมายเกษตรกร เพื่อลงตรวจสถานที่ผลิต
- 2.1.5 จัดทำกำหนดการให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรแต่ละกลุ่ม/ราย และบันทึกการปฏิบัติงาน ทุกครั้ง

2.2 การดำเนินการให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรที่ขอใบรับรอง

- 2.2.1 พบเกษตรกรหรือผู้ผลิต แนะนำที่ปรึกษาเกษตรกร แจ้างแผนการให้คำปรึกษาแนะนำ รวมถึงเวลาที่ใช้
- 2.2.2 ดำเนินการตามสถานที่ผลิต บันทึกข้อมูลและเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานการผลิตตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืชแต่ละชนิด
- 2.2.3 แจ้างข้อบกพร่องที่จะต้องให้เกษตรกรปรับปรุงแก้ไข แก่เกษตรกร
- 2.2.4 ติดตามการแก้ไขของเกษตรกรเป็นระยะๆ จนเกษตรกรพร้อมสำหรับให้ผู้ตรวจรับรอง มาดำเนินการตรวจ
- 2.2.5 เสนอผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยให้ทำสำเนาไว้เพื่อประกอบการให้คำปรึกษาต่อไป ผู้อำนวยการฯ จะได้สั่งการให้ ผู้ตรวจรับรองดำเนินการตรวจรับรอง

2.3 การดำเนินการให้คำปรึกษาต่อเนื่องแก่เกษตรกร

- 2.3.1 เมื่อเกษตรกรผู้ขอใบรับรองและได้รับการตรวจรับรองจากคณะผู้ตรวจรับรองแล้วไม่ ผ่าน ที่ปรึกษาเกษตรกรจะต้องให้คำปรึกษา แนะนำให้เกษตรกรแก้ไขตามที่คณะ ผู้ตรวจรับรองแจ้างให้เกษตรกรปรับปรุงแก้ไข
- 2.3.2 ในกรณีที่เกษตรกรผ่านการตรวจรับรอง และได้รับใบรับรองจากกรมวิชาการเกษตร แล้ว ที่ปรึกษาของเกษตรกรจะต้องคอยให้คำปรึกษาเพื่อให้การผลิตเป็นไปตามระบบ การจัดการคุณภาพ:GAPพืช อย่างสม่ำเสมอ
- 2.3.3 ในกรณีที่เกษตรกร จะขอต่ออายุใบรับรองนั้น ก็จะดำเนินการเหมือนกับการขอ ใบรับรองใหม่ แต่การให้คำปรึกษาและตรวจรับรองจะเป็นแบบย่อ

3. สำหรับผู้ตรวจรับรอง

3.1 วางแผนการตรวจรับรอง

เมื่อได้รับมอบหมายจากหน่วยงานแล้ว คณะผู้ตรวจรับรองจะวางแผนกำหนดรูปแบบ ช่วงเวลา และขอบเขตการปฏิบัติงานตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช ที่ต้องตรวจ

ประเมินในสถานที่ผลิตของเกษตรกร และเกณฑ์การตัดสินใจในการตรวจรับรอง แล้วลงบันทึกในแบบกำหนดการตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช ทุกครั้ง

3.2 กำหนดนัดหมายเพื่อตรวจฟาร์ม

- 3.2.1 หัวหน้าคณะตรวจรับรองดำเนินการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานเพื่อกำหนดนัดหมายการตรวจรับรอง
- 3.2.2 แจ้งแผนและกำหนดการตรวจรับรองให้เกษตรกรทราบล่วงหน้า 15 วันก่อนวันตรวจ
- 3.2.3 กรณีที่มีเหตุผลที่สามารถเชื่อได้ว่า การแจ้งกำหนดการตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช ล่วงหน้า จะทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่เป็นจริง หรืออาจมีการปกปิดข้อมูลบางอย่าง คณะผู้ตรวจรับรองอาจเข้าปฏิบัติงานได้เลยโดยไม่ต้องแจ้งให้เกษตรกรเจ้าของฟาร์มทราบล่วงหน้า แต่ต้องมีการลงบันทึกในแบบกำหนดการตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช

3.3 ดำเนินการตรวจรับรองฟาร์ม

- 3.3.1 คณะผู้ตรวจรับรองแนะนำตัวต่อเกษตรกร หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าของฟาร์ม ทุกครั้งที่เดินทางถึงสถานที่ผลิตเพื่อปฏิบัติการตรวจรับรอง
- 3.3.2 แจ้งวัตถุประสงค์ และขอบเขตของการตรวจรับรองตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAP พืช พร้อมแผนการตรวจและเวลาที่ใช้ในการตรวจให้เกษตรกรหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายทราบ
- 3.3.3 ในกรณีที่ข้อมูลที่จะใช้ในการตรวจรับรองมีไม่เพียงพอ คณะผู้ตรวจรับรองอาจขอเพิ่มเติมจากเกษตรกรหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายได้
- 3.3.4 ดำเนินการตรวจสอบสถานที่ บันทึกข้อมูลการผลิตและอื่นๆ ตามมาตรฐานการผลิตตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช ที่เกี่ยวข้องหรือการแก้ไขข้อบกพร่องจากการตรวจครั้งที่ผ่านมา
- 3.3.5 ดำเนินการตรวจโดยมรเกษตรกรหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเกษตรกร นำตรวจตลอดเวลา
- 3.3.6 บันทึกการตรวจประเมินและข้อบกพร่องตามแบบการตรวจรับรองการผลิตตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช ลงในสมุดบันทึกประจำตัวผู้ตรวจรับรอง
- 3.3.7 เมื่อเสร็จสิ้นการตรวจประเมินคณะผู้ตรวจรับรองจะต้องจัดประชุมร่วมกับเกษตรกร เพื่อเสนอผลการตรวจประเมิน เกษตรกรสามารถซักถามเพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อบกพร่องและรับทราบข้อคิดเห็นในการปรับปรุงรวมทั้งร่วมหารือเพื่อกำหนดระยะเวลาในการแก้ไขข้อบกพร่อง

- 3.3.8 คณะผู้ตรวจรับรอง บันทึกลง และสรุปข้อบกพร่องที่ตรวจพบตามผลการประชุมของ คณะผู้ตรวจรับรอง ในแบบบันทึกข้อบกพร่องให้ครบถ้วนและมอบให้เกษตรกรหรือผู้ ได้รับมอบหมาย เอกสารฉบับนี้จะสมบูรณ์ เมื่อคณะผู้ตรวจรับรอง และเกษตรกรหรือ ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าของฟาร์มลงนามร่วมกัน แล้วสำเนาให้เจ้าของฟาร์มเก็บ รักษาไว้ 1 ฉบับ

3.4 แจ้งผลการตรวจรับรองอย่างเป็นทางการ

ให้มีหนังสือราชการแจ้งผลการตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช แต่ละครั้ง ให้เกษตรกรทราบภายใน 15 วันทำการ นับจากวันที่เสร็จสิ้นการตรวจและให้เกษตรกรแจ้ง รายละเอียดการแก้ไขข้อบกพร่องให้สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตทราบภายใน 15 วันนับจาก วันที่ได้รับหนังสือ

ถ้าเกษตรกรไม่จัดส่งหนังสือตอบรับเพื่อแจ้งรายละเอียดการแก้ไขข้อบกพร่องภายใน กำหนดระยะเวลาข้างต้นให้ถือว่าเกษตรกรยอมรับที่จะแก้ไขข้อบกพร่องตามที่คณะผู้ตรวจรับรอง ระบุไว้

3.5 ความถี่และจำนวนครั้งที่เข้าตรวจรับรอง

ความถี่และจำนวนครั้งในการเข้าตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช ของคณะ ผู้ตรวจรับรองขึ้นอยู่กับประเด็นที่ตรวจรับรอง และข้อบกพร่องที่ตรวจพบต้องดำเนินการตรวจผล แก้ไข แต่ทุกครั้งที่เข้าตรวจรับรอง คณะผู้ตรวจรับรองจะต้องดำเนินการตามข้อ 3.3

3.6 ประเภทของการตรวจรับรอง

ในการตรวจรับรองการผลิตตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช สามารถเลือกประเภท ของการปฏิบัติงานเพื่อตรวจรับรองได้เป็น 4 ประเภท สำหรับคณะผู้ตรวจรับรองพิจารณาเลือกใช้ แล้วแต่กรณี

1. การปฏิบัติงานการตรวจรับรองแบบเต็มรูป คณะผู้ตรวจรับรองต้องตรวจรายละเอียด ครบถ้วนทุกข้อกำหนด ใช้สำหรับฟาร์มที่ไม่เคยได้รับการรับรองมาก่อนหรือขอรับรอง ใหม่ หรือเคยได้รับการรับรองมาแล้วแต่มีประวัติการฝ่าฝืน หรือกระทำผิดข้อกำหนด ตามระบบการจัดการคุณภาพ:GAPพืช
2. การปฏิบัติงานการตรวจรับรองแบบย่อ ใช้สำหรับฟาร์มที่มีประวัติการปฏิบัติตามระบบ การจัดการคุณภาพ:GAPพืช และได้รับการรับรองมาแล้ว คณะผู้ตรวจรับรองจะเลือก ตรวจข้อกำหนดที่เป็นดั่งบ่งชี้ภาพรวมของการปฏิบัติการผลิตตามระบบการจัดการ

คุณภาพ:GAPพืช ของฟาร์มนั้น แต่ถ้าตรวจพบว่ามีสารฆ่าแมลงเกินข้อกำหนด คณะผู้ตรวจ
รับรองอาจปรับให้เป็นการตรวจรับรองแบบเต็มรูปแบบได้

3. การปฏิบัติงานตรวจรับรองแบบติดตาม คณะผู้ตรวจรับรองจะเลือกใช้การตรวจแบบ
ติดตามในกรณีที่เป็นกรณีติดตามผลการแก้ไขข้อบกพร่องจากการตรวจครั้งที่ผ่านมาหรือ
ในกรณีที่ได้รับข้อมูลว่าการผลิตไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด
4. การปฏิบัติงานตรวจรับรองแบบกรณีพิเศษ คณะผู้ตรวจรับรองจะเข้าตรวจแบบกรณี
พิเศษ ในกรณีที่มีปัญหาหรือมีการร้องเรียนเฉพาะเรื่อง และจะเน้นการตรวจเป็นพิเศษใน
ข้อกำหนดที่เป็นปัญหา คณะผู้ตรวจรับรองสามารถเข้าตรวจได้โดยไม่ต้องแจ้ง
กำหนดการให้เจ้าของฟาร์มทราบล่วงหน้า

**Check list สำหรับการตรวจประเมินการผลิตปลอดศัตรูพืช การผลิตให้ได้
ผลิตผลคุณภาพ การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาและ
การขนย้ายผลิตผลในแปลง และการบันทึกข้อมูล**

เกษตรกรชื่อ นาย/นาง/นางสาว.....นามสกุล.....

หมายเลขประจำฟาร์ม

ชนิดพืช (ระบุ).....แปลงที่.....พันธุ์.....จำนวน

.....ไร่ จำนวน.....ต้น พันธุ์.....จำนวน.....ไร่ จำนวน.....ต้น

ตรวจประเมินครั้งที่.....วัน/เดือน/ปี...../...../.....

- ข้อกำหนดที่ตรวจประเมิน การผลิตปลอดศัตรูพืช
- การผลิตให้ได้ผลิตผลคุณภาพ
- การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติ หลังการเก็บเกี่ยว
- การเก็บรักษาและการขนย้ายผลิตผลในแปลง
- การบันทึกข้อมูล
- การแก้ไขข้อบกพร่อง

ข้อกำหนด : ผลิตผลปลอดจากศัตรูพืช

- เกณฑ์ที่กำหนด :
- ตำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืช และป้องกันกำจัดตามคำแนะนำ
 - ผลิตผลที่ผ่านการคัดแยกแล้วต้องไม่มีโรคและแมลงศัตรูพืชติดอยู่

ผ่าน ไม่ผ่าน เนื่องจาก.....

- สภาพทั่วไปของต้นพืช สมบูรณ์
- ค่อนข้างสมบูรณ์
- สมบูรณ์ปานกลาง
- มีอาการโรค/แมลงทำลายเล็กน้อย
- มีอาการโรค/แมลงทำลายปานกลาง
- มีอาการโรค/แมลงทำลายค่อนข้างมาก
- มีต้นทรุดโทรมจำนวนปานกลาง
- มีต้นทรุดโทรมจำนวนมาก

Check list	ใช่	ไม่ใช่	ตรวจ พินิจ	สัมภาษณ์	ข้อสังเกต
- สำรวจและพบการระบาดของและการเข้าทำลายของแมลงศัตรูสำคัญที่เป็นจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม ตามที่ระบุในแผนควบคุมการผลิต มากกว่า 10% ของจำนวนต้นในแปลง					
- สำรวจและพบการระบาดของโรคพืชที่สำคัญที่เป็นจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม ตามที่ระบุในแผนควบคุมการผลิต มากกว่า 10% ของจำนวนต้นในแปลง					
- ผลิตผลที่เก็บเกี่ยวมาแล้วพบว่ามีแมลงศัตรูและการทำลายของโรคพืชสำคัญที่เป็นจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมมากกว่า 10% ของจำนวนผลิตผลที่เก็บเกี่ยวแล้ว					
- ผลิตผลที่ผ่านการคัดแยกแล้วยังคงพบแมลงศัตรูและโรคพืชติดอยู่					

เกณฑ์การประเมิน ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ มากกว่า 2 ข้อ ต้องปรับปรุงวิธีการแก้ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชในแปลงปลูก
ถ้าตอบว่า ใช่ ในข้อสุดท้าย ถือว่าไม่ผ่านการประเมินข้อกำหนดผลิตผลปลอดจากศัตรูพืช

ข้อกำหนด : ผลิตให้ได้ผลิตผลคุณภาพ

เกณฑ์ที่กำหนด : - ปฏิบัติและจัดการกระบวนการผลิตครบถ้วนทุกประเด็นที่เป็นจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (CCP) ด้านคุณภาพตามแผนควบคุมการผลิต
- ถ้าพบผลิตผลคือคุณภาพไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์คุณภาพต้องคัดแยกไว้ต่างหาก

ผ่าน ไม่ผ่าน

เนื่องจาก.....
.....
.....

Check list	ใช่	ไม่ใช่	ตรวจ พินิจ	สัมภาษณ์	ข้อสังเกต
- ไม่มีการบันทึกข้อมูลในแต่ละช่วงของการเจริญเติบโต และการพัฒนาการของพืชที่เป็นจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม ตามที่ระบุในแผนควบคุมการผลิต					
- ไม่สนใจและไม่ปฏิบัติตามแผนควบคุมการผลิตที่ระบุว่าเป็นจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมด้านคุณภาพ					
- ไม่เข้าใจและไม่สามารถอธิบายวิธีการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนการผลิต เพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพได้					
- ไม่เคยให้ความรู้ด้านกระบวนการผลิตแก่แรงงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการผลิต					
- ผลิตผลที่เก็บเกี่ยวมาแล้วพบว่าเป็นผลิตผลที่ไม่สอดคล้องกับประเด็นคุณภาพในวัตถุประสงค์คุณภาพมากกว่า 10% ของจำนวนผลที่เก็บเกี่ยว					
- ผลิตผลที่ผ่านการคัดแยกแล้ว ยังพบว่า มีผลิตผลด้อยคุณภาพสะสมอยู่มากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละพืช					

เกณฑ์การประเมิน ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ 100%

ถือว่าผ่านการประเมินข้อกำหนดผลิตให้ได้ผลิตผลคุณภาพ

ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ 51-99%

ถือว่าผ่านการประเมิน แต่ต้องปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตามข้อเสนอแนะ และตามระยะเวลาที่กำหนด

ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ น้อยกว่า 50% ถือว่าไม่ผ่านการประเมิน
และ/หรือตอบว่าใช่
ในข้อสุดท้าย

ข้อกำหนด : การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

- เกณฑ์ที่กำหนด :** - อุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยว วิธีการเก็บเกี่ยว และภาชนะบรรจุต้องสะอาด ไม่
ก่อให้เกิดอันตรายต่อผลิตภัณฑ์ และอันตรายต่อความปลอดภัยในการบริโภค
- ผลิตภัณฑ์ต้องมีคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์คุณภาพ
- ผ่าน ไม่ผ่าน ผ่านแต่ต้องปรับปรุงแก้ไข

ดังนี้.....

กำหนดวันตรวจประเมินผลการปรับปรุงแก้ไข

สภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์ สะอาดสวยงาม ก่อนข้างสกปรก อื่นๆ

Check list	ใช่	ไม่ใช่	ตรวจ พินิจ	สัมภาษณ์	ข้อสังเกต
- ไม่มีกรบันทึกข้อมูลช่วงการเจริญเติบโต และ/หรือการพัฒนาการของผล เพื่อใช้เป็น ตัวบ่งชี้ระยะเวลาเก็บเกี่ยว					
- การเก็บเกี่ยวผลผลิตประเมินความแก่ อ่อนด้วยสายตาอย่างเดียว					
- เก็บเกี่ยวผลผลิตโดยไม่คำนึงถึงความแก่ อ่อนตามที่ตลาดต้องการ					
- ใช้อุปกรณ์เก็บเกี่ยวที่มีโอกาสเสี่ยง ที่จะ ทำให้ผลผลิตถูกกระทบกระเทือนได้ง่าย					
- วิธีการเก็บเกี่ยวมีผลกระทบกระเทือนกับ					

Check list	ใช่	ไม่ใช่	ตรวจ พินิจ	สัมภาษณ์	ข้อสังเกต
ต้นพืช					
- วิธีการเก็บเกี่ยวทำให้ผลผลิตเสียหาย					
- ไม่สนใจและไม่ระมัดระวังในวิธีการเก็บเกี่ยว					
- ไม่เคยให้ความรู้ด้านการเก็บเกี่ยวแก่แรงงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการเก็บเกี่ยว					
- เก็บเกี่ยวผลผลิตโดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่อาจทำให้ผลผลิตสูญเสียคุณภาพ					
- อุปกรณ์และภาชนะบรรจุผลผลิตหลังจากเก็บเกี่ยวแล้วไม่สะอาด					
- ไม่มีการบุหรือรองภาชนะบรรจุด้วยวัสดุที่อ่อนนุ่มเพื่อป้องกันผลิตผลมีรอยตำหนิหรือรอยขีด					
- การจัดเรียงภาชนะบรรจุผลผลิตไม่คำนึงถึงน้ำหนักกดทับที่อาจเป็นอันตรายกับผลิตผล					
- การเคลื่อนย้ายผลิตผลจากในแปลงมายังโรงคัดแยกไม่คำนึงถึงการกระทบกระแทกของผลิตผล					
- สถานที่ปฏิบัติงานคัดแยก และ/หรือบรรจุหีบห่อสกปรก รกรุงรัง					
- สถานที่ปฏิบัติงานคัดแยก และ/หรือบรรจุหีบห่อไม่เหมาะสม เช่น สถานที่คับแคบ ไม่มีหลังคา เป็นต้น					
- คัดแยกและบรรจุหีบห่อเองก่อนส่งให้ผู้รับซื้อ					

Check list	ใช่	ไม่ใช่	ตรวจ พินิจ	สัมภาษณ์	ข้อสังเกต
- ผู้ปฏิบัติการตัดแยกไม่มีความรู้ ประสบการณ์เพียงพอ หรือไม่ได้รับการ ฝึกฝน					
- ไม่มีการลดความร้อนของผลิตผลก่อน การคัดแยกและบรรจุหีบห่อ (Pre- cooling)					

เกณฑ์การประเมิน ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ 100% ถือว่าผ่านการประเมินข้อกำหนดการเก็บเกี่ยวและ
การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว
ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ 51-99% ถือว่าผ่านการประเมิน แต่ต้องปรับปรุงแก้ไข
ข้อบกพร่องต่าง ๆ ตามข้อเสนอแนะ และตาม
ระยะเวลาที่กำหนด
ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ น้อยกว่า 50% ถือว่าไม่ผ่านการประเมิน

ข้อกำหนด : การเก็บรักษาและการขนย้ายผลิตผลในแปลง

เกณฑ์ที่กำหนด : สถานที่เก็บรักษาผลิตผล อุปกรณ์ และพาหนะในการขนย้ายผลิตผลจะต้องมี
คุณสมบัติป้องกันการปนเปื้อนของวัตถุอันตราย ศัตรูพืช และพาหะนำโรค รวมทั้ง
ต้องขนย้ายผลิตผลอย่างระมัดระวัง

ผ่าน ไม่ผ่าน ผ่าน แต่ต้องปรับปรุงแก้ไข ดังนี้.....

กำหนดวันตรวจประเมินผลการปรับปรุงแก้ไข

Check list	ใช่	ไม่ใช่	ตรวจ พินิจ	สัมภาษณ์	ข้อสังเกต
- ไม่มีสถานที่เก็บรักษาผลิตผลโดยเฉพาะ					
- สถานที่เก็บรักษาผลิตผลไม่สะอาด หรือ					

Check list	ใช่	ไม่ใช่	ตรวจ พินิจ	สัมภาษณ์	ข้อสังเกต
รกรุงรัง หรือ ไม่เป็นสัดส่วน					
- สถานที่เก็บรักษาผลิตผลอับทึบไม่มีการถ่ายเทของอากาศที่เหมาะสม					
- ภาชนะบรรจุผลิตผลสำหรับเก็บรักษาไม่สะอาด และไม่ปลอดภัย					
- สถานที่เก็บรักษาผลิตผลมีอุณหภูมิ ความชื้นที่ไม่เหมาะสมกับการเก็บรักษาผลิตผล					
- สถานที่เก็บรักษาผลิตผลอยู่ในบริเวณเดียวกันกับสถานที่วางสารเคมี					
- สถานที่เก็บรักษาผลิตผลไม่สามารถป้องกันหนู หรือแมลงสาบ และ/หรือพาหะนำโรคอื่น ๆ ได้					
- พาหนะที่ใช้ในการขนย้ายผลิตผลไม่เหมาะสม และไม่มีวัสดุป้องกันแดดและฝน					
- พาหนะที่ใช้ขนย้ายผลิตผลไม่มีการบำรุงรักษาที่ดี					
- แรงงานไม่มีความระมัดระวังในการปฏิบัติการขนย้ายผลิตผล					
- การจัดวางภาชนะบรรจุผลิตผลในสถานที่เก็บรักษามักจะซ้อนกันหลายชั้น					
- ไม่รักษาเวลาในการขนส่งผลิตผลไปถึงปลายทาง					

เกณฑ์การประเมิน ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ 100%

ถือว่าผ่านการประเมินข้อกำหนดการเก็บรักษาและการขนย้ายผลิตผลในแปลง

ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ 51-99% ถือว่าผ่านการประเมิน แต่ต้องปรับปรุงแก้ไข
ข้อบกพร่อง

ต่าง ๆ ตามข้อเสนอแนะ ตามระยะเวลาที่กำหนด

ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ น้อยกว่า 50% ถือว่าไม่ผ่านการประเมิน

ข้อกำหนด : การบันทึกข้อมูล

เกณฑ์ที่กำหนด : - ต้องมีบันทึกข้อมูลการใช้วัตถุดิบรายในการผลิตพืช
- ต้องมีบันทึกการตรวจนับ โรคและแมลงศัตรูพืชในแต่ละช่วงการเจริญเติบโตที่
เป็นจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม

- ต้องมีการบันทึกข้อมูลการจัดการเพื่อให้ได้ผลิตผลที่มีคุณภาพตามวัตถุประสงค์

คุณภาพ

ผ่าน ไม่ผ่าน ผ่าน แต่ต้องปรับปรุงแก้ไข ดังนี้.....

กำหนดวันตรวจประเมินผลการปรับปรุงแก้ไข.....

Check list	ใช่	ไม่ใช่	ตรวจ พินิจ	สัมฤทธิ์	ข้อสังเกต
- ไม่เคยจดบันทึกข้อมูลการใช้สารเคมีใน แปลงปลูกในแบบบันทึก					
- ไม่เคยจดบันทึกข้อมูลโรคและแมลง ศัตรูพืชที่พบในแปลงปลูก					
- ข้อมูลการใช้สารเคมีในแบบบันทึกไม่ ตรงกับชนิดของสารเคมีที่พบจากการ ตรวจพินิจ					
- ข้อมูลโรคแมลงศัตรูพืชที่บันทึกไว้ใน แปลงปลูกไม่ตรงกับที่พบเห็นจากการ ตรวจพินิจ					
- ข้อมูลการปฏิบัติทางเกษตรกรรมที่บันทึกไม่ น่าเชื่อว่าจะ					

Check list	ใช่	ไม่ใช่	ตรวจ พินิจ	ลักษณะ	ข้อสังเกต
ส่งผลให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ					

เกณฑ์การประเมิน ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ 100% ถือว่าผ่านการประเมินข้อกำหนดการบันทึกข้อมูล
 ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ 51-99% ถือว่าผ่านการประเมิน แต่ต้องปรับปรุงแก้ไขตาม
 เวลาที่กำหนด
 ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ น้อยกว่า 50% ถือว่าไม่ผ่านการประเมิน แต่ให้โอกาสปรับปรุง
 แก้ไขเป็นขั้นตอนตามระยะเวลาที่กำหนด

ลงชื่อ.....ผู้ตรวจประเมิน

ลงชื่อ.....ผู้ตรวจประเมิน

ลงชื่อ.....หัวหน้าผู้ตรวจประเมิน

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

จังหวัดขอนแก่น

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

ภาคผนวก ง
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นายพิรศุขม์ มหาเพชร
เกิดที่จังหวัด เชียงใหม่
ประวัติการศึกษา ปี 2545 วิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

